

**Totivs Ivris Canonici Compendivm, Siue, Brevis Svmmma In
Qvinque Libros Decretalivm Sacri Concilii Tridentini
Decretis Accommodata**

In Qva Ivris Canonici Primæ Institutviones, seu Elementa ita traduntur, vt plurima breuiter ac decisiuè explicentur, & Canonum, Glossarum, ac Doctorum receptorum auctoritate communiantur ...

Continens Librum Quartum & Quintum Decretalium

**Axel, Johannes Honorius van
Coloniae Agrippinae, 1656**

Iohan. Honorii Van. Axel Svmmæ Decretalivm. Liber Quartus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61572](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61572)

IOHAN. HONORII VAN. AXEL SVMMÆ
DECRETALIVM.
LIBER QUARTUS.

De Sponsalibus, & Matrimoniis.

Titulus I

SVMMARIA.

- 1 *Causa matrimonialis est mere spiritualis.*
- 2 *Sponsalia sunt futurarum nuptiarum repro-
misio.*
- 3 *Contrahuntur quandoq; per verba de futuro.*
- 4 *Quandoque per verba experimentia consen-
sum de presenti.*
- 5 *Sponsione utrimque facta.*
- 6 *Fidei ratione juramento interposito, datis ar-
chis sponsalitiis, annuli subarrhatione, nudo
consensu.*
- 7 *Per procuratorem.*
- 8 *In iis contrahendis aetas definita non est, cano-
nes requirere videntur quod septimus annus
sit completus.*
- 9 *Ex sponsalibus puris oritur impedimentum ju-
stitie publice honestatis ad impediendum &
dirimentum sequentia sponsalia matrimo-
nia non autem ad precedentia dissolvendum.*
- 10 *Contrahitur inter sponsum & consanguineos
sponsa, & e contra inter consanguineos spon-
si & sponsam.*
- 11 *Quod Synodus Tridentina, ubi sponsalia qua-
cunque ratione valida non erant, prorsus su-
stulit ubi valida fuerint, dectevit primum
gradum non excedere.*
- 12 *In publica honestate qua insurgit ex sponsa-
libus sive matrimonio de presenti, licet non
consummato, vetera jura remanent incorre-
cta in omnibus casibus & gradibus.*
- 13 *Si alter ex sponsis non vult perficere matri-
monium potest ad petitionem alterius com-
pelli per judicem compulsione moderata.*
- 14 *Non inducunt bigamiam.*
- 15 *Dissolvantur octo modis hic relatio.*
- 16 *Matrimonij substantialia sunt tria fides, pro-
les, sacramentum.*
- 17 *Matrimonij impedimenta sunt duplicis gene-
ris, quaedam impediunt matrimonium con-
trahendum, sed non dirimunt contractum.*
- 18 *Incestus scienter commissus cum consangui-
nea sua vel affine.*
- 19 *Raptus sponsa alterius.*
- 20 *Homicidium propria uxoris etiam adultera.*
- 21 *Susceptus propria prolis ex baptismo, vel con-
firmatione.*
- 22 *Homicidium presbyteri.*
- 23 *Pani-*

4

- 23 Pœnitentia solemnis publica.
 24 Connubium cum moniali, interdictum Ecclesia seu iudicis, tempus feriarum.
 25 Vagatio.
 26 Infirmitas non impedit matrimonium contrahendum.
 27 Matrimonij impedimenta que impediunt contrahendum & dirimunt contractum in libro quarto decretalium per singulos titulos explicantur.
 28 Leges que prohibent matrimonium inter certas personas, & alia similes inducentes impedimenta matrimonii sunt correctæ.
 29 In matrimonio requiritur consensus cum plena libertate tempore promissionis de contrahendo & tempore contractus monasterij.
 30 Si timeatur violentia inferri puella de cujus matrimonio inter duos contenditur puella sequestratur.
 31 Matrimonia vinculo pœna obstringi inhonestum est, siue futura siue jam contracta.
 32 Promissio ex causa mere lucrativa, qua confertur in matrimonij tempus inter sponsum & sponsam non valet.
 33 Matrimonium contractum per metum an sit ipso jure nullum.
 34 Matrimonium est triplex, verum, presumptum, & putativum. Verum contrahitur inter personas legitimas per verba de presententi.
 35 Presumptum est quando inter personas legitimas intervenerunt sponsalia de futuro verbis & mente contrahentium, que transeunt in matrimonium per carnalem copulam.
 36 Aliquando inter personas etate inhabiles verbis & mente contrahentium sunt sponsalia de presenti que transeunt in matrimonium per oscula, munera, amplexus si interveniant post tempus pubertatis.

- 37 Quandoque inter puberes intervenerunt verba apta ad contrahendum matrimonium habentia tractum in eventum conditionis, vel arbitrij alieni & succedit copula per quam receditur ab omni eo quod matrimonium suspendebat.
 38 Hodie in parochiis in quibus Concilium Tridentinum est receptum & decretum c. 1. Sess. 24. de refor. matrim. publicatum non habent locum presumpta matrimonia.
 39 Putativum matrimonium & quando contrahitur precedentibus proclamationibus in conspectu Ecclesie in gradu prohibito, data ignorantia impedimenti ab ipsis contrahentibus vel altero ipsorum tempore contractus & tempore conceptionis filiorum, vel obtenta dispensatione super impedimento forsan minus sufficiente & defectu potestatis dispensantis.
 40 Filij nati ex putativo matrimonio censentur legitimi etiam quoad ordines.

AUSA matrimonialis spectat ad forum Ecclesiasticum, non solum cum tractatur de substantia vinculi, sed etiam cum agitur possessorio, c. ex conquisitione & ibi Pan. in 2. not. de testif. spoliat & secundum Canones non secundum leges terminatur, c. tuam de ord. cognit. Pan. post glo. in c. 1. sub num. 4. hoc tit. ac est mere spiritualis, ¶ d. c. tuam de ord. cognit. de qua secularis iudex nec incidenter nec alio modo potest cognoscere, quando incidit per modum dilcipationis & essentia matrimonii, per hoc in aliquo lædi potest, c. causam & 2. Quisil. sint legit. glos. fin. in c. lator. eod. tit. Bart. in l. titia. num. 3. & seq. qui distinguit pulchrè & Bald. num. 3. & DD. ff. solut. matr. Covar. super 4. decret. par. 2. c. 8. §. 12. n. 3. & seq. Franc. Mari. quest. 16. 5. & ibi add. pulchrè & decis. 493. par. 2.

part. 2. ideò subijcit de sponsalibus sunt fu-
 2 turarum nuptiarum repromissio, † quæ se
 habent ad matrimonium, ut quoddam præ-
 ambulum, c. nostrates 30. quest. 5. l. 1. 2 & 3.
 ff. de sponsal. prohibito matrimonio, prohi-
 bentur sponsalia, l. oratio ff. de spons. sed con-
 trahenti sponsalia non infligitur eadem pœ-
 na, quæ contrahenti matrimonio, c. 1. &
 3 ibi glos. in ver. contrahere & Can. de consang. &
 affinit. contrahuntur quandoque per verba
 de futuro, † id est, per verba exprimentia
 consensum, non de præsentis, sed de futuro,
 & ista possunt propriè dici sponsalia, quan-
 4 doque per verba exprimentia consensum
 sponsalia respectu vinculi matrimonialis
 cuius respectu promittunt de præsentis, sed
 dicuntur sponsalia ante carnalem copulam
 & traductionem ad domum, c. si inter virum
 hoc tit. & ibi Can. c. accepisti, & ibi Pan. in 2. not.
 5 de spons. duor. sponsione utrinque facta, †
 nam altero tantum loquente non sunt
 sponsalia de præsentis aut de futuro, glos. in d.
 c. si inter virum in ver. dicente, c. tua. & ibi glos.
 3. & Can. hoc tit. Pan. in c. tuanos num. 10. de
 sponsal. specular. de sponsal. num. 3. & ibi Bald. in
 addit. in princ. l. sponsalia la. 2. ff. de sponsal. fi-
 6 dei † datione, c. 2. c. is cui fidem hoc tit. ju-
 ramento interposito, d. c. 2. d. c. is cui fidem hoc
 tit. datis arthis sponsalitiis, l. arthis C. de spons.
 l. 1. C. si Rector Provincia l. annuli subartha-
 tione, c. fin. de despons. impub. & ibi gloss. i. c. si
 quis uxorem & c. seq. 27. quest. 2. nudo con-
 sensu, l. sufficit l. in sponsalib. la. 1. & l. sponsalia
 la. 2. ff. de spons. expresso per signa exteriora,
 Pan. in c. tua in 1. not. hoc tit. gl. s. 1. in c. suffi-
 7 ciat. 27. quest. 1. latè Covar. in epist. lib. 4. decret.
 2. par. cap. 4. in princ. denique constat etiam
 absenti absentem desponsari posse, d. l. suf-
 ficir. 2. resp. cū l. seq. & l. fin. ff. de sponsal. sed si
 7 pœniteat, & procuratorem † datum revo-
 caverit, antequam contraxerit, licet cum
 quo contraxit, absens, vel procurator datus
 non fuerint certiorati, non sunt sponsalia
 aut matrimonium, cum illius consensus de-
 ficiat, sine quo firmitatem habere non pos-
 sunt, glos. fin. in d. l. sufficit, & ibi DD. c. procura-
 tor de procurat. in 6. Felin. in c. ex parte & 3.
 num. 9. de rescript. contra Communem Iuris
 regulam, quod revocatio procuratoris da-
 ti specialiter ad contrahendum cum certa
 persona, debeat utrique intimari, l. 1. §. sed e-
 go quæro. ff. quod jussu l. si fidejussor. §. 1. ff.
 mand. d. c. ex parte & 30. & ibi Pan. & Felin. de
 rescript. In sponsalibus † de futuro contra- 8
 hendis, ætas contrahentium definita non
 est, ut in matrimoniis quapropter à primor-
 dio ætatis sponsalia effici possunt, si modo id
 fieri ab utraque persona intelligatur, id est
 si non sint minores quàm septem annorum,
 l. in sponsalibus la. 2. ff. de spons. & ibi gl. c. literas
 & ibi gloss. pen. & Can. de desponsal. impub. Imo
 canones ad sponsalia de futuro contrahen-
 da, tam in masculo quàm in fœmina requi-
 rere videntur quod septimus annus ad mi-
 nus sit completus, ita quod hæc ætas non
 possit præveniri c. accessit & ibi Pan. num. 3.
 per illum text. de despons. impub. Pan. in d. c. litte-
 ras num. 3. per illum text. eod. 30. quest. 2. in
 summa & c. unico. C. unico. multiplex est eo-
 rum effectus. Primò ex sponsalibus puris † 9
 oritur efficax impedimentum Iustitiæ pu-
 blicæ honestatis ad impediendum & diri-
 mendum sequentia sponsalia vel matrimo-
 nia, non autem ad præcedentia dissolven-
 dum, c. 1. hoc tit. in 6. ex sponsalibus condi-
 tionalibus ante conditionem extantem,
 sicuti consensum non habentibus & incer-
 tis, nulla publicæ honestatis Iustitia oritur,
 d. c. 1. §. fin. hoc tit. in 6. Contrahitur † au- 10
 tem inter sponsum & contanguineos spon-
 sæ & e contra inter consanguineos sponsi &

Sponsam, c. continebatur de spons. in pib. c. sponsam hoc tit. c. referes, text. & ibi Pan. num. 2. qui fil. sint legit. quod sancta synodus Tridentina † in sponsalibus de futuro, ubi ea quacunque ratione valida non erunt, prorsus tollit, ubi valida fuerint, decrevit primum gradum non excedere, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari c. iustitiæ de refor. matr. sess. 24. & correctæ sunt c. juvenis, cap. ad audientiam c. sponsam hoc tit. cum similib. & c. 1. hoc tit. in 6. ac notata per Cov. in epit. li. 4. dec. 2. par. c. 6 §. 2 n. 1. 2. & 3. In publica honestate † quæ exurgit ex sponsalibus sive matrimonio contracto per verba de præsentibus, licet non consummato, vetera jura manent incorrecta in omnibus casibus & gradibus, Pius §. constit. 62. in bullario, nam major honestas exigit, ut non ducam eam in uxorem, quæ fuit sponsa de præsentibus consanguinei mei, quam quod abstineam ab ea quæ fuit sponsa consanguinei mei de futuro, c. non debet & ibi gloss. in ver. secundis nuptiis & Pan. num. 13. de consang. vel affin. l. semper ff. de rit. nupt. publica namque honestas oritur ex contractu sponsaliorum de futuro & de præsentibus, affinitas ex copula, Pan. in c. tuæ fraternitatis de eo qui cog. conf. uxoris suæ & c. 1. hoc tit. in 6. & ibi gloss. in not. & ver. idē facit & Can. Secundo quod si alter † ex sponsis non vult perficere matrimonium, potest ad petitionem alterius moneri compelli per Iudicem, compulsione moderata non præcisa, maxime si sponsalia sint jurata, c. 2. hoc tit. c. ex litteris & 2. & ibi Pan. num. 3. & 6. & Can. eod. Card. Seraph. decis. 1112. Gabr. com. 186. vol. 2. Greg. per decis. 376. & ibi annot. Tertio non inducunt

14 bigamiam, † unde si quis sponsam alterius, non tamen illi nuptam nec ab eo cognitam uxorem duxerit, sacerdos fieri non prohi-

betur. c. Valentino 34. dist. c. debito de bigam. nō ord. Dissolvatur sponsalia † mutuo dissen-
suetiā jurata, c. 2. hoc tit. Secundo per ingres-
sū religionis, c. commissū hoc tit. Tertio quan-
do alter etiā post sponsalia jurata contrahit
cū alia persona per verba de præsentibus, vel per
verba de futuro carnali copula subsecuta, c. si
inter §. fin. c. sicut hoc tit. Quarto quando al-
ter se transfert ad remotā regionem, c. de illis
hoc tit. Quinto lapsu termini, quando certus
terminus temporis est appositus in sponsali-
etiā juratis ad contrahendū matrimonium,
ille per quē nō stetit, liber est, & alias contra-
hit nuptias sine perjurio, de quo alteri im-
ponitur pœnitētia, c. sicut hoc tit. Sexto quādo
alter in leprā velet iā in paralytim incidit, vel
oculos, vel nasum amittit, aut quidquam ei
turpius evenit, c. quemadmodum §. si de iure-
jur. Septimo quando alter fornicatur, sol-
vuntur sponsalia quoad innocentem, d. c.
quemadmodum in princ. etiam si sponsa fue-
rit oppressa per violentiam, Pan. post 10. And.
in d. c. quemadmodum §. illud num. 12. quia
fornicator non potest resilire si alter inno-
cens velit secum contrahere, quia delictum
suum non debet ei præstare absolutionem à
suo contractu. Pan. in d. c. quemadmodum §.
illud num. 4. Octavo quando supervenit
consanguinitas, affinitas, vel aliquod aliud
perpetuum impedimentum, c. ex litteris 2. &
ibi gloss. fin. & Can. hoc tit. vel alter incidit in
hæresim, c. non solum 28. q. 1. c. quanto de di-
vort. gloss. fin. in d. c. de illis hoc tit. de præsentibus
casibus recitat quatuor versus. Ommissa definitio-
ne matrimonii tradita in Inst. Imperialib.
tit. de pat. pot. in princ. ac prætermittis cæ-
teris traditis ibi. tit. de nupt. substantialia †
matrimonii sunt tria, fides, proles, sacra-
mentum. fin. de cond. appos. & ibi gloss. & Can.
Impedimenta matrimonii † sunt dupli-
cis generis, quædam impediunt matrimo-
nium

nium contrahendum, sed non dirimunt
 18 contractum, ut incestus ꝛ scienter com-
 missus cum consanguinea sua, vel affine, c. si
 quis sponsam 7. quæst. 7. c. si quis viduam c. qui
 dormierit c. concubisti & c. seq. 32. quæst. 7.
 Garf. de benef. parr. 8. cap. 3. num. 33. & 36. &
 seqq. & ita seruat stylus Curia, quatenus cum
 dispensat ut consanguinei, qui se incestu
 polluerunt contrahant inter se matrimo-
 nium, apponit clausulam ut superstes sine
 spe matrimonii maneat, Navarr. conf. 1. de eo
 19 qui cog. consang. uxoris. sua. raptus ꝛ sponsæ al-
 terius, c. statutum 27. quæst. secus si rapiat so-
 lutam, c. denique 36. quæst. 2. c. pen. & fin. de
 20 rapt. homicidium ꝛ propriæ uxoris, c. 1. de
 divor. c. inter hac & c. seq. 33. quæst. 2. etiam ad-
 ulteræ, c. interfectores & ibi gloss. 1. c. inter hoc
 & c. seq. 33. quæst. 2. Præterea amittit quod
 ex statuto sibi debetur, Bart. in l. si ab hosti-
 bus §. si vir, uxorem in fin. ff. solut. matr. & pro-
 hibetur à successione uxoris, Bald. in l. unic. n.
 3. C. unde vir & uxor, quia qui occidit, videtur
 sua culpa divertisse, nec licet marito occide-
 re uxorem etiam adulteram nisi certas
 personas & certis casibus notatis in l. marito
 & l. seq. ff. de adult. & authen. si quisei C.
 eodem, mariti enim calor & impetus facile
 scipientis est refrenandus, l. nec in ea §. ideo ff.
 21 de adult. susceptus ꝛ propriæ proles ex baptil-
 mo vel confirmatione, c. si vir de cognat. spi-
 22 rit. c. de eo quod 30. quæst. 1. homicidium ꝛ
 presbyteri, l. c. 2. de pœnit. & c. qui presbyte-
 23 rum 17. quæst. 4. pœnitentia ꝛ solemnibus pu-
 blica nisi ratione adolescentiæ ei conjugium
 permittatur, c. de his vero 33. quæst. 2. quia
 taliter pœnitens, vovere intelligitur, c. con-
 24 trarium & c. seq. de pœnit. distinct. 5. c. aliud n.
 quæst. 1. licet alii ei libere matrimonium
 permittant, connubium ꝛ cum moniali,
 c. si ergo 27. quæst. 1. interdictum ecclesiæ seu
 iudicis, c. 1. de matrim. cont. interdict. eccles.

tempus feriarum, c. Capellan. & ibi gloss. in
 ver. quocunque tempore & Can. de feriis gloss. fin.
 in c. 2. de pœnit. & remiss. de presatis impedi-
 mentis recitat quatuor versus & ibi Can. ea e-
 numerant. his adde vagationem, ꝛ nam 25
 Concilium Tridentinum monet omnes ne
 vagabundos ad matrimonium facile reci-
 piant, præcipit parochis ne illorum matri-
 moniis interfint, nisi prius diligentem in-
 quisitionem fecerint, & re ad ordinarium
 delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuer-
 rint, c. 7. sess. 24. de resor. matr. Istis autem
 quibus propria connubia prohibentur, in-
 terdicitur etiam nuptialibus convivii in-
 teresse, c. lect. vers. fin. & c. seq. 34. dist. Infir-
 mitas ꝛ non impedit matrimonium con-
 26 trahendum, imo in articulo mortis potest
 quis contrahere matrimonium, adeo quod
 filii ante a geniti legitimantur, c. tantavis qui
 fil. sint legit. Pan. in c. quoniam num. 4. de conjug.
 leprof. Quædam impediunt ꝛ contrahen-
 27 dum matrimonium, & dirimunt con-
 tractum, de quibus in hoc libro singulos ha-
 bet titulos & comprehenduntur infrascriptis
 versib. error personæ, non fortunæ vel qua-
 litatis, c. 1. 29. quæst. 1. conditio tit. de cond.
 appos. & de conjug. feru. votum, tit. qui cler. vel
 vovent cognatio, tit. de cognat. spirit. cum trib.
 tit. seq. crimen, tit. de eo qui dux. in matr. quam
 poll. cultus disparitas, 28. qu. 1. per tot. c. quan-
 to de divor. vis, c. de muliere c. cum locū c. conf.
 hoc tit. ordo, tit. qui cler. vel vovent. ligamen,
 id est, vinculum prioris matim, quod ligatus
 fit uni alteri cōjugi, §. affinitatis vers. quod ito
 Instit. de nupt. c. quomodo virgin. 31. quæst. 1. i-
 nupt. 32. qu. 1. honestas, c. ad audientiam c.
 sponsa hoc tit. dixi in princ. huius tit. sensus, c. di-
 lectus hoc tit. l. oratione in fine ff. de rit. nupt. l. su-
 28 ror ff. de sponsal. c. hi qui & c. seq. 32. q. 7. & affinis,
 tit. de consang. & affin. si forte eorū nequibus,
 tit. de frigid. males. & imp. coeundi. Hæc fo-
 cian. la

cianda verant, connubia juncta retractant.

28 Leges quæ prohibent matrimonium inter certas personas, ut inter tutorem & pupilam tuam, *C. de interd. matr. inter pupill. & tut. inter Rectorem Provinciae & subditam, C. si Rector Provinciae* inter quacunque potestate præditum suppositum suæ jurisdictioni, *C. si quacunque potest præd.* inter filium senatoris & libertinam, *l. si quis officij l. oratione ff. de ru. nupt.* & aliæ similes inducentes impedimenta matrimonii, sunt correctæ per jus Canonicum non assistentes juri civili, *Anchar. in c. fin. num. 11. de secund. nupt. & ibi Io. Anl. num. 6. Panorm. in c. eccles. s. Maria num. 19. & seqq. de const.* In matrimonio requiritur consensus cum plena libertate & securitate, *c. cum locum c. requisivit hoc tit. & utrobique Can. 3. 1. quest. 2. in summa & c. 1. & c. de nuptiis l. Titia. ff. de verb. oblig.* non solum tempore promissionis de contrahendo, sed etiam tempore contractus matrimonii, *Pan. in c. Gemma num. 4. hoc tit.* Concilium Tridentinum præcipit omnibus & singulis Dominis temporalibus & magistratibus cujuscunque gradus, dignitatis, & conditionis existant sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrunt, ne quovis modo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quo minus libere matrimonia contrahant, *c. 9. sess. 24. de refor. matr.* quia maxime nefarium est matrimonii libertatem violare, & ab eis injurias nasci à quibus jura expectantur, æquiparanturque raptoribus, *c. nullus 36. quest. 2. si timetur inferri violentia puellæ, de cujus matrimonio inter duos contenditur, nisi alter ex duobus maritis litigantibus sit in possessione, Anchar. in c. cum locum in fi. hoc tit. Bal. in c. pen. numer. 8. de prob. Achil. decis. 1. hoc rit. Franc. Marc. q. 165. num. 2. puella sequestratur & Iudex debet sibi providere locum tutum &*

honestum, donec causa terminetur *d. c. cum locum & ibi gloss. in ver. nihil timere h. t. c. accedens de procur. & utrobique Can.* etiam si timeatur de violentia parentum, *c. Pan. in d. c. cum loc. num. 5. c. pen. de prob. l. si in vita c. de nupt. c. non est h. t. eadem ratione inhonestum est vinculo præcæ matrimonia obstringi, 31*

sive futura, sive jam contracta, *c. Gem. h. t. l. Titiaque ff. de ver. oblig. l. si. C. de spons. & ibi Bald. num. 12. sive pœna promittatur præ ab ipsis 32* contrahentibus, sive eorum parentibus, *Bald. in l. heres meus §. si. ff. de cond. & demonstr. per illum text. Pan. in d. c. Gemma num. 9. & ibi Can. Bal. in addit. ad spec. de spons. in fin.* Similiter promissio ex causa merè lucrative quæ confertur in matrimonii tempore inter sponsum & sponsam non valet, nam ab altero conjugum non potest alter invitari ad matrimonium spe lucri, quia esset præsumptio quod fieret causa libidinis, nõ raro probabilis causa hujusmodi stipulationis est, *l. si ita stipulatus 3. §. si tibi nupsero ff. de verb. oblig. ideo si constaret quod non fieret causa libidinis, valet stipulatio, ut si promittens erat vilis, alia pars nobilis, vel ista stipulatio fiebat causa pacis, Bart. in d. §. si tibi nupsero, aut si promittatur causa dotis vel donationis propter nuptias, gl. in d. §. si tibi nupsero. Greg. XV. dec. 563. & ibi annot. Pan. in c. de illu num. 3. de cond. appof. hinc inferitur quod matrimonium contractum per metum præ est 33* ipso jure nullum, *Pan. in d. c. cum locum num. 46. & seqq. per c. significavit de eo qui dux in matr. quæ polluit & c. veniens & 2 h. t. c. de muliere & ibi gl. 1. c. cons. in fin. h. t. gl. unic. in Abbas vers. & 1. in caus. matr. de iis quæ vi metusve caus. fiunt. & cujuscunque sunt ætatis se possunt per illatam violentiam excusare, c. de illis & 2. de desp. imp. contractum per reverentiam parentum tenet, dummodo metus non intervenerit, l. si patre ff. de rit. nupt. l.*

nec fil. C. de nupt. Pan. in c. veniens & 1. num. 4. h. t. purgatur autem metus præcedens per copulam carnalem voluntariam, non coactam subsequenter, c. ad id quod d. c. veniens & 1. & ibi gl. in ver. cognosci permisit & Pan. num. 6. h. t. d. c. conf. & ibi gl. in ver. antecarn. cop. & ibi gl. margin. & Can. eod. vel si post violentiam consensus expressus, vel præsumptus accedat, c. de illis & 2. in fi. & ibi gl. & Can. de desp. imp. qua autem solennitate debeat contrahi matrimonium dicitur inf. tit. de cland. desp.

34 Matrimonium est triplex, ¶ verum, præsumptum, & putativum: verum contrahitur inter personas legitimas per verba de præfenti apta ad contrahendum matrimonium, c. si inter virum in princ. hoc tit. Præsumptum est, ¶ quando inter personas legitimas interveniunt sponsalia de futuro verbis & mente contrahentium, quæ vires decretalium non transeunt in matrimonium per oscula, munera, amplexus, nifum carnalis copulæ, c. fin. h. t. Io. And. in c. 1. num. 3. de matr. contrah. conc. interd. eccl. c. 1. §. idem quoque & ibi gl. add. post gl. in ver. modum alium de desp. imp. in 6. Franc. Marc. dec. 494. p. 2. sed benè per carnalem copulam, c. ad id quod c. is qui fidem hoc tit. Aliquando inter

36 personas ætate ¶ inhabiles verbis & mente contrahentium fiunt sponsalia de præfenti, quæ juris interpretatione sunt de futuro, ut contracta inter impuberes non proximos pubertati, vel puberem & impuberem, & transeunt in matrimonium, non ex nifu carnalis copulæ, c. attestations de desponsal. impub. aut ex solo adventu pubertatis, sed per oscula, munera, amplexus & similia, si interveniant post tempus pubertatis, d. c. attestations §. consultationi tua de despons. impub. c. 1. §. idem quoque eodem in 6. si verò impuberes aut impubes sint proximi pubertati, & ma-

Summa in Decretal.

liria suppleat ætatem, censetur matrimonium contractum, d. c. 1. §. 1. & ibi Franc. num. 1. Io. And. & Can. de despons. impub. in 6. Quandoque inter puberes ¶ interveniant verba 37 apta ad contrahendum matrimonium habentia tamen tractum in eventum conditionis, vel arbitrii alieni, & succedit copula carnalis in quo casu præsumitur recessum ab omni conditione & modo, & generaliter ab omni eo quod matrimonium differebat, vel suspendebat, neque contra huiusmodi præsumptionem admittitur probatio in contrarium, c. is qui fid. h. t. c. per tuas de cond. appof. in matr. Hodierno die in parochiis, ¶ 38 in quibus Concilium Trid. est receptum, & decretum c. 1. sess. 24. de ref. matr. est publicatum post lapsum triginta dierum à prima publicatione non habet locum c. is qui fid. h. t. adeo quod nullum sit in eis hodie matrimonium præsumptum per copulam carnalem subsequenter, Navar. in manual. c. 25. num. 144. & consil. 5. num. 2. hoc tit. Rot. divers. decis. 429. part. 1. ex eadem ratione non habet locum c. à nobis de desp. imp. c. 1. §. idem quoque eodem in 6. & alii similes canones, quia Concilium Tridentinum eos qui aliter quàm præfente parochio, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit. c. 1. §. qui aliter sess. 24. de reform. matrim. In cæteris Provinciis in quibus Concilium Tridentinum nondum est receptum aut decretum d. c. 1. sess. 24. in parochia non est publicatum, antiqua jura sunt servanda, Navar. conf. quinto num. 2. hoc tit. Rot. divers. d. decis. 429. part. 1. Etenim Concilium Tridentinū in d. c. 1. §. fin. sess. 24. præcipit ordinariis omnibus ut hoc de-

B cretum

cretum curent populo publicari & explicari in singulis suarum diocæsuum parochialibus ecclesiis, & decernit ut in unaquaque parochia robur suum post triginta dies habere incipiat à die primæ publicationis in eadem parochia factæ numerandos. Putati-
 39 vū † est quando matrimoniū contrahitur præcedentibus proclamationibus in conspectu ecclesiæ in gradu prohibito, data ignorantia impedimenti ab ipsis contrahentibus, vel altero ipsorum tempore contractus, c. fin. §. si quis vero de clandest. despons. Dur. in c. referente qui fil. sint legit. Put. decis. 77. lib. 2. Greg. XV. decis. 461. & ibi annot. ac tempore conceptionis filiorū, Pan. inc. ex tenore num. 3. per illum textum & ibi Can. qui fil. sint legit. vel obtenta dispensatione super impedimento forsan minus sufficiente ex defectu potestatis dispensantis, Rot. divers. decis. 477. part. 1. c. si virgo & cc. seqq. 34. q. 2. vincita l. fin. Cod. de iis que à non Domino manumissi sunt l. generaliter in fin. ff. de noxal. art. Bald. in l. 1. num. 28. C. de furt. nam quoad effectum legitimationis prolis sufficit colorata matrimonii possessio, Præposit. in c. ex tenore in §.
 40 5. not. qui fil. sint legit. & Can. & filii † ex conati censentur legitimi etiam quoad ordines, c. cū inter c. pervenit c. per tuas & c. ex tenore & ibi Pan. n. 3. 8. & 9. qui fil. sint legit. secus ubi contrahentes scirent impedimentum, & matrimonium in conspectu ecclesiæ contrahere præsumunt, vel etiam ignoranter contraherent clandestinè in casu prohibito, aut contra interdictum ecclesiæ, d. c. referente & Pan. in d. c. ex tenore num. 5. qui fil. sint legit. & c. cum inibitio §. si quis de clandest. despons. juncto c. 1. sess. 24. de reform. matrim. ignorantia facti excusat, d. c. ex tenore & multo fortius ignorantia facti & juris, Pan. in d. c. referente num. 5. ac etiam ignorantia juris tantum, l. qui in Provincia §. 1. ff. de rit.

nupt. facit. l. sed et si lege §. scire ff. de petit. hered. quia filii sunt fructus matrimonii, & sufficit in possessore abesse malam fidem ut eos suos faciat, gloss. fin. in l. 2. C. si quis ign. rem min. esse sine decreto comp. & ibi Bald. l. bona fidei ff. de acquir. rer. domin. Bart. in d. l. sed et si lege §. scire. Is autem qui allegat juris errorem tenetur eum probare, quia scientia præsumitur, l. leges C. de legib. Bar. in d. §. scire num. 3. Hinc inferitur quod ad probandam prolem illegitimam, non sufficit probare impedimentum, si fuit matrimonium contractum in facie ecclesiæ, d. c. pervenit qui fil. sint legit. si conjugatus vivente prima uxore contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima est eorum proles, d. c. ex tenore, item proles legitima quam mulier per iudicium ecclesiæ separata à primo, concipit ex secundo cum quo vivente primo contraxit, c. Per sarum qui fil. sint legit. ac separato matrimonio in facie ecclesiæ contracto, filii geniti, vel concepti ante sententiam sunt legitimi, d. c. cum inter.

De desponsatione impuberum.

Titulus II.

SVMMARIA.

- 1 Pubes secundum canones est qui habitu corporis pubertatem ostendit & generare potest.
- 2 Puerperæ sunt quæ in annis puerilibus pariunt.
- 3 Matrimonium licite contrahunt ac sponsalia etate habiles impotentes ad generandum.
- 4 Matrimonium licite contrahunt habiles ad generandum, licet etate inhabiles.
- 5 Matrimonialiter conjungi canones inibent eos quorum uterque vel alter ad etatem legibus vel canonibus determinatam non per-

pervenerit, absque sedis Apostolica dispensatione.

6 Sponsalia de futuro per puberem cum impubere minore septennio de facto contracta invalida sunt.

7 Quando pubes contractus sponsalia cum impubere majore septennio, tenetur expectare donec impubes perveniat ad legitimam aetatem, claudicat enim contractus sponsaliorum.

8 Impuberes minores septennio inter se de facto contrahentes sponsalia de futuro, non intelliguntur sponsalia contraxisse ob defectum consensus.

9 Si majores septennio contrahunt sponsalia de futuro, ab illis neuter ante pubertatem potest rescilire.

10 Si vero inter se contrahant, aut pubes cum huiusmodi in pubere sponsalia de presenti, juris interpretatione intelliguntur contraxisse sponsalia de futuro, qua per adventum pubertatis non transeunt in matrimonium nisi aliter approbetur.

11 An inducant publica honestatis iustitiam.

12 Ex sponsalibus contractis à parentibus profiliis nec ipsi filij obligantur, nec publice honestatis iustitia inde surgit nisi ipsi filij consenserint expresse vel tacite.

13 Ex sponsalibus contractis per fratrem, sororem, obligatur ex sola presentia, sed oportet quod consentiat.

LEGES ex annis infantiam, glos. in l. 1. in ver. promiserit ff. de novat. §. pupillus & ibi glos. Instit. de inutil. stipul. & pubertatem §. pubertatem Instit. quib. mod. tut. finiat. æstimant, secundum Canones pubes est, qui habitu corporis pubertatem ostendit, & generare potest, & puerperæ est sunt, quæ in annis puerilibus pariunt, c. puberes c. de illis & 2. hoc tit. glos. fin. 20. quest. 1. in summa circa

fin. ideo titulum de desponsatione impuberum annectit. Desponsatio proprie est futuratum nuptiarum repromissio, c. accessit ibi desponsationes & matrimonia hoc tit. & ibi Pan. & Can. in hac rubrica comprehendit sponsalia de futuro & sponsalia de presenti, ut constat ex nigro c. continebatur c. de illis hoc tit. Constituendæ sunt duæ regulæ, Prima est, ætate habiles, & impotentes ad generandum, licite contrahunt sponsalia & matrimonium, Pan. in c. puberes num. 4. hoc tit. per c. laudabilem de frigid. & malef. quod non debet separari etiam constituto de impotentia, sed expectatur an impedimentum sit perpetuum, vel temporale usque ad decimum octavum annum completum, Host. in d. c. puberes num. 5. & 6. & ibidem Can. communiter Franc. in c. 1. §. 1. num. 3. hoc tit. in 6. Boich. in c. 1. num. 2. vers. fallit in minoribus 15. annorum. de frigid. & malef. Altera regula est, habiles est ad generandum, licet ætate inhabiles, licite contrahunt matrimonium, c. puberes c. continebatur c. à nobis hoc tit. quod iuventutis minoris ætatis separari non debet, c. de illis & 2. hoc tit. cum carnalis commissio interdum tempus anticipare soleat pubertatis, & in eis ætatem malitia suppleat, iuris proxime allegat. Canones districtius inhihent, ne aliqui, quorum uterque, & vel alter ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur, nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio tolleretur, c. 2. hoc tit. ex dispensatione Sedis Apostolicæ & summi Pontificis, Navar. cont. 4. & 5. hoc tit. Sponsalia de futuro per puberem cum impubere minore, septennio de facto contracta invalida sunt, quia desponsationes & matrimonia ante septem annos fieri non possunt ob defectum consensus, neque ex eis etiam jure

decretalium oritur impedimentum publicæ honestatis, *c. literas c. accessit hoc tit. c. pr. in princ. eod. in 6.* nisi impuberis, postquam septimum annum complevit, consensus accesserit per mutuam cohabitationem, seu aliâs verbo vel factò, *Iuribus supra allegatis, & tunc idem jus obtinet prout in casu proximo,*

7 quando pubes † contrahit sponsalia cum impubere majore septennio, qui tenetur expectare donec impubes perveniat ad legitimam ætatem, *c. de illis 1. §. si vero alteruter & §. seq. c. à nobis hoc tit.* nisi invitus contraxerit sponsalia cum minore, *c. ex literis hoc tit.* quod si minor veniens ad legitimos annos non consenserit in matrimonium, iudicio ecclesiæ poterit resilire, si vero consentiat, major dissentire non potest, cum in id semel consenserit; claudicat enim contractus sponsaliorum, nam minor non obligatur majori, saltem priusquam pervenerit ad legitimam ætatem, *d. c. de illis & 1. hoc tit. & ibi Pan. & Can.* ex eis iure decretalium oritur publica honestas, *c. continebatur hoc tit. c. 1. §. 1. eod. in 6.* quia nõ sunt nulla ex defectu consensus, *c. 1. de spons. & matrim. in 6.* sed non hodierno iure ex dispositione Concilii Tridentini, *c. iustitia publica sess. 24. de refor. matrim. quod corrigi d. c. 1. de spons. & matrim.*

8 in 6. Impuberes † minores septennio inter se de facto contrahentes sponsalia de futuro, non intelliguntur sponsalia contraxisse ob defectum consensus, ideoque publicæ honestatis iustitiam non inducunt etiam iure decretalium, *c. accessit c. ad dissolvendum hoc tit.* nisi utriusque post completos septem annos consensus accesserit, *c. duopueri hoc tit.*

9 majores septennio † contrahunt sponsalia de futuro, à quibus neuter ante pubertatem resilire potest, *d. c. de illis & 1. & c. à nobis hoc tit.* & dictis duobus casibus inducitur iure decretalium publicæ honestatis iustitia, *d. c.*

duo pueri & d. c. continebatur, quæ sublata est per Concilium Tridentinum, d. c. iustitia sess. 24. de refor. matr. Si vero contrahant inter se †, aut pubes cum huiusmodi impubere sponsalia de præsentì, juris interpretationem intelliguntur contraxisse sponsalia de futuro, etiam si subarratio intervenerit, quæ per adventum pubertatis in matrimonium non transeunt de præsentì, nec matrimonium, quod ut matrimonium ætate non tenuit prohibente, per lapsum dicti temporis convalescit, nisi aliter approberur *c. fin. hoc tit. c. 1. §. idem quoque hoc tit. in 6. dictum est supra tit. 1. §. matrimonium est triplex, ac iure decretalium inducunt publicam † honestatem, d. c. 1. §. idem quoque in fin. 11 hoc tit. in 6.* quia non sunt nulla ex defectu consensus, *c. 1. de spons. & matrim. in 6.* quæ an sit sublata per Concilium Tridentinum, *d. c. iustitia sess. 24. de refor. matr.* dubitari potest, stante constitutione Pii Quinti 62. eiusque verbis, in eis durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus quibus de iure veteri introductum erat.

Ex sponsalibus contractis à parentibus † 12 pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis iustitia inde surgit, nisi ipsi filii expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentès fuerint, nec contradixerint: aut si tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia postea scientes ratificaverint tacite vel expresse, *c. 1. hoc tit. & ibi Can. c. 1. §. fin. eodem in 6.* ex sponsalibus contractis per fratrem †, soror non obligatur ex sola præsentia, sed oportet quod consentiat saltem tacite per aliqua signa, *c. 1. & ibi Pan. num. 2. de matr. contrab. cons. inter d. eccles. pater autem & frater obligantur ad inducendam filiam & sororem, ut cum illo contrahat, c. ex literis 2. de spons. matrim. & ibi glos. 1.*

De clandestina desponsatione.

Titulus II I.

SVMMARIA.

- 1 Matrimonia clandestina, ecclesia semper fuit detestata & penitus inhibuit.
- 2 Sunt difficilis probationis.
- 3 In eis sufficit probatio ordinaria, quando non agitur in præjudicium alterius matrimonij, vel de dicti matrimonij separatione.
- 4 Matrimonia clandestina dicuntur multis modis, uno modo cum non habentur testes vel exinde legitima probatio.
- 5 2. Quando non fiunt publice cum sollemnitatibus matrimonia.
 3. Quando matrimonium contrahitur promissis in ecclesiis per presbyteros publice denunciationibus competenti termino præfinito, ut intra illum qui voluerit & valuerit legitimum impedimentum opponat.
- 6 Iure decretalium, matrimonium in facie ecclesia contractum non propositis edictis, dicitur clandestinum quantum ad privilegium ignorantia, ad effectum excusandi prolem à defectu illegitimitatis.
- 7 Decreta Concilij Tridentini circa denunciations & sollemnitates matrimonij contrahendi & nuptiarum benedictionem.
- 8 4. Matrimonium dicitur clandestinum quando contrahitur contra expressum interdictum presbyteri parochialis.
- 9 5. Quando quis in uno loco accepit mulierem & ad alium locum eam traduxit, & ibi publicavit edicta, quam constat in alio tertio loco emisisse professionem.
- 10 Matrimonia occulte contracta, si persona contrahentium voluerint publicare, nisi rationabilis causa impediatur, ab ecclesia reci-

pienda sunt, & comprobanda tanquam à principio in conspectu ecclesia contracta.

11 Quod si post approbationem contra matrimonium probetur impedimentum dirimens, tunc geniti post approbationem sunt legitimi, sed antea geniti non sunt legitimi.

SPONSALIA palam & clam contrahi possunt ac matrimonia clandestina libere contrahentium consensu facta, vera & rata sunt matrimonia, c. nec illud vers. prohibentur 30. quest. 5. Pan. in c. 1. num. 2. hoc tit. ac sancta synodus Tridentina anathemate damnat eos, qui ea vera & rata esse negant, c. 1. in princ. sess. 24. de reform. matrim. quamdiu ea irrita non fecit, c. 1. §. qui aliter sess. 24. de reform. matrim. sed ecclesia ꝑ semper ea fuit detestata, & penitus inhibuit, prohibuit etiam ne quis sacerdos esse præsumat, c. cum inhibito in princ. hoc tit. c. 1. in princ. sess. 24. de reform. matrim. quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confessione, fides iudici fieri non potest, c. si quis divinis 30. quest. 5. & sunt difficilis ꝑ probationis, arg. l. quoties 2. & ibi not. per Bart. C. de naufrag. lib. 11. quod pro clandestino matrimonio non præsumatur, sed illud alleganti incumbit onus probandi, c. 1. & ibi Pan. num. 1. & Can. hoc tit. sufficit in eo probatio ꝑ ordinaria quando non agitur in præjudicium alterius matrimonij, vel de dicti matrimonij separatione Cas. decis. 5. num. 5. & 7. de spons. matrim. attestans, ita iudicatum in Rot. Dec. cons. 162. num. 10. & seqq. ferret cons. 364. num. 5. & seqq. Pan. in c. 2. num. 6. hoc tit. & ibi Can. ideo ponit titulum de clandest. despons.

Clandestina dicitur multis modis, ꝑ uno modo cum non habentur testes, vel exinde legitima probatio non apparet, c. 2. hoc tit. c. si quis divinis & c. fin. 30. quest. 5. Secundo quando non fiunt publice ꝑ cum sollemnitatibus

tatibus matrimonia, *c. aliter c. nostrates & cc. seqq. 30. quest. 5.* Tertio, quando contrahitur non præmissis in ecclesiis, quando in diversis parochiis sponsus & sponsa moram traxerunt, per presbyteros publicè denunciationibus, competentiter termino præfinito, ut intra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, *c. cum inhibitio in princ. hoc tit.* idem juris est in sponsalibus de futuro sine dictis denunciationibus contractis, quia multis casibus transeunt in matrimonium ipso facto, *Pan. in c. cum inhibitio num. 6. hoc tit.* matrimonium contractum in facie ecclesiæ, non propositis dictis, circumscripta consuetudine, non potest dici jure decretalium clandestinum, *Pan. in d. c. cum inhibitio num. 9. Achil. decis. 3. num. 1. hoc tit.* sed dicitur clandestinum, quantum ad privilegium ignorantia, ad effectum excusandi prolem à defectu illegitimitatis, *Pur. decis. 256. num. 1. & 2. libr. 3. Achil. decis. 3. num. 2. hoc tit. Pan. in c. quod nobis num. 5. in fin. qui fil. sint legit. & ibi Auchar. n. 6. & Can.* nam jure decretalium † quoad ecclesiam tenet, sed filii inde nati, etiamsi matrimonium, etiam utroque ignorante in gradu prohibito contractum fuerit, detecto impedimento sunt illegitimi, *d. c. cum inhibitio §. penult.* etiamsi conjuges cohabitassent per tempus triginta annorum, *Achil. decis. hoc tit. Pur. d. decis. 256. lib. 3. Pand. d. c. quod nobis num. 5. qui fil. sint legit.* quia requiritur contractus cum certa forma, qua non servata insurgit titulus à jure reprobatus, *c. qui contra jur. ad reg. jur. in 6. & ibi Dyn. Bald. in repe l. celsus in 4. not. sub num. 20. vers. 4. limita ff. de usucap. quæ jura servanda sunt, ubi Concilium Tridentinum non est receptum, aut in parochiis decretum c. 1. sess. 24. non fuit publicatum, ubi vero Concilium Tridentinum est receptum †, & in*

parochiis d. c. 1. sess. 24. publicatum, antequam contrahatur matrimonium ter à proprio contrahentium parochio, non rurali *c. in qui de sepultini 6. Rot. divers. decis. 643. & 656. par. 1. tribus continuis festis diebus, in ecclesia inter missarum solemnias publicè denunciatur, inter quos matrimonium sit contrahendum: ex causa possunt in toto, vel parte remitti arbitrio ordinarii, vel etiam post celebrationem matrimonii ante ejus consummationem fieri, d. c. 1. §. quod si aliquando sess. 24. quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem matrimonii in facie ecclesiæ proceditur, ubi parochus coram duobus aut tribus testibus, viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, ego vos conjungo in matrimonio, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum, d. c. 1. sess. 24. nulla pro benedictione exacta pecunia *c. suam de simon. cum vero apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse à parochio, donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis, c. cum inhibitio in fin. princ. hoc tit.* eos autem qui aliter quam præsentem parochio, qui potest assistere matrimonio suorum parochianorum in aliena parochia, *Garc. de benef. par. 5. cap. 8. num. 136.* vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarii licentia, etiam generali verbo vel scripto data, *Navar. conf. 12. & seq. hoc tit. & duobus vel tribus testibus, licet ad id nõ vocatis, Navar. conf. 11. hoc tit.* matrimonia contrahere attemptabunt, Concilium Tridentinum ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos decernit, & possunt partes à seipsis ab eo discedere,*

dere, & alteri copulari, *Navar. conf. 5. hoc tit.*
 & parochum vel alium sacerdotem, qui
 cum minore testium numero, & testes qui
 sine parochio hujusmodi contractui inter-
 fuerint, nec non ipsos contrahentes gravi-
 ter ex officio ordinarii, qui potest inqui-
 rere ex officio contra utentes matrimonio
 clandestinè contracto. *Navar. conf. 7. de off.*
ord. per c. 1. de off. ord. puniri præcipit,
d. c. 1. §. qui aliter & §. seq. sess. 24. di-
ctum est supra tit. 1. §. matrimonium est triplex.
 Concilium Tridentinum non annulat spon-
 salia clandestinè contracta, *Navar. in manuali*
c. 25. sub n. 144. Benedictio nuptiarum à pro-
 prio parochio fieri debet, neq; à quoquam,
 nisi ab ipso parochio vel ab ordinario licen-
 tia ad præfatam benedictionem faciendam
 alii sacerdoti cõcedi potest, quacumq; con-
 suetudine etiam immemorabili vel privile-
 gio non obstante, *d. c. 1. §. præterea eadem sess.*
24. Sufficit parochus mulieris, quando in
 parochia mulieris contrahitur matrimo-
 nium, iridem parochus viri, quando
 in ejus parochia contrahitur, *Navar. in ma-*
nuali d. c. 5. num. 144. in fi. quia Concilium
 Tridentinum requirit præsentiam parochi,
 & intelligentiam ad faciliorem matrimonii
 probationem, *Navar. conf. 11. de cland. de-*
spons. c. si quis divinis 30. quest. 5. Car. Se-
raph. decis. 1099. num. 5. & ut in libro, quem
 apud se diligenter custodire debet, descri-
 bat conjugum & testium nomina, diemque
 & locum contracti matrimonii, *c. 1. §. ha-*
beat sess. 24. de reform. matr. non volunta-
 tem aut authoritationem per potestatem
 quam habet in subditum; nam si parochus
 & testes adessent, etiam si parochus nullum
 verbum proferret, aut dissentiret, matrimo-
 nium valet, *Card. Seraph. decis. 1093. num. 5.*
Cand. aureum de sacram. matr. num. 22. in fi. si
 autem abessent, nullum est matrimonium,

c. 1. §. qui aliter quam presente sess. 24. de re-
for. matr. gloss. in c. causam matrimonij in ver-
solummodo de off. deleg. & ibi Pan. num. 6. l. co-
ram ff. de ver. signif. l. diem proferre §. coram ff.
de arbitr. acposito quod requirat authorita-
tionem, ea extra diocesim potest interponi
l. emancipare ff. de adopt. & ibi Bald. Zab. in c.
omnes in 5. not. de pœnit. & remiss. per illum text.
licet aliter sentiat Navar. conf. 14. num. 3. &
6. de clandest. despons. voluntaria namque
jurisdictio non circumscribitur loco, §. servi
Instit. de libert. l. 2. ff. de off. procons. & leg. l. etiam
§. fin. in fine & l. apud proconsulem ff. de ma-
nu vind. §. præterea vers. nostra autem & ibi
gloss. in verb. magistratus Instit. quib. mod. vas.
pat. por. sol. potestque quilibet parochus,
Franc. Marc. quest. 505. par. 2. Vital. in clem. 1.
num. 3. & seqq. de privileg. vel alius sacerdos,
 sive sæcularis ex generali, sive regularis ex
 speciali proprii parochi licentia, *clem. 1. de*
privileg. matrimonio conjungere alterius
parochiæ conjuges & benedicere, arg. à
cõtrario sensu c. 1. §. qui aliter & §. si quis paro-
chus sess. 24. de reform. matr. Card. Seraph. decis.
1093. n. 3. Collect. in c. omnes n. 26. de pœnit. &
remiss. c. placuit de pœnit. dist. 6. & ibi Navar. n.
4. & seqq. & n. 49 & seqq. late præmissis, vel si
 suspicio sit id malitiose impediri posse, post
 celebratũ matrimoniũ ante illius consum-
 mationẽ, *c. 1. §. quod si aliquando sess. 24. de ref.*
marr. factis tribus, in propria parochia, de-
nunciationibus à proprio contrahentium
 parochio, *c. 1. §. cui malo sess. 24. de ref. matr.*
Pan. in c. fi. num. 7. de cland. despons. & ibi Lu-
tius Præpos. num. 7. quæ à Parochis remitti
 non possunt, *Navar. conf. 1. de cland. despons.*
 sed earum remissio relinquitur prudentiæ
 & judicio ordinarii *d. c. 1. §. quod si aliquan-*
do, quia proprius parochus potest dare li-
 centiam suo parochiano, ut recipiat sacra-
 menta ab alio sacerdote, non expresso no-
 mine

mine parochi, aut sacerdotis: similiter dare licentiam alteri sacerdoti etiam religioso, non expresso nomine parochianorum; licet consultius sit quod fiat specificatio tam sacramentorum exhibendorum, quam etiam recipientis & ea conferentis, *clem. 1. in princ. & ibi post glos. in ver. special. Can. de privil. prohibitio enim quæ fit parochianis, ut non recipiant ab alio sacerdote, vel quæ fit aliis sacerdotibus etiam religiosis, ut non ministrent sacramenta alienis parochianis processit favore ipsorum parochorum, igitur ipsi super hoc possunt licentiam impartiri, l. quod favore ff. de legib. Vital. in d. clem. 1. num. 16. & seqq.* Animadvertendum est, quod aliud est dare licentiam, aliud dare commissionem alteri sacerdoti, pulchrè Bald. in l. falsus num. 18. & 19. in fin. & seqq. C. de furt. Vital. in d. clem. 1. num. 18. Zab. in 23. quest. nam quando dat licentiam, tunc ipse curatus non censetur ministrare, sed solum alium sacerdotem ad hoc habilitare, ita quod habitatus proprio nomine ministrat, non autem nomine licentiam dantis, Vital. in d. clem. 1. num. 18. Bald. in d. l. falsus num. 19. in fin. de qua licentia præhabita potest quandoque probari, sicut ejus defectus potest quandoque allegari, arg. l. licet C. de procur. Dec. in c. quoniam contra nom. 227. & seqq. de probat. Cravet. conf. 108. in prin. staturque super eo dicto parochiam, glos. in d. clem. 1. in ver. non habita, ac etiam presbyteri dicentis habere licentiam ab episcopo vel proprio parocho, Card. Seraph. decis. 1099. num. 3. Rebuff. in pract. lib. 1. tit. form. dimiss. litt. num. 36. Felin. in c. sicut post num. 27. vers. adde aliud exemplum de re jud. quia quilibet Sacerdos tunc ministrat jure proprio, ideoque inspicitur veritas non ejus opinio, §. si quis rem suam & ibi pulchrè Faber instit. de legat. l. 2. ff. de ingen. manumi. & ibi

Bald. notat. l. inter omnes §. recte ff. de furt. nam jurisdictio acquiritur ignorantia, l. cum furiosus ff. de jud. Innoc. in c. prudentiam sub num. 9. de off. deleg. & in conditionibus juris sufficit sola existential. multum interest ff. de cond. & demonst. Quandoque dat commissionem alteri Sacerdoti ut ministret, tunc ipso Curatus censetur ministrare l. ita autem §. gessisse ff. de adm. tur. & valet delegatio, licet is cui fit sit extra territorium committentis, glos. 1. in fi. in l. eum qui ff. de jurisd. omn. Iud. & ibi Bal. sub num. 1. & Dd. c. pastoralis & ibi glos. in ver. nullam habeat potestatem & Can. de off. deleg. lat. in rubr. ff. de offic. ejus cui mandata est jurisdictio num. 7. sed hic oritur questio. An de commissione prius constare debeat, quam sacramenta ministrentur, l. quæro ff. de eo qui protul. & ibi Bart. c. super eo & 2. & ibi post glos. Can. de appell. & puto sufficere quancumque de commissione constare, quia speciale est quod in his quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, vicarius possit dare Vicarium, Archil. in c. perlectu num. 16. & 17. dist. 25. Pan. in c. 2. in ult. not. & in c. 3. in princ. de offic. archipres. Navar. conf. 13. num. 3. de clandest. despons. in termini matrimonii glos. in clem. 1. in ver. presbyteri & ibi Pan. num. 9. & Can. de privileg. quodque quovis tempore etiam feriato possint exerceri l. 2. & l. actus C. de feriis, ac quovis in loco, etiam in ecclesiis, ac in itinere ad theatrum & balneum §. multis & §. seq. Instit. de libert. cum aliis supra allegati, & coram quibuslibet magistratibus, Authen. de defens. Civit. §. jusjurandum vers. sed neque proprias & ibi post glos. in verb. & quidquid Dd. col. 3. etiam extraordinariis, l. etiam §. fi. in fine ff. de matr. vind. §. præterea vers. nostra autem & ibi glos. in ver. vel magistratus & Dd. Instit. quib. mod. jur. pat. pos. sol. ergo etiam sufficit de facta delegatione quancumque docere, argum.

argum. l. plures la. 2. ff. de vulg. & Pap. & ibi not. & quia in spiritualibus veritas præjudicat opinioni & jurisdictioni, Zab. in clem. 2. §. 1. in 5. quæst. de pœnit. & remis. ac in matrimonialibus præfertur rei judicata. c. loci §. his ita 35. q. 9. c. fraternitatis de frigid. & malef. & ibi Can. c. lator c. tenor. cum c. seq. de re jud. Si quis sacerdos sive secularis sive regularis, alterius parochiæ sponfos sine licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu manet suspensus quamdiu ab Ordinario ejus parochi, qui matrimonia interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. d. c. 1. §. quod si quis sess. 24. jure decretalium per triennium ab officio suspendendus est. c. cum inhibitis §. si. hoc tit. Quarto matrimonium dicitur clandestinum † quando contrahitur contra expressum interdictum presbyteri parochialis qui ex apparente probabili conjectura contra copulam contrahendam contractum nuptiarum inhibuit. c. cum inhibitis in fine princ. hoc tit. & ibi Pan. & Can. Quinto matrimonium dicitur clandestinum, quando quis in uno loco accepit unam mulierem, † & ad alium locum eam transduxit, & ibi publicavit edicta quam constat in alio tertio loco emisisse professionem, arg. c. eos & ibi glos. in ver. affectata & ver. figmento de temp. ord. & qual. ord. in 6. l. qui contra. C. de incest. & in ut. nupt. & ibi Dd. Achil. decis. 1. hoc tit. Matrimonia occultè contracta † si personæ contrahentium voluerint publicare, quia super contractu matrimonii statur simplici verbo contrahentium, Bald. in l. eam quam num. 24. C. de fideic. c. quod nobis qui fil. sint legit. nisi rationabilis causa consanguinitatis, c. horrendas 32. quæst. 5. c. contradicimus 35. quæst. 3. vel affinitas vel aliud c. super eo de eo qui cogn. consang. uxor. sua vel sponse impediatur, ab ec-

Summa in Decretal.

clesia recipienda sunt, & comprobanda tanquam à principio in ecclesiæ conspectu contracta, & filii, sive sint nati ante approbationem, sive postea sunt, legitimi, c. quod nobis & ibi Pan. num. 5. & Can. qui fil. sint legit. quia hæc à principio valebant quoad Deum, licet non quoad ecclesiam, sed nunc demum quoad ecclesiam declarantur valere servata forma c. cum inhibitis hoc tit. vel c. 1. sess. 24. de refor. matr. c. 2. & ibi Pan. num. 3. 4. & 5. hoc tit. nisi ex causa episcopus, ac quilibet ordinarius habens jura episcopalia, Navar. conf. 2. de clandest. despons. non inferior Prælatus dispensaverit super denunciationibus & aliis solemnitatibus, Boich. in c. cum inhibitis num. 11. & 12. & seqq. hoc tit. quod si post approbationem † contra matrimonium proberetur impedimentum dirimens, tunc geniti post approbationem sunt legitimi, sed antea geniti non sunt legitimi, glos. in c. quod nobis qui fil. sint legit. & ibi Pan. in fin. quia soboles suscepta ex clandestino matrimonio prorsus est illegitima detecto impedimento. c. fin. §. si quis hoc tit. §. si adversus instit. de nupt. facit lex Paulus ff. de stat. hom.

Desponsa duorum.

Titulus IV.

SUMMARI A.

1. Fides duobus modis dicitur, fides pactionis quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet sive contrahit sponsalia de futuro.
2. Fides consensus est, quando mutuo se concedit unus alteri & mutuo se suscipiunt sive contrahunt sponsalia de presenti.
3. Dans fidem consensus successive duabus tenetur adherere prima.

C

4 Si

- 4 Si prima dederit fidem pactionis, secunda fidem consensus, debet adherere secunda.
- 5 Sponsalia de futuro non solvuntur per alia sponsalia de futuro.
- 6 Matrimonium secundum contractum, pendente lite super desponsatione facta per consensum mutuum de futuro aut de presenti valet, nec revocatur ut attentatum.
- 7 Nisi in ecclesia eis publicè interdictum sit ne ante decisionem causa aliud contrahant matrimonium.
- 8 Aut Papa vel ejus signatura gratia inhiberitne matrimonium lite pendente contrahatur, & si de facto contrahitur, illud decernat irritum.
- Q** Vandoque quis successivè fidem dat diversis, ideo subjungit de sponsa duorum, fides duobus † modis dicitur, fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem quod eam ducet, sive contrahit sponsalia de futuro, est etiam fides consensus, † quando etsi non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere & mutuo se concedit unus alii, & mutuo se suscipiunt, sive contrahunt sponsalia de presenti, c. 1. §. est autem fides hoc tit. Dans fidem consensus † successivè duabus, tenetur adherere primæ etiam si prius secundam cognoverit, nec valet contraria consuetudo, quia si personæ vincitæ legitimè cum aliis, postea de facto contrahant, quod prius de jure factum fuerat, non potest irritari, c. accepisti c. licet c. fin. hoc tit. si primæ dederit fidem † pactionis, secundæ fidem consensus, tenetur adherere secundæ, etiam si pactionis fides fuerit jurata, & imponitur ei pœnitentia de fide mentita, c. sicut §. postulationi de spons. & mat. c. 1. in princip. hoc tit. quia sponsalia de futuro solvuntur per sponsalia de presenti, d. c. sicut §. postulationi c. si inter §. fin. de spons. & mat. sed sponsalia de futuro † non solvuntur per alia sponsalia de futuro, sed prima fides pactionis & juramentum sunt servanda, & de secunda fide temere promissa injungenda est ei pœnitentia, c. de illis in si. c. sicut §. quod si forte de spons. & mat. Pendente lite super dispensatione † facta per consensum mutuum de futuro, c. ex litteris de matr. contr. interd. eccles. aut de presenti, sive appellatum fuerit sive non, valet secundum matrimonium quod contrahitur, nec revocatur ut attentatum, quod speciale est in matrimonio contra juris prohibitionem & communem regulam ut lite pendente, & c. quia contracto matrimonio vinculum imprimitur auctoritate Dei quod est irrevocabile, c. cum in apostolica de spons. & mat. & ibi Butr. num. 4. Anchar. in 4. not. & Can. c. 1. & 2. de matr. contr. con. interd. eccles. nisi in ecclesia † eis publicè interdictum sit, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium, c. tua hoc tit. & ibi Pan. num. 3. dicit dispositionem d. text. non debere restringi ad pendentiam appell. & Can. communiter c. 1. & 2. de matr. contr. con. interd. eccles. etsi contra interdictum ecclesiæ publicè factum venire præsumperit, matrimonium tam præsumptuosè contractum, sive lite pendente super sponsalibus de futuro, c. 1. & 2. de matr. contr. con. interd. eccles. sive de presenti, propter contemptum ecclesiæ, interdicta copula separatur ad tempus, injuncta contravenienti pœnitentia competenti, d. c. cum in apostolica vel etiam perpetuo, quando subest perpetua causa prohibitionis, promulgata inter eos sententia divortii, glos. fin. in d. c. tua & ibi Can. communiter hoc tit. Butr. num. 5. Ideo lite pendente super sponsalibus de futuro aut de presenti recurrendum est ad sanctissimum Dominum Papam, † aut ejus 8 signa-

signaturam gratiæ ut inhibeat, ne matrimonium licet pendente contrahatur, & si de facto contrahatur, illud decernat irritum, *c. ad dissolvendum in fin. de despons. impub. Butr. in d. c. tua fraternitas sub n. 5. hoc tit. Zabar. in clem. unis. q. fin. de rer. permut.*

De Conditionibus appositis in desponsatione vel aliis contractibus.

Titulus V.

SVM MARIA.

- 1 Desponsatio fieri potest sub omni conditione honesta.
- 2 Quod si ante eventum conditionis desponsatam cognoscit, videtur à conditione recessisse jure decretalium.
- 3 In locis ubi Concilium Tridentinum receptum & in parochiis decretum. *c. 1. de reformat. matrim. sess. 24. publicatum est, cessant præsumpta matrimonia.*
- 4 Si pendente conditione alter pœniteat, licet postea existat conditio, non est inter illos matrimonium, aut si cum alio contrahat, tenet secundum matrimonium.
- 5 Conditiones appositæ contra substantiam matrimonij illud vitiant, quando uterque consentit conditioni appositæ.
- 6 Quando autem alter contradicit vel tacet, valet matrimonium.
- 7 Cetera inhonestæ conditiones aut impossibiles habentur pro non appositis.
- 8 Eadem distinctio observanda est quando matrimonium contrahitur sub certo modo.
- 9 Causa & demonstratio appositæ desponsationi sive vera sive falsa pro non appositis habentur.

Conditio quandoque apponitur in sponsalibus vel aliis contractibus, ideo

ne auctor haberet materiam geminandi rubricam, subnectit de conditionibus appositis. Desponsatio ¶ fieri potest sub omni conditione honesta, quæ est de substantia matrimonii, ut si Christianus dicat Iudææ vel Paganæ aut hæreticæ, contraho tecum si vis fieri Christiana, quia sine ista non teneret matrimonium, *c. cave c. non oportet: & c. seq. 28. quest. 1. cum hæretica quæ suscepit sacramentum baptismi, validum est matrimonium, Pan. in c. fi. num. 5. hoc tit. & ibi Io. And. num. 8. & Can. per c. decrevit de heres in 6. ac sub alia qualibet conditione honesta, quæ à jure admittitur, & ante implementum conditionis nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahendum, puta si centum mihi dederis, *c. de illis hoc tit. si patri meo placuerit, c. super eo c. per tuas hoc tit.* quod si ante eventum conditionis desponsatam cognoscit, ¶ videtur à conditione recessisse, etiamsi protestetur ante copulam quod non vult à conditione recedere *Specul. in hoc tit. num. 9. jure decretalium, c. per tuas hoc tit. nisi alternativa fuerit desponsatio, ut promittens aliquam ducere in uxorem si ipsum ad copulam admiserit, vel dare mille, habet electionem, quæ non tollitur per carnalem copulam subsecutam quæ est magna limitatio ad d. c. is qui fidem desponsal. B. Anton. in 3. parte summatit. 1. c. 19. §. circa finem Albert. in Dictionario vers. matrimonium 5. In locis ubi Concilium Tridentinum, ¶ receptum est, & in parochiis decretum *c. 1. de reformat. matrim. sess. 24. publicatum est, cessant præsumpta matrimonia, dictum est supra tit. 1. si pendente conditione alter pœniteat, ¶ licet postea existat conditio, non est inter illos matrimonium, aut si cum alia contrahat, tenet secundum matrimonium, c. super eo & ibi glos. in verb. alieno arbitrio c. per tuas & ibi glos. in ver. præsumendum***

C 2 mendum

mendum hoc tit. & utrobique Pan. & Can. quia postea conditio existens non reperit extremum ad quod possit trahi. Si contrahatur matrimonium sub conditione quæ omnino exitura est, ut si sol cras oriatur, videtur pure contractum, & est matrimonium antequam existat conditio. *glos. in d. c. per tuas in ver. presumendum in fi. l. quod si ea ff. de cond. indeb.* In conditionibus inhonestis & turpibus adjectis desponsationi est distinguendum, Aut sunt contra substantiam matrimonii, † & illis appositis vitiatur matrimonium, *c. fin. hoc tit.* quando uterque consentit conditioni appositæ, *c. aliquando §. si ambo 32. q. 2.* substantia matrimonii consistit in tribus, prole, fide, & sacramento; *c. sicut in fin. c. solet c. aliquando 32. q. 2.* contra prolem est ista conditio, si generationem prolis evites, *c. pudor c. solet & c. seq. 32. q. 2.* contra sacramentum, si & donec inveniam digniorem, *d. c. solet in fin. contra fidem*, si pro quæstu adulterandam te tradideris, *c. sicut crudelis c. conjugio & c. seq. c. non enim in sola 32. q. 1.* sive appositæ fuerint suspensivæ, ut si prolem evitaveris, sive resolutivæ, ut si commiseris adulterium liceat mihi à matrimonio recedere, donec inveniam digniorem & *c. fin. & ibi Pan. num. 2. hoc tit.* Quando autem alter contradixit † tenet matrimonium, si fuit processum ad consummationem ipsius, *c. aliquando vers. si ambo 32. q. 2.* sed etsi tacuit, tenet matrimonium, quia præsumitur contradicere in favorem matrimonii, *arg. d. c. per tuas Pan. in c. si. num. 6. hoc tit. post Innoc.* Aut sunt aliæ inhonestæ † turpes aut impossibiles conditiones & appositæ pro non adjectis haberi debent propter matrimonii favorem, *capit. 7 primo, & c. fin. §. fin. hoc tit.* eadem distinctio servanda est quando matrimonium contrahitur sub certo modo, salva distin-

ctione inter modum & conditionem tractatam in §. longe magis per *glos. in verb. sed si conditionaliter & ibi Dd. Instit. de legat. nam modus contrarius substantiæ matrimonii vitiatur contractum matrimonii, ut latius prosequitur D. Antoninus in summæ par. 3. cap. 19. §. 5.* Causa & demonstratio † appositæ sponsalibus aut matrimonio sive veræ sive falsæ pro non appositis habentur, & pure intelliguntur contrahi sponsalia aut matrimonium, *arg. l. falsa ff. de cond. & demonstr. §. hinc proxima & §. longe magis Instit. delegat. B. Anton. in summa par. 3. cap. 19. §. 5. vers. cum vero in contractu matrimonii.* De secunda parte tituli tractatur in *Instit. Imper. §. sub conditione & §. conditiones Instit. de verb. oblig. & §. cum quis Instit. de inutil. repub. Gail. obser. 2. lib. 2.*

Qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt.

Titulus VI.

SVMMARIA.

- 1 Clerici in minoribus constituti licite contrahunt matrimonium & compelluntur ad uxores retinendas.
- 2 Constituti in sacris ordinibus si uxores ducant, compelluntur uxores dimittere & abjurare.
- 3 Quisnam dispense in clericis constitutis in sacris ordinibus contrahentibus matrimonium de facto.
- 4 Papa solus Subdiacono ac ceteris Superioribus potest dare licentiam contrahendi matrimonium.
- 5 Votum solemnitarum per professionem factam alicui de religionibus approbatis impedit & dirimit matrimonium postea contractum ac dissolvit matrimonium prius contractum quando

quando per carnis copulam non fuit consummatum.

6 *Votum solemnitatum per susceptionem sacri ordinis impedit & dirimit matrimonium post contractum, sed non dissolvit matrimonium prius contractum etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum.*

6 *Vota alia quacunq; solemnitate emissa impediunt aliquando matrimonium sed non dirimunt contractum.*

EXPEDITIS generalibus compilator tractat de impedimentis matrimonii & primo de voto, quod datur dupliciter, quandoque annexum est ordini, quandoq; sit religioni, ideo dicit rubrica qui clerici vel voventes, &c. Clerici in minorib; constituti licite contrahunt matrimonium, & compelluntur ad uxores retinendas, ipsorumq; beneficia vacant ipso jure, c. 1. & ibi glos. e. quod a te c. diversis c. cum decorem de cler. conjug. Garf. de benef. par. 11. c. 8. ubi ampliat & limitat Io. And. in c. 10. n. 13. de cler. conjug. etiamsi non fuerit carnali copula consummatum, Rot. decis. 21. de probat. in antiq. vel contraxerit matrimonium cum impubere habente undecim annos per verba de presenti, & non fuerit carnalis copula secuta, Rot. decis. 1. de spons. in antiq. per c. fraternitatis de eo qui cogn. consang. uxor. c. 1. de spons. in 6 seu consanguinea in gradu prohibito, Tiraq. de retr. lignag. §. 26. glos. 2. n. 9. Prob. ad monach. in n. 12. de cler. conjug. aut matrimonium postea declaratur nullum, iuse Staphil. de lit. grat. tit. de ver. vac. mod. §. quintas vacationis modus sub n. 9. & 10. Anchar. conf. 3. n. 10. aut contractum sit sine paroco & testibus, quia inspicitur factum ipsum non facti validitas, Garf. de benef. par. 11. c. 8. n. 13. ubi adfert decis. ex Rot. vel sponsa de presente antequam sit cognita ingrediat in monasterium, Capell. Tholos. decis. 240. & ibi add. nu. 4. Io. And. in c. 1. n. 2. de cleric. conjug.

secus si tantum contraxerit sponsalia de futuro, Pan. in c. 1. n. 5. & 6. de cler. conjug. Rot. decis. 1. eod. in nov. dictum est supra tit. de cler. conjug. Garf. de benef. par. 11. c. 8. n. 19. Constituti in sacris ordinib; si uxores ducant, compelluntur uxores dimittere, & abjurare quod ulterius eas non admittant, c. ex literarum & ibi glos. in ver. abjurare Pan. n. 3. & Can. hoc. tit. Covar. in epit. lib. 4. decretalium 2. par. c. 6. §. 3. per tot. qualis abjuratio praestari solet in divortio cujuscunq; matrimonii, c. ab isto die p. 35 q. 6. sed non in separatione clericorum a concubinis, c. clericor. de cohabit. cleric. & malier. ipsorumq; beneficia vacant ipso jure c. decernimus 28. dist. c. 1. & ibi Pan. n. 7 de cler. conjug. sed Franc. in c. 1. n. 4. de cler. conjug. in 6. requirit sententiam Capel. Tholos. decis. 240. & ibi add. n. 4. sunt ipso facto excommunicati, & publice tamdiu nunciandi, donec suum recognoscentes errore separerentur ab invicem, & beneficium absolutionis humiliter obtineant, clem. 1. de consang. & affin. perdunt executionem omnium ordinum, d. c. decernimus c. ex tuarum & ibi Pan. in 3. not. & Can. hoc. tit. efficiuntur irregulares, adeo ut nec in susceptis ministrare possint, nec ad majores ordines suscipiendos admitti c. 1. & ibi Pan. nu. 3. hoc. tit. Immo clericus depositus ab ordine & exautoratus non potest contrahere matrimonium, & tenetur vivere secundum regulam ecclesiasticam, c. 1. dictum 81. dist. & ibi glos. fin. & Can. Pan. d. c. 1. n. 6. hoc. tit. Dispensat episcopus si cum clericis constitutis in sacris ordinibus contrahentibus de facto matrimonium, quando cum unica virgine contraxerunt, & contrito ac humiliato corde ad ecclesiam redeunt, dimissis illis, quas acceperant in uxores, absolutione obtenta, & inuncta sibi poenitentia, post eam peractam vel ejus partem, c. ex tenore de temp. ord. super executione ordinum susceptorum, & si

perfectæ vitæ & conversationis fuerint, ad majores ordines promovet; *c. sane & 2. de cler. conjug. c. 1. hoc. tit. & ibi glos. in ver. dispensative Pan. in c. 2. num. 5. eod. & ibi Can. cum istis clericis qui inciderunt in bigamiâ, ut quia de jure aut de facto contraxerunt cum duabus, vel cum una corrupta, Episcopi non dispensant propter affectum intentionis cum opere subsecuto, *c. nuper. de bigam. non ordin. glos. in c. 1. in ver. dispensative hoc tit. & Pan. d. c. 2. num. 5. eod.* ut autem matrimonium contrahere possint, episcopi dispensare non possunt, sed cum Subdiacono † dispensat summus Pontifex, *c. 1. de illo & ibi glos. 32. dist. & Can. ac etiam cæteris superioribus potest dare licentiam contrahendi matrimonium, quia sacri ordines obligant ad continentiam ex constitutione ecclesiæ, contra quam Papa potest dispensare, Zabbar, in clem. ut hi qui in 8. quest. de atar. qualit. & ordin. proficien. Archid. in c. de illo n. 1. 32. dist. c. cum in præterito & ibi Archid. nu. 3. 84. dist. Dec. in c. qua in ecclesiam nu. 46. & 47. de const.**

¶ *Votum solemnizatum † per professionem expressam vel tacitam, factam alicui de religionibus per sedem apostolicam approbata, impedit & dirimit matrimonium post contractum, c. 1. & 2. c. meminimus in princ. e. fin. hoc tit. c. 1. de vot. in 6. ac dissolvit matrimonium prius contractum, quando per carnis copulam non fuerit consummatum, c. ex publico de convers. conjug. & ibi glos. & Can. dictum est supra tit. de convers. conjug. Religiosi & moniales post professionem matrimonia contrahentes, tunc ipso facto excommunicati, & tamdiu publicè, etiam ex officio, & nemine deferente, per ecclesiarum Prælatos excommunicati sunt nunciandi, donec suam recognoscences errorem, separentur ab invicem, & ab episcopo*

obtineant absolutionis beneficium. clem. 1. de consang. & affin. & ibi glos. & Dd. Votum solemnizatum † per susceptionem sacri ordinis impedit ac dirimit matrimonium post contractum, uti dictum est, sed non dissolvit matrimonium prius contractum etiam si per carnis copulam non fuerit consummatum, extravag. loh. 22. 1. de vot. & voti redempt. c. rursus & ibi glos. 2. mag. & Can. hoc tit. Alia vota quacunque solemnitate † emissa impediunt quandoque matrimonium, sed non dirimunt contractum, c. 1. in fi. de vot. in 6. ut votum simplex religionis, c. meminimus §. verum c. rursus hoc tit. suscepio habitus professorum extra religionem à non habente potestatem incorporandi religioni, c. consuluit hoc tit. votum castitatis factum sine mutacione loci vel vestis, c. veniens hoc tit. Solum Papa dispensat cum monacho & moniali ut matrimonium contrahant, vel ut ad tempus in matrimonio commorentur, donec prolem suscipiant, & postea ad monasterium redeant. Innoc. in c. cum ad monasterium num. 1. & per tot. de stat. monach. Bald. in l. si tibi filius num. 3. ff. de adopt. Io. And. in c. actus legitimus num. 5. & seqq. & in c. semel Deo de reg. jur. in 6. in mercurialibus Felin. plures cumulans in c. si quando num. 5. de rescript. ubi allegat unum exemplum. Dec. in c. qua in ecclesiam. n. 46. de constitut. late Boich. in c. cum ad monasterium num. 8. & seqq. de stat. monach.

De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Titulus VII.

SVMMARIA.

I Matrimonii legitimi existentia causat perpetuum impedimentum contrahendi matrimonium

- monium etiam post obitum conjugis & dirimit contractum cum polluta data fide per adulterum.
- 2 Sedes apostolica dispensat cum eis addita clausula dummodo neuter eorum in mortem conjugis defuncti, machinatus fuerit.
 - 3 Matrimonium contractum cum secunda tenet quando matrimonium seu sponsalia de presenti cum prima contracta non tenent propter justum metum aut alias.
 - 4 Contractus matrimonij superstiti prima, qua sit legitima uxor, de facto cum secunda, qua scit, virum aliam uxorem habere, inducit perpetuum inter eos impedimentum etiam post mortem primæ impediens & dirimens matrimonium.
 - 5 Si secunda ignoravit virum aliam uxorem habere toto tempore ante mortem primæ uxoris, est in potestate decepta separari à viro putativo, vel implorare ipsum compelli si noluerit sponte ad contrahendum cum ea de novo matrimonium.
 - 6 Si autem certiorata de vita primæ uxoris, passa sit se cognosci ab illo, non potest amplius eum habere maritum.
 - 7 Machinatio alterius ex conjugibus, & persona extranea, ea intentione ut matrimonio copularentur, in mortem alterius conjugis secuta morte impedit & dirimit inter eos matrimonium, etiam si non intercesserit adulterium, si intervenerit machinatio alterius tantum non impedit matrimonium nisi sit machinatio conjuncta cum adulterio.
- Secundum impedimentum causatur ex Spollutione per adulterium, vel machinatione in mortem conjugis, de quibus tractat sub hoc tit. in qua duæ constituendæ sunt regulæ. Prima est validum est matrimonium quod quis post obitum uxoris contraxit cum ea, cui uxore vivente fide data promisit se illam ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante nec post, legitima ejus uxore superstiti, cognovit eandem c. fin. & ibi glos. fin. hoc tit. & ibi Can. Altera, validum est matrimonium cum polluta, † superstiti uxore per adulterium, c. significasti hoc tit. c. si quis vivente 3 1. q. 1. in princ. nisi uxore vivente, aut fidem sibi dederit de contrahendo matrimonio, d. c. significasti c. relatum 3 1. quest. 1. aut de facto cum ea contraxerit, c. ex litterarum c. cum haberet c. si. in si. hoc tit. vel machinatio alterius intervenerit in mortem conjugis, c. 1. & ibi Pan. num. 3. c. super hoc c. veniens circa fin. hoc tit. quodlibet istorum impedimentorum conjunctum cum adulterio, impedit contrahendum, & dirimit contractum matrimonium; nam adulter separatur à secunda, etiam si longo tempore ei cohabitaverit, & filios procreaverit. c. 2. c. ex litterarum c. cum haberet hoc tit. glos. fin. in si. in d. c. 1. hoc tit. & ibi Pan. num. 4. & Can. communiter. Pro majore explicatione singula persequar. Sola existentia legitimi matrimonii causat perpetuum impedimentum contrahendi matrimonium, etiam post obitum conjugis, & dirimit contractum cum polluta data fide per adulterium, etiam si prima conjux non fuerit cognita, c. 2. & ibi Pan. num. 4. hoc tit. & fuisset ab eo separata quoad thorum, c. ex litterarum hoc tit. sedes apostolica † & non episcopus Navar. conf. fin. hoc tit. consuevit cum eis dispensare, addita clausula, dummodo neuter eorum in mortem conjugis defuncti machinatus fuerit, & legitime prolem susceptam post obitum alterius conjugis, & exinde suscipiendam. Mandoc. de signat. grat. tit. de spons. matrim. §. si uxor alicujus. Quando matrimonium seu sponsalia de presenti cum prima † contracta non tenent, propter justum metum, aut alius,

alius, ita quod prima non sit uxor legitima, tenet matrimonium contractum cum secunda *c. significavit hoc tit. & ibi glos. & Doct.* Contractus matrimonii, superstita prima quæ sit legitima uxor † de facto cum secunda, quæ scit virum aliam uxorem habere, etiã separatã propter adulterium, inducit perpetuum inter ipsos impedimentũ etiam post mortem primæ impediens & dirimens matrimonium, *d. c. ex litterarum & ibi glos. in ver. aliam superinduxit Anchar. & Can.* si secunda ignoravit † virum aliam habere uxorem toto tempore ante mortem primæ uxoris, potest vir uxore defuncta, utpote à lege ipsius solutus in secundam de novo matrimonialiter consentire, ita ut matrimonium valcat ex nunc, si illa in eum voluerit consentire, quia non compellitur, *c. 1. & cap. veniens hoc tit. & ibi glos. in verb. de novo eo Can.* vir ratione promissionis compellitur ad contrahendum de novo cum decepta, in potestate deceptæ est separari à viro putativo, vel implorare ipsum compelli, si sponte noluerit, nam mortua prima uxore non confirmatur inter eos matrimonium eo ipso, quia consensus viri fuit illegitimus tanquam adulterinus, & deceptæ mulieris fuit erroneus, *c. 1. hoc tit. & ibi Can.* si autem certiorata † de vita primæ uxoris, passa sit se cognosci ab illo, non potest amplius eum habere maritũ, *c. fin. in fin. hoc tit. c. si virgo 34. quæst. 2.* Machinatio † alterius ex conjugibus, & personæ extraneæ ea intentione ut matrimonio copularentur, in mortem alterius conjugis secuta morte impedit & dirimit inter eos matrimonium, etiam si non intercesserit adulterium, *c. 1. in princ. de conu. in fid. c. si quis vivente 31. qu. 1.* quando uterq; machinatus est, *Io. And. in d. c. 1. de convers. in fid. num. 2. Pan. in d. c. 1. sub num. 3. hoc tit.* si intervenerit machinatio alterius

tantum non impeditur matrimonium, nisi sit machinatio conjuncta cum adulterio, *c. super hoc tit. & ibi Pan. & Can. Pan. in d. c. 1. sub num. 3. hoc tit.* sola voluntas & affectus machinationis, nullum præstat impedimentum, *c. si quis suadente & ibi glos. in verbo occidisse 17. quæst. 4.* si verò occidit non ea intentione ut conjungerentur, sed casu, quia inimici sunt vel ex alia causa, tunc potest ducere in matrimonium uxorem occisi, *c. laudabilem §. ad hoc de convers. in fid.*

De Conjugio leproforum.

Titulus VIII.

SVMMARIA.

- 1 Lepra impedit contrahendum & dissolvit Sponsalia de futuro sano volente, sed non dirimit matrimonium contractum, licet nondum sit consummatum.
- 2 An sanus teneatur conjugii leprosa vel alia contagione laboranti debitum conjugale reddere.
- 3 Deportatione alterius ex conjugibus non solvitur matrimonium.
- 4 Furor subsequens matrimonium contractum non dissolvit.

TERTIUM impedimentum est lepra, quæ impedit contrahendum † & dissolvit sponsalia de futuro, sano volente *c. fin. hoc tit. c. quemadmodum de iureiur.* sed non dirimit matrimonium legitime contractum *c. 1. & ibi Pan. num. 5. & 9. & c. 2. hoc tit.* per verba de præsentia, licet nondum sit consummatum, *Pan. in d. c. fin. num. 3. hoc tit. per c. quemadmodum de iureiur. in fine princ.* quia infirmitas quantumcumque gravis superveniens non solvit matrimonium, etiam quoad

quoad thorum & mutuam seruitutem, c. si uxorem 32. quest. 5. c. hi qui matrimonium & c. seqq. 32. quest. 7. Pan. in c. 2. num. 3. hoc tit. l. si cum dot. m. §. si maritus vers. quidem tam humanum ff. solut. matr. An autem sanus teneatur conjugii leprosa, vel alia contagione laboranti reddere debitum conjugale, vide Pan. in c. 2. n. 5. hoc tit. & ibi Can. 3. Deportatione t quoque alterius ex conjugibus non solvitur matrimonium, l. res uxoris & authen. sed hodie C. de donat. int. vir. & uxor. l. 1. C. de repud. sed uxor tenetur sequi virum, nisi efficiatur v. gabundus, & vir uxorem quando ex causa necessaria se absentat, c. 1. & ibi glos. in ver. sequantur hoc tit. c. unaquaque & ibi glos. l. 34. quest. 2. & ubique Can. sed & furor t subsequens matrimonium contractum non dissolvit. l. furor ff. de spons. l. oratione §. fin. ff. de rit. nupt. c. dilectus & ibi glos. fin. de spons. c. hi qui & c. seq. 32. quest. 7.

De conjugio Servorum.

Titulus IX.

SVM MARIA.

1. Servitus dirimit matrimonium contractum, quando liber ignoranter contraxit cum serva & ex quo credidit esse ancillam, in eam facto aut verbo non consentit.
2. Servi à Sacramentis ecclesie non removentur, nec inter servos matrimonia ullatenus debent prohiberi, etiam si contradicentibus dominis & invitis contracta fuerint.

QUARTUM impedimentum est servitus quæ dirimit t matrimonium contractum, quando liber ignoranter contraxit cum serva, & ex quo audivit & credidit esse

Summa in Decretal.

ancillam, in eam facto aut verbo non consentit, aut eam carnaliter non cognovit, & liberè potest cum alia contrahere, c. 2. & fin. hoc tit. Servi t à sacramentis ecclesie non removentur, nec inter servos matrimonia ullatenus debent prohiberi, etiam si contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nulla ratione propter hoc sunt dissolvenda, c. 1. hoc tit. l. possessionum C. comm. utr. iud. debita tamen & consueta servitia non minus debent propriis Dominis exhibere, c. 1. in fin. hoc tit. sed & partus penes dominum ancillæ remanet, l. & servorum ff. de stat. hom.

De natis ex libero ventre.

Titulus X.

SVM MARIA.

1. Natus ex libero ventre sive mater libera sit sive libera liber est.
2. Serva & libera patris est serva & libera filiorum, sed liberti liberorum non sunt liberti parentum.

Sæpius dubitari contingit, an natus ex libero ventre sit iudicandus liber vel servus, ideo post rubricam præcedentem subiicitur de natis ex libero & c. in quo constituenda est regula quod natus t ex libero ventre, sive mater libera sit, sive libera libera est c. 1. hoc tit. c. fin. de ser. non ord. Inst. de ingen. in princ. & §. 1. quia partus ventrem sequitur: l. partum C. de rei vend. tamen valet consuetudo quod partus sequatur conditionem patris c. licet de conjug. servor. Nota quod serva t & libera patris est serva & libera liberorum, sed liberti liberorum non sunt liberti parentum, l. licet la. 2. ff. de ver. signif.

D De

Decognitione Spirituali.

Titulus XI.

SVMMARIA.

- 1 Cognatio Spiritualis contrahitur in baptismo etiam domi propter necessitatem absque solemnitate facto, & confirmatione impediens contrahendum & dirimens contractum matrimonium quando eadem præcessit matrimonium, si autem secuta est scienter vel ignoranter non dirimit matrimonium.
- 2 Suscipiunt infantem de baptismo aut confirmatione, unus sive vir sive mulier, aut ad summum unus & una.
- 3 Inter quos ac baptisatum ipsum & illius patrem & matrem nec non inter baptisantem, baptisatum baptisatque patrem & matrem tantum spiritualis cognatio contrahitur.
- 4 Parochus ante baptismum suscitatur ab iis ad quos spectat, quem & quos elegerint ut baptisandum de sacro fonte suscipiant, & eum vel eos admittit, eorumque nomina in libro describit, si alii ultra designatos baptisatum tetigerint cognationem spiritualiter nullo modo contrahunt.
- 5 Si vero plures quam duo designati & admisti fuerint omnes fiant patrini.
- 6 De confirmatione idem est iudicium, sciat de baptismo quoad cognationem spirituales.
- 7 Cognatio contracta inter suscipientem & susceptam dicitur filiatio inter suscipientem & suscepti patrem & matrem dicitur compaternitas.
- 8 Si alter ex conjugibus suscipiat alienum putrum, & vir & uxor carnaliter prius cognita compatres existunt parentibus suscepti.
- 9 Per sponsam de presenti ante consummationem matrimonij non acquiritur compaternitas.
- 10 Non contrahitur per procuratorem.

- 11 Sedes apostolica inter suscipientem & susceptum contrahendum matrimonium non dispensat super compaternitate dispensat.
- 12 Per Cathecismum non contrahitur cognatio spiritualis.

Quintum impedimentum est cognatio, ea quadruplex est, spiritualis, legalis, nata ex illicito amplexu, contracta ex iustis nuptiis, de quibus ordinatè tradito Spiritualis, † contrahitur in baptismo etiam domi propter necessitatem absque solemnitate facto, c. si vir hoc tit. c. ad limina 30. qu. 1. c. super quibus 30. quast. 3. Covar. 4. lib. decret. epit. 2. par. c. 6. §. 4. num. 4. & confirmatione, c. de eo & c. seq. c. omnes 30. quast. 1. c. 1. & fin. hoc tit. in 6. impediens contrahendum & dirimens contractum matrimonium, quando eadem præcessit matrimonium, c. Martinus & c. veniens hoc tit. si autem secuta est scienter vel ignoranter, non dirimit matrimonium, c. si vir hoc tit. & dolose facienti imponitur penitentia, c. contracto hoc tit. Non plures ad suscipiendum de baptismo infantem, aut in confirmatione accedant, quam unus sive vir sive mulier, c. non plures de consecrat. erit 4. c. quamvis hoc tit. in 6. aut ad summum unus † & una baptizatum de baptismo suscipiant, c. docet sess. 24. de refor. matr. inter quos ac baptizatum † ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizati que patrem & matrem tantum spiritualis cognatio contrahitur, d. c. docet Pius 5. constit. facta 4. Calen. Decemb. 1566. a. 1. nec verba patrini respondentis necessaria sunt, sed sola susceptio ex sacro fonte est de substantia, cætera ad solennitatem spectant, c. 1. c. fin. hoc tit. in 6. Covar. lib. 4. decret. epit. 2. par. c. 6. §. 4. nu. 7. Caput aque dec. 164. p. 1. si quis plures filios alicujus suscepit in baptismo

primo, unica est compaternitas *Garf. de be-
nes. par. 8. cap. 3. num. 78.* tenetur paro-
4 chus ante ꝑ baptismum diligenter sciscita-
ri ab iis, ad quos spectat, quem & quos ele-
gerint ut baptizandum de sacro fonte susci-
pian, & eum vel eos admittere, & in libro
eorum nomina describere, quod si alii ultra
designatos baptizatum tetigerint, cogna-
tionem spiritualement nullo modo contra-
5 hunt, *d. c. docet §. parochus*, si vero plures, ꝑ
quam duo contra prohibitionem Concilii
Tridentini designati & admissi fuerint, om-
nes fiunt patrini, *c. fin. hoc tit. in 6. Navar.
conf. hoc tit.* & omnes obligantur apud De-
um & sunt suscepti si de iussore *c. vos ante o-
mnia de consecrat. distinct. 4.* De confirma-
6 tione ꝑ idem est iudicium sicut de bap-
tismo, quoad cognationem spiritualement, *c. 1. §.
fin. & c. fin. hoc tit. in 6.* quæ confirmantem
& confirmatum, illiusque patrem & ma-
trem, ac tenentem non egreditur, omnibus
inter alias personas hujus spiritualis cogna-
tionis impedimentis sublatis, & sic omnia
ferè *c. hujus tit. & c. 1. hujus tit. in 6.* sunt cor-
7 recta, *d. c. docet §. fin. cognatio contracta ꝑ*
inter suscipientem & susceptum dicitur filia-
tio, c. de eo c. omnes 30. q. 1. c. ita diligere 30. q.
3. c. ad limina §. filia 30. q. 1. c. si quis cum
matre 30. quest. 2. inter suscipientem & su-
scepti patrem & matrem dicitur compa-
ternitas, d. c. de eo 2. resp. 30. questione prima,
8 si alter ex conjugibus ꝑ suscipiat alienum
puerum, & vir & uxor carnaliter prius
cognita compates existunt parentibus sus-
cepti, *c. 1. hoc tit. in 6. c. si quis ex uno 30.*
quest. 4. Concubina carnaliter cognita non
efficitur commater, *glos. in d. c. 1. in ver. u-*
xorem hoc tit. in 6. per sponsam de præsentem
9 ꝑ ante consummationem matrimonii non
acquiratur compaternitas, *glos. in ver. caro in*
d. c. si quis ex uno 30. q. 4. & ibi Can. Præterea

non contrahitur ꝑ procuratorem, sed 10
requirit actum proprium patrini per se te-
nentis, & respondentis, *Navar. conf. 6. hoc tit.*
Covar. lib. 4. decret. epit. 2. part. c. 6. §. 4. nu.
6. quia ea, quæ non sunt in administratio-
ne patrimonii, non possunt fieri per procu-
ratorem, *l. nec mulierem C. de vind. libert. l.*
fin. ff. de curat. furiorum l. servus furiosi ff. de
manum. ff. las. post. Bart. in l. gallus §. forstan
num. 7. & 14. ff. de lib. & posthu. Sedes apo-
stolica ꝑ in prima specie cognationis inter 11
suscipientem & susceptum circa contrahen-
dum matrimonium non dispensat, *Pan. in c.*
fin. sub num. 5. in si. & num. 6. de purg. Can.
Felin. in c. at si clerici num. 14. in fin. de jud. su-
per compaternitate sæpius dispensatur, ut
docet experientia rerum magistra, *c. ubi pe-*
riculum in princ. c. quam tit. in princ. de elect.
in 6. olim contrahebatur cognatio spiritua- 12
lis per cathecismum ꝑ impediens contra-
hendum, sed non dirimens contractum, *c.*
2. hoc tit. in 6. quæ hodie sublata videtur
per Concilium Tridentinum in *d. c. docet*
in fine de reform. matr. sess. 24. ibi. Omni-
bus inter alias personas hujus spiritualis
cognationis impedimentis omnino subla-
tis, ex datione aliorum sacramentorum
cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ
matrimonium dissolvat vel impediatur, *d. c.*
fin. in fine hoc tit. in 6.

De cognatione legali.

Titulus XII.

S V M M A R I A.

- 1 Clericus in sacris constitutus quoad tempora-
lia potest adoptare aliquem.
- 2 Religiosus non potest adoptare.
- 3 Adoptatus ex indulto summi pontificis succe-
dit in feudis ecclesiasticis.

D 2 4 Cognat-

- 4 Cognatio legalis in linea ascendente & descendente durante adoptione vel etiam finita impedit & dirimit matrimonium.
- 5 Affinitas quæ & inter adoptatum & uxorem adoptantis, item inter uxorem adoptati & adoptantem durante & finita adoptione matrimonium impedit & dirimit.
- 6 In linea collateralis proximitas inter adoptatum, & illos quibus agnoscitur durante adoptione impedit & dirimit matrimonium ipsa vero soluta dissolvitur impedimentum.
- 7 In arrogatione idem juris est.

DE cognatione legali traditur in Instit. Imper. tit. de nupt. § 1. vers. & hæc adeo & §. sed si qua & tit. de adopt. clericus

- 1 † in sacris constitutus, quoad temporalia, potest adoptare aliquem, *Alex. in l. Gallus. §. quid si is qui filium num. 10. & ibi Dd. ff. de lib. & post Alex. post. Bald. in l. si quis posthum. nu. 6. & seqq. & ibi DD. ff. eod. Io. And. in rubrica huius tit. circa finem & ibi Host. num. 4.* quia consideratur magis aptitudo naturalis, quam impedimentum accidentale, *l. 2. vers. illud. ff. de adopt. Religiosus † non potest adoptare, quia est in potestate Abbatis, e. quorundam in princ. & c. si Religiosus in princ. de elect. in 6. c. non dicatis 12. quest. 1. adoptatus ex Indulto † summi Pontificis succedit in feudis ecclesiasticis, Curt. jun. cons. 138.* Impedimentum cognationis legalis consideratur tribus modis, quod ad matrimonium impediendum & dirimendum pertinet. Primo in linea ascendente & descendente † durante adoptione, vel etiam finita, & impedit & dirimit matrimonium, §. 1. vers. & hæc adeo Instit. de nupt. l. quin etiam in princ. ff. de rit. nupt. Secundo in
- 5 affinitate † quæ inter adoptatum & uxorem adoptantis attenditur, item inter uxorem adoptati & adoptantem, quæ similiter

durante & finita adoptione matrimonium impedit & dirimit, *l. adoptivus ff. de rit. nupt. §. affinitatis & §. seq. Instit. de nupt.* Tertio in linea collateralis † inter adoptatum & inter illos quibus agnoscitur, quæ proximitas durante adoptione impedit & dirimit matrimonium, *c. ita diligere 30. quest. 3. ipsa vero soluta, dissolvitur impedimentum, l. per adoptionem ff. de rit. nupt. c. per adoptionem 30. quest. 3. c. unica hoc tit. §. sed etsi quia Instit. de nupt.* Nec differt in hoc adoptio ab arrogatione, † imo idem utroque casu dicendum est, *c. 1. & ibi gloss. unica vers. alij dicunt quod adoptatus & Can. hoc tit. Covar. lib. 4. decret. epit. 2. part. cap. 6. §. 5. num. 2.* Arrogatus filiam illegitimam arrogantis potest ducere in uxorem, quia inter eos nec naturalis nec civilis cognatio est cum filia illegitima non sit in potestate arrogantis, *arg. §. fratris vers. ejus vero mulieris Instit. de nupt. glos. in c. unico hoc tit. & ibi DD.*

De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ.

Titulus XIII.

SVMMARIA.

- 1 Affinitas contracta ex copula seu complexu illicitis non dissolvit matrimonium antea contractum, impedit contrahendum, & dirimit postea contractum inter ascendentes & descendentes in infinitum, inter collaterales jure decretalium usque ad quartum gradum & ex decreto Concilij Tridentini usque ad secundum gradum tantum.
- 2 Requiritur copula consummata vera & perfecta.
- 3 Impedit exactionem debiti, etsi matrimonium

nium non est consummatum non potest eriam nisi pravia dispensatione episcopi reddere sine peccato mortali.

4 Ex copula ignoranter vel violenter habita oritur affinitas, quæ non privat facultates exigendi debitum aut inhabilitat ad contrahendum matrimonium.

5 Cum incestuoso ut possit contrahere matrimonium cum alia, quisnam dispense.

IN hoc titulo compilator tractat de cognitione aut proximitate orta ex amplexu
 1 † seu copula illicitis, ex quibus non oritur publica honestas, sed affinitas, c. discretionem & ibi glos. in ver. publicam honestatem & Pan. in c. tua fraternitatis num. 3. hoc tit. quæ non dissolvit matrimonium antea contractum, c. 1. d. c. discretionem c. pen. & c. fin. hoc tit. impedit contrahendum, c. fraternitati tua & c. seqq. hoc tit. & dirimit postea contractum, inter ascendentes & descendentes perpetuo & in infinitum, l. adoptivus in princ. vers. und nec l. nuptie la. 4. cum l. seq. ff. de rit. nupt. inter collaterales jure decretalium usque ad quartum gradum, c. super eo hoc tit. c. non debet de cons. & affin. quod sacrum Concilium Tridentinum restrinxit ad secundum gradum, in ulterioribus gradibus statuit hujusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere, c. praterea sess. 24. de refor. matr. nam affinitas ex illicita copula procedens semel nata etiam post mortem sic cognita durat, c. fraternitatis 35. quest. 10. Navar. cons. 5. de cons. & affin. Requiritur autem copula † consummata vera & perfecta, ut vir intret claustra pudoris consanguineæ & seminet intra vas, Garc. de benef. par. 8. cap. 3. num. 98. & 103. & seq. itaque si quis cognoscat consanguineam suæ sponsæ solvantur sponsalia de futuro, c. veniens 1. hoc tit. quando de eo constat per

famam, c. super eo de consang. & affin. ac sponsus non potest sponsam ducere in uxorem, obstante affinitate, d. c. frater natus tua & c. seqq. hoc tit. quia fornicarius & fornicaria per copulam efficiuntur una caro, c. in eo 32. quest. 4. nec eam quam cognovit, obstante publica honestate hodie restricta ad primum gradum, dictum est supra tit. 1. hoc lib. si quis cognoscat consanguineam uxoris suæ scilicet, affinitas superveniens non dissolvit matrimonium contractum, sed exactiorem debiti † impedit respectu delinquentis, qui non potest sine peccato debitum exigere, & si matrimonium non sit consummatum, non potest etiam, nisi pravia dispensatione quam facere potest episcopus, reddere sine peccato mortali, quia potest intrare religionem, & hoc modo vitare redditionem debiti, Sylvest. in verb. matrimonium 8. quest. 15. vers. septimum. Illud enim quod est licitum & possibile, & per quod solum potest vitari peccatum mortale, cadit sub præcepto sicut & vitatio peccati mortalis, & inhabilitat incestuosos ad contrahendum matrimonium cum quacunq; c. 1. c. transmissa d. c. discretionem c. tua hoc tit. ex copula ignoranter † vel
 4 violenter habita oritur affinitas, d. c. discretionem b. 1. quæ non privat facultate exigendi debitum, aut inhabilitat ad contrahendum matrimonium, c. inebriaverunt c. non est quod cuiquam 15. quest. 1. c. in lectum & c. seqq. 34. quest. 2. c. qui propinquam c. si quis cum matre & c. seq. 35. quest. 2. & 3. Garc. de benef. par. 8. cap. 3. num. 106. & seqq. si vero propinquitas etiam per illicitum coitum præcessit detractum matrimonii, & de ea ex probabilibus & fide dignis probationibus constat, matrimonium postea contractum irritatur, d. c. super eo hoc tit. usque ad secundum gradum, non ulteriores, ut supra est dictum.

5 Cum incestuoso †, ut possit contrahere matrimonium cum alia, Papa dispensat, cum istud sit impedimentum juris positivi, c. *proposuit*, §. *licet de concess. preb.* Episcopus non dispensat quando commissum est verum crimen incestus, nisi ratione iuventutis c. *si quis cum duabus* 33. *quest.* 2. c. *si duo in fin.* 35. *quest.* 6. c. & *literis hoc tit.* quando non est proprie crimen incestus, ut quia commissum est cum consanguinea sponsa, potest dispensare etiam circa iuventutem, c. *reniens* & 1. *in princ. hoc tit.* & *ibi Pan. num.* 3. & *Can.*

De consanguinitate & affinitate.

Titulus XIV.

SUMMARIÆ.

- 1 Consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, vel quarum una descendit ab alia carnali propagatione contractum.
- 2 Distinguitur tribus lineis, ascendentium, descendendum, & collateralium sive transversalium.
- 3 Inter ascendentes & descendentes perpetuo prohibetur matrimonium.
- 4 In collateralibus prohibitio usque ad quartum gradum durat inclusive.
- 5 Qui ex latere venientium eam duxerit, quam vetatur, vel affinem, quam impeditur, incestus dicitur contrahere nuptias, & ejus pœne.
- 6 Consanguinitas probatur testibus qui computationem graduum debent incipere à stipite, id est, a parentibus vel germanis.
- 7 Affinitas est proximitas personarum ex quocunque cultu seminum commixtione intra naturale vas, vel seminis viri commixtione naturæ mulieris, secuta, omni carens parentela.

- 8 Affinitas unde dicitur.
- 9 Inter virum & uxorem nulla contrahitur affinitas, & per connubium consummatum efficiuntur una caro.
- 10 Inter consanguineos viri & consanguineos uxoris ex eorundem viri & mulieris conjugio nulla oritur proximitas.
- 11 Affinitas contracta inter ascendentes & descendentes perpetuo & in infinitum impedit & dirimit matrimonium.
- 12 Inter collaterales sive ex uno sive ex utroque latere contracta fuerit affinitas, in primo genere tantum impedit & dirimit matrimonium contractum usque ad quartum gradum inclusive.
- 13 Matrimonium in gradu prohibito inter affines contractum est nullum & pœna contrahentium.
- 14 Olim erant nuptia prohibita inter collaterales non solum in primo, sed etiam in secundo & tertio genere affinitatis quæ duo genera sunt sublata & explicantur.
- 15 Nuptia quæ aliis rationibus quam consanguinitatis & affinitatis prohibentur simpliciter illicita & inutiles appellantur & pœna scienter eas contrahentium.
- 16 Super matrimonio dispensat summus pontifex in omnibus impedimentis jure humano inductis, ac in gradibus consanguinitatis non tamen lege divina aut jure naturali prohibitis, ac in quibusdam gradibus Levit. 18. prohibitis, ac in primo affinitatis gradu, ac in secundo gradu collateralis consanguinitatis, ac in primo & secundo gradu in linea inæquali inter magnos principes.
- 17 Episcopus dispensat propter scandalum super impedimentis occultis dirimentibus quando matrimonia sunt publice contracta & super omnibus impedimentis impediendis tantum.

- 18 *Iusta causa dispensandi sex enumerantur.*
 19 *Matrimonialis dispensatio sub & obreptitia est ipso iure nulla.*
 20 *In qua veritas narratorum verificari debet, de tempore data dispensationis.*
 21 *De quibus in ea debeat fieri mentio.*
 22 *In ea casus mixtus non continetur simplici.*
 23 *Limitata ad forum conscientia non suffragatur in foro fori.*
 24 *An dispensatione super impedimento obtenta requiratur novus consensus ad matrimonium contrahendum.*
 25 *An defectu consensus vel alio impedimento quod ab initio vigere vel alter scit, cessante opus sit, quod omnia de integro ponantur, quae sunt de essentia matrimonij.*
 26 *Matrimonium contractum inter infideles in gradu à lege canonica prohibitio, post utriusque conjugis conversionem non separatur & filij ex eo nati censentur legitimi.*
 27 *In matrimoniali dispensatione in gradibus prohibitis si intervenit contractus matrimonij aut copula, summus pontifex exigat emendas pecuniarias sive mulctam aut compositionem.*
 28 *Qua pauperibus remittitur & luunt in corpore.*

distinguitur tribus lineis, † Prima est ascen- 2
 dentium. Secunda descendentium. Tertia
 collateralium sive transversalium, *Instit. tit.*
de grad. cog. quomodo autem gradus con-
 sanguinitatis sint computandi tam jure Ci-
 vili quàm jure Canonico, traditur in glos.
 addit. ad tit. *Instit. de grad. cogn. ad quem*
me remitto, & in c. ad sedem 35. quæst. 5.
pulchrè Oinot. in Instit. Imper. tit. de nupt.
in princ. Interascendentes, † & descen- 3
dentes perpetuo prohibetur matrimonium,
§. 1. Instit. de nupt. l. nuptia consistere la. 2. ff. de
rit. nupt. & nihil interest, an ex justis nuptiis
cognatio descendat vel non, l. & nihil inter-
est ff. de rit. nupt. l. nec adoptivus §. unde nec
vulgo ff. eod. & si tales personæ inter se coie-
runt nefarias atque jure gentium incestas
nuptias contraxisse dicuntur, §. ergo Instit.
de nupt. l. fin. ff. de ritu nupt. glos. in rubr. C. de
incest. & inutil. nupt. & inter eos præsumitur
scientia, l. de tutela C. de in integ. restit. min. l.
8 in fin. ff. unde cognat. In collateralibus † 4
 prohibito usque ad quartum gradum in-
 clusive durat, c. non debet hoc tit. & ibi *Pan.*
num. 8. & Can. communiter, matrimonium
 intra dictum gradum ab eis contractum est
 nullum, nullaque longinquitate defenditur
 annorum, cum diuturnitas temporis non
 diminuit peccatum sed auget, c. non debet §.
fin. hoc tit. Qui ex latere venientium eam
 duxerit, † quam vetatur, vel affinem 5
 quam impeditur, incestas dicitur con-
 trahere nuptias, glos. in rubric. & l. pen.
 & fin. C. de incest. nupt. siquidem plam
 fecerit levius, si vero clam hoc com-
 miserit, gravius punitur, l. fin. vers. qui vero
 ff. de rit. nupt. nam illud scienter contrahen-
 tes incidunt in excommunicationem late
 sententiæ, & præcipitur ecclesiarum Præla-
 tis, ut illos, quos eis constiterit, taliter con-
 traxisse, excommunicatos publicè tamdiu

run-

SUPEREST videre de cognatione car-
 nali orta ex justis nuptiis, quæ consistit
 ex consanguinitate & affinitate. Consan-
 guinitas est vinculum personarum † ab eo-
 dem stipite descendentium, vel quarum u-
 na descendit ab alia carnali propagatione
 contractum, l. i. circa fin. §. post suos statim ff.
 de suis & leg. hered. §. sunt agnati & ibi glos. in
 verb. consanguinei & Dd. *Instit. de legit. ag.*
succes. c. conjunctiones §. eos autem c. progeniem
 & cc. seqq. 35. quæst. 2. & 3. c. consanguinitas
 35. quæst. 4. Dicitur consanguinitas quasi
 sanguinis unitas, c. series & c. seq. 35. quæst. 5.

nuncient, seu à suis subditis faciant nunciari, donec suum humiliter cognoscens errorem separentur ab invicem, & absolutionis beneficium obtinere mereantur, juri-
bus quæ sic contrahentibus alias pœnas imponunt, in suo robore permanentibus, *clem. unic. hoc tit. Authent. incest. & authent. ex complexu C. de incest. nupt. c. consanguineorum 3. quest. 4. §. si adversus instit. de nupt.* Ex decretis Concilii Tridentini is, qui intra gradus prohibitos contrahere, & multo magis si etiam consummare ausus fuerit, separatur, & spe consequendæ dispensationis caret, si ignoranter id fecerit, liquidem solennitates in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subicitur pœnis, quia salubria ecclesiæ præcepta temerè contempserit, si vero solennitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus probabilem ignorantiam habuerit, tunc facilius cum eo & gratis dispensari poterit, *c. si quis sess. 24. de refor. mat.* Contrahentes vero sponsalia de futuro in gradibus prohibitis non incurrunt dictas pœnas, *glos. in d. clem. 1. in verb. contrahere hoc tit. & ibi Can.* Distans à stipite primo aut quarto gradu vel citiore, potest contrahere matrimonium cum distante quinto & ulteriore gradu, quia quoto gradu distat remotior à communi stipite, & à quolibet per aliam lineam descendantium ex eodem, *c. fin. hoc tit. & ibi Anchar. Bus. cont. Host.* Consanguinitas probatur ꝑ testibus, qui computationem graduum debent incipere à stipite, id est, à parentibus vel germanis & per ordinem ab utroque latere distinguere singulos gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis, designando personas, *c. tuanos hoc tit. c. series c. licet de testibus, &c.*

7 Affinitas est proximitas ꝑ personarum ex

quocunque coitu, seminum commixtione intra naturale vas, §. affinitatis & ibi gl. 1. & Dd. Instit. de nupt. c. nullū in fin. & ibi glos. fin. c. extraordinaria & ibi gl. 1. c. sane & i. seq. 35. quest. 2. & 3. vel seminis viri commixtione naturæ mulieris, *glos. fin. in d. c. extraordinaria 35. quest. 2. & 3. Pan. in c. fraternitatum num. 3. & circa fin. cap. de eo qui consang. & c. Freder. cons. 301 secuta, omni carens parentela, l. vitrico. l. affinitatis C. comm. de success. nam ex copula vi præcisa, vel conditionali aut cum dormiente habita oritur affinitas c. discretionem ibi quantum potuit revertentem, de eo qui cog. & c. Covar. in 4. lib. decret. epi. par. 2. cap. 6. §. 7. num. 2.* De jure civili non contrahitur affinitas nisi legitimæ sint nuptiæ, *l. non facile §. affines & ibi glos. in ver. per nuptias & §. sciendum ff. de grad. affin. quia consideratio legis est circa hæreditates & tutelæ deferendas, & ne quis cogatur adversus affinem testimonium dicere, l. iuriconsultus ff. de grad. affin.* Canones vero considerant unionem carnis, *c. in eo 32. quest. 4. c. si vir & uxor. 35. quest. 2. & 3.* Diciturque affinitas ꝑ quod duæ cognationes, quæ diversæ sunt inter se per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit, *l. non facile §. affines ff. de grad. cons. & affin.* Inter virum & uxorem ꝑ nulla contrahitur affinitas, sed ipsi sunt causa affinitatis, & per connubium consummatum, efficiuntur una caro, & ideo uxor communicat marito suos consanguineos, & è contrario vir uxori, *Pan. in c. quod super num. 2. hoc tit.* inter consanguineos viri & consanguineos uxoris, ex eorundem scilicet viri ꝑ & uxoris 10 conjugio, nulla oritur proximitas, nullum vinculum, unde absque omni peccato licite inter se contrahunt matrimonium, *c. quod super his h. t. §. mariti ramen Inst. de nupt.* quomodo computentur gradus affinitatis tra-

11 traditur in *Instit. Imp. tit. de grad. cogn.*
 11 Affinitas contracta ¶ inter ascendentes & descendentes perpetuo, & in infinitum impedit & dirimit matrimonium, siue sit contracta ex primis nuptiis in primo genere, *l. non facile hos igitur ff. de grad. affin. l. adoptivus §. nunc videamus & l. nupt. la. 4. ff. de rit. nupt. Anchar. in c. fin. h. t. Oinot. in Inst. Imp. tit. de nupt. de arbor. affin. num. 12.* ac in secundo genere affinitatis, *l. uxorem ff. de res. nupt. la. c. Oinot. in Inst. Imp. tit. de nupt. de arb. affin. num. 13. & 14.* siue etiam contracta fuerit ex illicito coitu, *l. adoptivus in princ. vers. unde nec l. nuptia la. 4. cum l. seq. l. si qua mihi §. si uxor juncta l. semper in conjunctionib. ff. de rit. nupt. §. si uxor Inst. de nupt. 35. quest. 5. & ibi gl. declar. arb. affin. vers. nunc queritur.*
 12 inter collaterales vero siue ex uno ¶ siue ex utroque latere contracta fuerit affinitas, *Pan. in c. non debet num. 10. hoc tit.* in primo genere tantum impedit & dirimit matrimonium contractum usque ad quartum gradum inclusive, ut uxore mortua quis non possit contrahere cum ejus consanguinea usque ad quartum gradum, *c. non debet hoc tit. c. de propinquis c. nullum c. & hoc quoque c. sane c. porro 35. quest. 2. & 3.* contracta per illicitam copulam impedit & dirimit matrimonium cum sic cognita consanguineis collateralibus usque ad secundum gradum tantum, *c. praterea sess. 24. de refor. matr. dictum est in tit. procedenti,* in ulterioribus usque ad quartum non impedit aut dirimit, *d. c. prat. sess. 24. in fin. Pius c. const. facta quarto Cal. Decemb. 1566. Pontif. an. 1.* Matrimonium
 13 in gradu prohibito ¶ inter affines contractum est nullum, *d. c. non debet b. 1.* ipsi contrahentes incurrunt excommunicationem latae sententiae, *Clem. 1. hoc tit.* separantur, ac spe consequendae dispensationis carent, juxta distinctionem supra positam in *impedi-*
Summa in Decretal.

mento consanguinitatis: Olim nuptiae erant prohibitae ¶ inter collaterales, non solum in primo, sed etiam in secundo & tertio genere affinitatis, quae duo genera hodie sunt sublata, *d. c. non debet.* Ideo ea paucis explicabo, persona adjuncta per carnis copulam sanguini alterius, inducit primum genus affinitatis; persona vero addita primo generi inducit secundum genus; & persona addita secundo inducit tertium genus; sed nullo casu mutat gradum affinitatis: *d. c. non debet & ibi gl. in verb. in secundo & tertio & Pan. num. 6. & Can. com. exempli gratia,* ea quam frater meus duxit in uxorem, est in primo genere affinitatis mihi eodem gradu juncta affinitatis, quo est mihi frater consanguinitatis, si fratre meo praemortuo uxor ejus & affinis mea alii nubat, tunc ille cui nubit, erit mihi in secundo genere affinitatis eodem gradu quo erat mihi consanguinitatis frater meus praemortuus; rursus si illa mortua, hic affinis meus in secundo genere affinitatis ducat aliam in uxorem, tunc illa mihi erit in tertio genere affinitatis eodem gradu juncta, quo frater meus praedefunctus erat conjunctus consanguinitatis; ex quibus constat quod persona addita personae per carnis copulam, aut nuptas, mutat genus non gradum. Alia exempla ponit *Oinot. tit. de nupt. de arb. affin. num. 13. & 14. & per tot.* Primum genus contrahitur tantum ex una parte, secundum & tertium genus quandoque ex una parte ut in praescriptis exemplis, quandoque ex utraque parte ut in uxoribus duorum fratrum quarum alterutra fratri mariti est in primo genere & primo gradu affinitatis conjuncta & ideo mortuo altero ex fratribus & uxore alterius superstes relictae viduam fratris non potest uxorem ducere *c. porro 35. quest. 2. & 3. Io. Andr. post Innoc. in c. non debet num. 13. de*

E con-

consang. & affin. & ibi gl. marg in verb. in 2. & 3. sed uxores fratrum invicem sunt in secundo genere affinitatis quia copula cujuslibet caulat affinitatem, & quæ jungitur mihi uxor mea est affinis secundi generis uxori fratris mei, & quæ jungitur fratri meo est affinis uxori meæ in secundo genere & in primo gradu, sed si altera post mortem mariti nupierit Sempronio, iste Sempronius attinet uxori alterius fratris superstitis in tertio genere affinitatis in primo gradu, quia est persona addita secundo generi affinitatis & præmortuo altero fratre suaque uxore poterit viduam ejus uxorem ducere, Pan. in d. c. non debet num. 10. & seqq. & ibi Butr. num. 13. & seqq. & Can. Aliud exemplum poni potest, Alexander ducit in uxorem Catharinam sororem Antonii hic est Alexander junctus in primo genere & primo gradu affinitatis, postea Antonius ducit Petronillam in uxorem quæ jungitur Alexandro in primo gradu, sed in secundo genere affinitatis. Præmortuis itaque Catharina & Antonio Alexander poterit ducere Petronillam quia secundum genus hodie non impedit aut dirimit matrimonium, 35. quæst. 5. & ibi gl. in d. clar. affinit. vers. aliud exemplum & ibi gl. in declar. arboris affin. vers. circa hoc

15 *quæro.* Nuptiæ quæ aliis rationibus, ¶ quam consanguinitatis & affinitatis prohibentur, simpliciter illicitæ & inutiles appellantur, gl. in rubr. Cod. de incest. & inutil. nupt. gl. in authen. de incest. & nef. nupt. in princ. in vers. illicitas col. 2. & ibi DD. gl. mag. in §. sunt & alia & ibi DD. Inst. de nupt. & scienter eas contrahens punitur juxta l. qui cont. C. de incest. & inutil. nupt. & ibi DD. §. si adversus ea, & ibi post gloss. DD. Inst. de nupt.

Dispenfat super matrimonio summus Pontifex ¶ in omnibus impedimentis jure humano in ductis, c. cuncta per mundum 1. &

2. 9. qu. 3. c. proposuit §. licet autem de concess. prob. & ibi gl. in ver. disp. Covar. latè in epis. lib. 4. decret. 2. par. c. 6. §. 9. & seq. ac in gradibus consanguinitatis, c. quia circa h. t. & ibi gl. in ver. à sede apostolica & Can. c. fi. & ibi gl. in ver. sacramentum de transact. c. quædam §. quod scripti 35. q. 2. & 3. c. de gradibus 35. q. 8. non tamen lege divina & naturali prohibitis, c. litteras §. rescripto & ibi gl. in ver. non potest & Can. de restit. spol. c. fin. & ibi gl. in verb. sacramentum & Can. de transact. latè Covar. in epis. lib. 4. decret. 2. par. c. 6. §. 10. n. 1. 4. 5. & 6. ac in quibusdam gradibus levitici 18. prohibitis, Covar. in d. epist. 4. lib. decretalium 2. par. c. 6. §. 10. n. 2. & 7. & seqq. Pract. Cancell. tit. not. super disp. matr. vers. dispensare & vers. item potest. ac primo affinitatis gradu, c. fin. de divor. Paris. conf. 68. vol. 4. Mādoc. de signat. grat. tit. disp. matr. vers. in primo affin. grad. ubi enumerat exempla. ac in secundo gradu collateralis consanguinitatis, l. c. si quis in fin. sess. 24. de refor. matr. c. proposuit & ibi gl. in ver. dispens. in fi. de concess. prob. ac in primo & secundo gradu in linea inæquali, Pan. in c. fi. sub. n. 8. de transact. Rot. divers. dec. 746. par. 3. lib. 3. quæ refert contrarias opiniones Canonistarū & Theologorum, inter magnos Principes & ob publicam causam, inter alios in secundo gradu nunquam dispensatur, c. si quis in fi. sess. 24. de refor. matr. etiam si concurrant plures urgentes causæ, Navar. conf. 13. hoc tit. Cand. aureum tit. disp. in dictis concil. 3. & quæst. seq. Garc. de benef. par. 11. c. 5. §. 4. à n. 34. usque ad nu. 369. Episcopus dispensat ¶ propter scandalum, id est, quando separatio foret scandalosa, super impedimentis occultis dirimentibus, quando matrimonia sunt publicè contracta, & non fit ad Papam propter legitima impedimenta, vel paupertatem accessus, & super omnibus impedimentis impediens tantum incestus cum af-

finibus

finibus, *Beat. Anton. in 3. par. summa tit. 1. c. 16. §. 4. Navar. in manual. c. 22. num. 85.* Iusta causæ dispensandi sunt plures † in secundo & aliis gradibus prohibitis. Prima bonum quietis ac pacis atque confæderatio, *c. 2. de descript. imp. secunda evitatio, scandalorum, c. quia circa hoc tit.* Tertia proles suscepta, diuturnitas temporis & exemplum quod in simili casu aliàs fuerit dispensatum, *d. c. quia circa & ibi gl. fin. circa fin. vers. Item habet hic & ibi Pan. n. 2. & Can. hoc tit. Staphil. de rescript. apost. in forma brevis §. datur per breve. num. 7. Paris. n. 132. & seq. vol. 4.* Quarta ad dispensandum in quarto gradu aut tertio defectus dotis competentis. Quinta extinctio magnæ litis. Sexta quod major pars sibi parium suæ civitatis vel loci insignis quem inhabitat sint ei consanguinei vel affines intra quartum gradum, vel si est alius locus minor, si ipsa non habet sufficientem dotem ad nubendum extra illum, *Navar. in manual. cap. 22. num. 87. vers. septimo ubi attestatur de usu Curie.* Præterea dispensatio præsumitur inter virum & uxorem qui in gradu prohibito contraxerunt, si per decem annos continuos & ultra in matrimonio vixerunt & mortui sunt, *c. illud de præsumpt. & ibi Can. Caputaque decis. 269. par. 1. Achil. decis. 1. de præsumpt. & contraxerunt præcedentibus edictis, c. fin. de cland. descript. alias etiam per cohabitationem triginta annorum non purgatur malafides, c. non debet in fin. hoc tit. Achil. decis. 2. & 3. de cland. descript.*

19 Dispensatio matrimonialis † subreptitia & obreptitia non est valida, nisi postea Papa eam confirmaret, *c. quia circa hoc tit.* imo est ipso jure nulla, non solum per subreptionem in exprimendo falsum, sed etiam in tacendo verum, *c. ad audientiam & 2. de rescript. cap. 2. in fin. de fil. presbyt. in 6. in qua veri-*

tas † narratorum consideranda est secundum tempus impetrationis, non enim sufficit narrata prius esse vera, vel post impetrationem dispensationis verificata, sed debet verificari de tempore datæ dispensationis, *Pan. in d. c. quia circa num. 4. & 5. Collect. in princ. Io. And. num. 2. & 3. & 7. & Can. hoc tit.* In ea debet fieri mentio † de copula, si-
ve de incestu, sed non debet exprimi quot vicibus sit habita, *Garc. de benef. part. 8. c. 3. num. 77.* ac etiam de matrimonio de facto contracto, quamvis non sit carnali copula consummatum, *capit. 5. sess. 24. de reform. matrim. Garc. c. de benef. part. 8. cap. 3. numer. 30. & seqq. & numer. 41. & seqq. plures cumulant.* Imo si copula sit habita post impetratam dispensationem in forma commissaria, antequam ordinarius, cui dispensatio commissa est, dispense, dispensatio est nulla & subreptitia ob non factam mentionem de ista copula, quia antequam ordinarius dispense, juxta commissionem sibi factam, non est perfecta dispensatio, & in esse producta, ac necessarium est obtinere novam dispensationem seu perinde valere, & si copula est secreta, potest expediri gratis in foro conscientie per sacram pœnitentiarum, *Garc. de benef. part. 8. capit. 3. numer. 69. & sequentib. & numer. 73. & sequentib.* vel ab Episcopo petenda est dispensatio, quia incestus inter consanguineos impedit non dirimit, *Navar. consil. 10. & 11. de consanguin. & affin. sed add. ibidem dicit omnes mittendos esse ad sedem apostolicam à iudicibus commiss.* quod si de copula in dispensatione à summo Pontifice obtenta sit facta mentio, & antequam ordinarius dispense, iterum sit copula inter eos habita, eadem non facit novum impedimentum, *Garc. de benef. part. 8. capit. 3. numer. 77.*

Subsistentibus pluribus impedimentis matrimonii valet dispensatio facta super uno impedimento nulla facta mentione de alio, licet non possit justum juris effectum sortiri, donec super alio fuerit dispensatum, *Navar. consil. 8. & consil. 9. & 10. hoc tit. asserens ita servare stylum Curia. Bart. in lege cum propter ff. de leg. praestand.* quia tot debent esse dispensationes, quot sunt obstacula: tutius est super omnibus obstaculis simul & semel dispensationem obtinere, *c. ex tuarum de auct. & usu pall. Gemin. consil. 33. num. 8. Navar. consil. 6. de rescript.* nam quando dispensationes se contingunt, aut impedimentum tacitum auget expressum, super quo dispensatur, tunc necesse est de utroque mentionem facere, alias dispensatio est nulla omnino, ut quando concurrunt impedimentum consanguinitatis cum impedimento affinitatis, *Covar. in quarta part. 2. capite 6. §. 7. num. 1.* vel quando est conjunctio ex duplici linea: *Mandoc. de signat. grat. tit. dispens. matrimon. circa fin. Garc. de benef. par. 8. capit. 3. num. 54. & sequentib.* in ea casus mixtus non continetur sub simplici, sive petatur dispensatio ut quis possit contrahere matrimonium, sive ut in contracto possit remanere, *cap. 3. hoc tit. Rot. decis. 70. libr. 2. part. 3. divers. arg. leg. cum passum §. prescriptione ff. de adulter. l. 2. & ibi DD. ff. de verb. obligat.* eadem ratione in dispensatione facienda est mentio de affinitate & publica honestate ubi simul concurrunt, & publica honestas non venit accessorie ad affinitatem, ut quando quis cognovit consanguineam in secundo gradu sponsæ suæ de futuro, & impetrat dispensationem ut cognitam liceat sibi uxorem ducere, non obstante affinitate, nulla de publica honestate facta mentione, sed de publica honestate quæ est accessoria ad affinitatem, non est opus facere

mentionem, ut ex matrimonio consummato oritur affinitas & publica honestas accessoria ad affinitatem, *glos. in c. non debet in verb. secundo & tertio in fine & ibi Pan. num. 12. hoc tit. Navar. consil. 7. hoc tit.* quia dispensationes hujusmodi sunt odiosæ, *Paris. consil. 52. num. 38. vol. 4. Gozad. consil. 51. num. 41. Gemin. consil. 33.* secus si concedatur alicui Episcopo quod possit dispensare cum conjunctis in secundo, quia poterit dispensare cum conjunctis in duplici secundo etiam quod esset ei concessa hujusmodi facultas dispensandi respectu certarum personarum, dummodo non ad petitionem illarum, cum quibus dispensatur quia hujusmodi beneficium Principis est latissimè interpretandum, *Rot. decis. 70. libr. 2. parte 3. di vers. Put. decis. 39. libr. 3. dictum est supra de rescript. §. dispensatio in fine.* Dispensatio super matrimonio limitata ad forum conscientia non suffragatur in foro fori, cum plures dentur casus in quibus matrimonium in foro pœnitentiæ uno modo, altero vero modo in foro judiciali venit judicandum, *Beat. Antonius in summa parte 3. titulo primo, cap. decimo, versiculo quod si dicat accipiam. Panormit. in cap. cum apostolica num. 6. de sponsalib. & matrimon. Rot. diversar. decision. 605. numer. 7. & decision. 606. in princ. part. 1.*

Quando, inter quos obstante impedimento canonico, non poterat esse matrimonium, illud contraxerunt sub conditione, si Papa dispensaret, pendente conditione; contra communem regulam quod pendente conditione non sit licita pœnitentia in contractu conditionali per l. hæc venditio in princ. ff. de contrah. empt. l. 3. cum gl. ff. de serv. export. possunt pœnitere quia contractus est reprobatus, *Greg. 15. decis. 461. num. 9.* & si demum Papa dispensavit, requi-

24 requiritur novus eorum consensus † ad matrimonium contrahendum, *Pan. in c. super eo num. 8. de cond. apposi. Greg. 15. dec. 410. & ibi annot.* quia ex priori contractu nulla inter eos fuit orta obligatio, quod conditio existens non possit retrotrahi obstante impedimento à principio, *l. si is qui pro emptore ff. de usucap.* quando vero matrimonium ab initio, mutuo consensu, fuit nulliter contractum inter consanguineos vel affines vel aliter impeditos, & à Papa est dispensatum in radice, tunc non requiritur novus consensus, sed sufficit ille primus cum affectu maritali præstitus: *c. non debet & ibi gloss. in verb. de cetero Host. num. 8. & Can. 2. tit. Boer. quaest. 264. num. 26. Anchar. conf. 409. num. 4. & seqq. Rot. farin. dec. 687. num. 12. par. 2.* quotiesunque vero matrimonium non tenet ex consensu defectu, 25 † aut alio impedimento, quod ab initio vigere sciunt, aut alter scit, si postea cesset, opus est quod omnia de integro ponantur, quæ sunt de essentia matrimonii, *c. tua nos in fi. & ibi gloss. in verb. nec forma Butr. num. 10. Pan. in fin. & Can. de spons. & matr. c. sufficiat 27. quaest. 2. c. tua nos de spons. duor. Victor. in relect. Theol. relect. 7. de matr. in 2. puncto 1. part. vers. in contrarium, num. 9. Nav. conf. 14. de spons. & matr. Greg. 15. decif. 395. allegans multa similia, quia ea quæ sunt de forma debent intervenire in tempore, eò quo actus producit in esse, *l. observare §. post hæc & ibi Bald. in addit. num. 3. ff. de offic. procons. Felin. in c. cum dilecta sub num. 7. vers. amplia. 6. & ibi Can. de rescript. ac sufficit quod matrimonium sit contractum post dispensationem, licet verisimiliter non potuerit haberi notitia impetrationis & dispensationis, *Put. dec. 343. num. 1. lib. 1. Pan. in c. super eo nu. 8. de cond. apposi. Gregor. 15. decif. 410. num. 2. & ibi latè annotat.***

Matrimonium contractum inter infideles, † in gradu à lege canonica prohibito, 26 post utriusque conjugis conversionem & baptismi lavacrum non separatur, *c. de infidelibus hoc tit. & filii ex eo nati censentur legitimi, c. si qui fil. sint legit. c. gaudemus de divor.* ac etiam nati ex secundo matrimonio, post repudium datum primæ conjugii, quia credebant legitimè posse contrahere, post repudium primæ, & sic nati sunt ex matrimonio putativo, *gloss. fin. in c. fin. qui fil. sint legit. & ibi Can. licet de rigore ignorantia juris divini non excusat. l. si quis adulterium cum incestu §. stuprum ff. de adult. l. venia C. de in jus voc. c. qui ea 38. distinct.* quia infideles non astringuntur legibus canonicis circa sacramentalia & concernentia animam ante baptismum, unde licitè contrahunt matrimonia in gradibus prohibitis humana lege, post baptismum vero eis astringuntur, sed id, quod ante gesserunt, antequam subjicerent legi Christianæ, tenet, ex quo non est gestum contra legem divinam, *c. fin. de divor.* lex enim non concernit præterita sed futura, *l. leges C. de legib. & ibi gloss. & Dd.* Præterea id suadet utilitas publica, ut alii facilius convertantur, *c. fin. qui fil. sint legit. & converforum infirmitas, c. fin. de divor.* Exigit summus Pontifex quando dispensat super matrimonio in gradibus prohibitis si intervenit contractus matrimonii per verba de præsentibus, *Clem. 1. hoc rit. vel copula cap. de incestis 35. qu. 2. & 3.* ob delictum commissum, ne dissimulatione culpabili nefanda licentia corroboraretur, *l. fin. in fine C. de incest. & in ut. nupt. c. cavete 22. quaest. 5. e-mendas pecuniarias, † sive multam, & gravio- 27 viorem à nobili nam nobilitas est exprimens, alias surreptitia est dispensatio, non divitiarum, *l. humilem C. de incest. & in ut. nupt. c. legimus vers. potentia 93. dist. quam igno-**

bili, c. qui contra & ibi gloss. in verb. ignobilis 24. quest. 1. c. non tegantur & ibi 1. gloss. 41. distinct. quia ingenuis & illustribus castitatis observatio præcipuum debitum est, l. si qua illustris C. ad S. C. tum orphic. & majorem à scienter contrahentibus, ac minorem ab ipsis qui errore acerrimo, non affectato, neque ex vili causa decepti sunt, aut ætatis lubrico lapsi, arg. l. qui contra C. de incest. nupt. quæ compositio vocatur & solvitur Darario, & arbitrio Papæ in pios usus convertitur, l. multarum C. de modo multæ. quæ à Iudic. inflig. Præterea præcipit eos separari ad tempus, illisque imponi competentem pœnitentiam salutarem pro modo culpæ, c. fin. in fin. de eo qui cogn. consang. c. quod super his hoc tit. quæ est arbitraria, c. lattores & ibi gloss. fin. de cleric. excommun. c. tempora 26. quest. 7. & mandat à dispensatis præstari juramentum, quod talia deinceps non committent, neque committentibus præstabunt auxilium, consilium vel favorem, ne indulgentia sanctæ matris Ecclesiæ sit dispensatis aut aliis incitamentum ad peccandum, & faciat vilescere auctoritatem summi Pontificis ob injuriam dispensationum frequentationem Zab. in clem. 2. §. 1. in xi. not. de pœnit. & remiss. Pauperibus multa remittitur, l. fin. in fin. C. de mod. 28 multæ. † quia non habent in ære luunt in corpore, cum ex delicto teneantur, Pan. in c. statuimus num. 2. de male, soletque Darario apponere clausulam eos in primis ab invicem separet, & si veniam petierint humiliter, eam illis, & pœnitentiam publicam imponatur atque orator fabricæ aut in aliud servitium alicujus Ecclesiæ operam suam impendat saltem quatuor mensibus, pœnitentia publica non intelligitur de solemnibus, quæ alio tempore quam in principio quadragesimæ fieri non potest, c. in capite 50.

dist. & ibi Præpos. num. 4. Gemm. num. 2. Cand. aureum in utr. pœnitentia tit. de solem. pœnit. sed de publica, quia debet fieri in facie Ecclesiæ, ut quando injungitur peregrinatio ad montem acutum cum baculo, Summa Tabiani ver. pœnitentia in nona quest. vers. secunda est pœnitentia publica, ut aliquantulum sit in Ecclesia humi jacens, terram deosculans, Cand. aureum. d. loc. citato de pœnit. public. qualis postea etiam imponi Sacerdoti, & famam aut honestatem viri probi non imminuit, c. quæsitum de pœnit. & remiss. & ibi Pan. n. 11. Burr. n. 4. B. Anton. in summa par. 3. tit. 14. cap. 17. de pœnit. §. 6. vers. pœnitentia publica. servitium imponitur alternativè ut impendat fabricæ aut in aliud servitium Ecclesiæ vel pii loci, & est electio ipsius cum quo dispensatum est, quia Summus Pontifex lex animata ad ipsum dispensatum verba dirigit. Pan. in c. à crapula sub num. 4. de vi. & honest. cleric. Barr. in l. i. ff. de effra. Necesse autem est, ut aliud servitium sit corporis afflictivum, ut scopis emundare chorum Ecclesiæ, sternere lectum ægrotorum, propter dictionem aliud, quæ est implicativa similis servitii quæ fit fabricæ, c. sedes & ibi Felin. num. 6. de rescript. secluso omni delicto, in dispensatione de contrahendo in tertio aut inferiore gradu graviores expensæ fiunt in Curia, quam in dispensatione super quarto gradu. Item minores sunt sumptus quando subest justa causa dispensandi, quia tunc quodammodo debetur, c. bona 2. de post. præl. l. 1. §. committitur. ff. de acquir. quotid. & æstiva. majores verò quando non subest justa causa, ut metu expensarum homines à petitione hujusmodi dispensationum cohibeantur, clem. 1. in fi. de off. ord. c. quapropter 2. quest. 2. l. 2.

C. de petit. bon. sub
lib. 10.

Titulus

Titulus XV.

De frigidis & maleficiis & impotentia
coeundi.

SVM MARIA.

- 1 Impotentia coeundi est impedimentum perpetuum naturale vel accidentale ad copulam naturalem perfectam impediens contrahendum & etiam dirimens contractum matrimonium tribus concurrentibus nempe
- 2 Quid sit irreparabile arte medicorum.
- 3 Præcedat contractum matrimonij.
- 4 Subsit ignorantia facti.
- 5 Naturale impedimentum quod dicatur.
- 6 Accidentale impedimentum quod dicatur.
- 7 Impotentia alia est perpetua.
- 8 Alia temporalis.
- 9 Petens matrimonium separari propter impotentiam non tenetur specificare causam impotentia.
- 10 Impotentia coeundi probetur aspectu corporis.
- 11 Iuramento proprio cum septima manu propinquorum vel vicinorum bona fama.
- 12 Cohabitatione continua triennali quæ in minoribus quindecim annis semper expectatur.
- 13 In iis qui sunt plena pubertatis & compleverunt decimum octavum annum adhibetur distinctio, quandoque ab utroque proponitur impotentia alterius proveniens ex maleficio.
- 14 Interdum proveniens ex frigidityate in viro, vel arctitudine in muliere, vel alias.
- 15 Quandoque alter tantum accusat impotentiam alterius.
- 16 Matrimonium separatum propter malefici-um eo sublato non reparatur sive reintegratur quoad vinculum.

- 17 Propter frigiditatem viri si postea potens apparet reintegratur.
- 18 Propter aliud impedimentum utputa arctationem in muliere, nimiam viri carnositatem, si id est amotum per divinum miraculum aut opera medicorum cum gravi periculo neutro casu reintegratur primum, num. 19.
- 20 Si sine gravi periculo seu per frequentem usum, reintegratur primum.
- 21 Si libellus generalis fuit admissus & verificatus super impotentia & uxore contrahat & tollatur impotentia non restituitur primum connubium.

SEXTUM impedimentum est impotentia non generandi, sed coeundi, † quæ est impedimentum perpetuum naturale vel accidentale ad copulam naturalem perfectam, c. 1. & c. quod selem & ibi glos. fin. & Can. hoc tit. impediens contrahendum ac etiam dirimens contractum matrimonium, c. ex litteris tuis c. fraternitatis hoc tit. tribus concurrentibus. Primo quod sit irreparabile † arte medicorum absq; periculo corporis, d. c. ex litteris & ibi Pan. n. 2. & 3. & c. fraternitatis h. t. secundo præcedat contractum † matrimonij, si sequitur matrimonium ratum, licet non consummatum, non dirimit, præbet sufficientem causam ut Papa illud possit separare, si multum timeretur de incontinentia sani & potentis, Pan. in d. c. ex litt. num. 3. & 4. & in c. consultationi sub n. 2. hoc tit. & multo minus consummatum dirimit: c. hi qui 32. quest. 7. in dubio præsumitur quod impedimentum præcessit matrimonium non consummatum, ut sic expediantur nec remaneant impediti. Host. in c. fratern. sub num. 4. & ibi Boich. sub n. 7. & Can. hoc tit. Pan. in c. fin. n. 3. hoc tit. Tertio subsit ignorantia † facti, scienter contrahens cum impotente, tenetur eam

eam habere ut sororem, & illi in necessariis subvenire *d. c. consultationi* & *ibi Pan. sub nu. 4.* & *ibi Boich. sub num. 7.* & *Can. hoc tit. Pan. in c. fin. num. 3. hoc tit.* et si cum secunda contrahat, tenet secundum matrimonium, non obstante quod sit obligatus ad morandum cum prima tanquam cum sorore, quia verum matrimonium non consistit cum impotente, sed semper tenetur alere illam impotentem cum qua scienter contraxit, *Anchar. in d. c. consultationi num. 3.* & *ibi Pan. nu. 2.* & *Can. communiter arg. c. de illis despons. impub.* nec dicitur matrimonium contractum dissolvi, sed à principio non fuisse, tractuque temporis non conualefcit, & post multos annos potest allegari, *c. fraternitatis* & *ibi Pan. in 1. not. & c. littera* & *ibi Pan. in 1. not. & Can. hoc tit.*

- 5 Naturale impedimentum † seu naturalis impotentia triplex est, in viro frigiditas, *c. 1. c. laudabilem hoc tit.* arctatio in muliere, vel aliud impedimentum excessus vel defectus à natura proveniens, *c. ex litt. c. consultationi hoc tit.* defectus ætatis, *c. quod sedem hoc tit.* Accidentalibus † provenit ex maleficio, *c. litt. hoc tit.* sectio sive castratione, *glos. fin. in c. hi qui 3 2. q. 7.* & *ibi Can. medicinis, prout Anchar. post Io. And. in c. consultationi hoc tit.* refert accidisse in quadam domina caracosa, quæ ita suum instrumentum medicinavit intendens placere viro, quod nec à viro, nec ab alio postea potuit cognosci. Item impotentia alia est
- 7 perpetua, † ut frigiditas, arctatio, cui ope medicorum non potest subveniri, sectio sive castratio, maleficium quod deleri non potest, alia est temporalis, ut pueritia, arctatio cui subveniri potest ope medicorum, maleficium temporale. Omne impedimentum præsumitur perpetuum quando trienniali cohabitatione facta conjuges matrimo-

nium consummare non potuerunt, *Pan. in c. fraternitatis n. 15. hoc tit.*

Qui petit matrimonium separari propter impotentiam, † non tenetur specificare causam impotentiam, sed satis est dicere conjugem non habere potentiam secum coeundi, *Pan. in c. fin. num. 3. hoc tit. Host. 10. And. & DD. comm. contra communem regulam, quod in actione personali quis cogitur exprimere causam, dictum est supra tit. de lib. oblat. §. norant DD.* Quia dubietas oritur ex facto adversarii, quo casu admittitur libellus generalis & incertus, *c. constitutus* & *ibi Innoc. num. 2. in integ. restit. l. qua de tota §. incerta. ff. de rei vind. & videtur omnes suum jus in iudicium deduxisse c. requisisti* & *ibi gloss. in ver. acceperit. eo Can. 33. quest. 1. Pan. in c. littera num. 4. hoc tit.* Argumenta ad probationem impotentiam plura sunt, Aspectus † corporis, *c. fraternitatis hoc tit. sic. 10* ut mulier potest inspicere, ita & masculus *l. minor. 25. annis adito præside ff. de minoribus. Host. in c. puberes num. 1. & 2. de despons. impub.* Iuramentum proprium † cum septima manu propinquorum vel vicinorum bonæ famæ, *c. laudabilem hoc tit.* & cohabitatione continua † trienniali, *d. c. laudabilem 12* & *in c. fin. hoc tit.* quæ in minoribus quindecim annis semper expectatur, *c. puberes* & *ibi Hostiens. de despons. impub. num. 5. & 6. & Can.* In iis qui sunt plenæ † pubertatis & compleverunt decimum octavum annum, §. *minorem natu Inst. de adopt. adhibenda est infrascripta distinctio, quandoque ab utroque proponitur impotentia alterius proveniens ex maleficio, & datur triennium ad cohabitandum à die quo egerint penitentiam de commissis, & assignati postea per Iudicem triennii, quod per Iudicem non potest abbreviari: c. fin. & ibi Butr. num. 10. hoc tit. Hostiens. in c. laudabilem num. 1. hoc tit.*

tit. in c. 1. num. 6. hoc tit. post cohabitationem triennem præsumitur impedimentum perpetuum & præcessisse matrimonium: Pan. c. fraternitatis. num. 15. & 16.
 14 hoc tit. interdum proveniens † ex frigidityte in viro, vel arctitudine in muliere vel alias, nec potest apparere de impotentia ante triennium, & tunc eis indulgetur triennium computandum à die quo egerint pœnitentiam, & triennii postea per iudicem assignati. c. laudabilem, & ibi Hostiens. in princ. vers. tu dicas. hoc tit. & Can. Si constat de impotentia ante triennium, aut per veras probationes, & non opus est cohabitatione triennii, & juramento propinquorum: c. 1. in princ. hoc tit. atque à contrario sensu c. laudabilem in princ. hoc tit. aut per confessionem amborum conjugum, nec non per aliqua signa frigiditytis, vel impotentia, & cum juramento conjugum, & septimæ manus propinquorum, & in eorum defectum vicinorum bonæ famæ, scilicet ut conjuges jurent factis Sacrosanctis Evangeliiis de veritate, non quidem specificè super aliquo impedimento, sed generaliter, quod nunquam potuerunt consummare matrimonium, Pan. in c. laudabilem num. 4. hoc tit. consanguinei sive vicini super credulitate quod credant eos verum jurare, tunc istis concurrentibus, potest matrimonium in continenti separari non expectato lapsu triennii: c. laudabilem. §. si autem & ibi Pan. norm. circa fin. hoc tit. Pan. inc. 1. num. 5. in princ. & post num. 6. hoc tit. soli verò eorum confessioni non est standum contra matrimonium, etiamsi uterque confiteatur, ne intra se contra matrimonium valeant coludere, & ad confessionem impotentia facile prohibere, si iudicio suo crederent per iudicium Ecclesiæ concurrendum ad ejus separationem. arg. c. super eo de eo qui cogn.

Summa in Decretal.

conf. uxor. & glos. fin. c. 1. hoc tit. Quandoque alter tantum confitetur & acculat † alterius impotentiam, siquidem uxor propter eam agit ad separationem, & vir negat, nec mulier provocavit in exordio, pro virgine nupta, reperta, corrupta non auditur, reperta virgo non auditur, nisi post cohabitationem triennem, quia vir caput est mulieris: si in novitate reclamavit, & per aliqua signa potest probari impotentia mariti, in continenti auditur. c. 1. & ibi Pan. num. 5. hoc tit. & Can. Aut vir confitetur impotentiam uxoris, agitque ad separationem & ei assignanda est triennis continua habitatio post pœnitentiam per ætatem de commissis. c. fraternitatis. hoc tit.

Matrimonium separatum propter † maleficcium, eo sublato & cessante non reparatur sive reintegratur quoad vinculum, quia maleficcium, quod fit instigente diabolo, restringitur sæpè ad certam personam, ut omnes possit cognoscere præter uxorem, idè si post divortium ducat aliam & cognoscat, non per hoc apparet ecclesiam fuisse deceptam, idè non debet separari secundum & reparari primum: c. si per sortiarias 33. quest. 1. Pan. in c. 1. in fin. hoc tit. separatum propter † frigiditytem viri, si postea 17 apparet potens, reintegratur. c. 1. 2. resp. & c. laudabilem §. fin. hoc tit. separatum propter aliud impedimentum, ut pura arctationem † in muliere nimiam viri carnositatem, si id est amotum per divinum miraculum, aut opera medicorum cum gravi corporis † periculo, neutro casu reintegratur 19 primum: arg. à contrario sensu c. fratern. §. quamvis vers. nos tamen hoc tit. si sine gravi periculo seu per frequentem † usum secundi 20 viri reintegratur primum, & à modo non debet in secundo aliquatenus remanere, postquam fuit ab eo cognita, sed irrevocabiliter

F

biliter

biliter restituitur primo, *Pan. in c. fratern. nu. 20. & ibi Can. hoc tit.* nam apparet impedimentum fuisse temporale, quod ex post facto cessavit, & ecclesiam fuisse deceptam, & mulier cognita ab uno viro præsumitur quod sit cognoscibilis à quolibet viro præsumptione juris, *c. fratern. & ibi Boich. num. 12. & 13. hoc tit.* nisi apertè probaretur dissimilitudo, *Pan. in c. fratern. num. 19. in fin. vel obstitit votum solemne, quod per ingressum, & professionem religionis statim solutum fuit matrimonium si quid fuit inter eos, c. ex publico de convers. conjug. aut fornicatio, d. c. fratern. §. & prædicta.* fornicando enim dat operam rei illicitæ, contrahendo cum secundo viro dat operam rei licitæ, cum putaret se solutam à primo, id eoque primus non potest ei opponere de adulterio, *Pan. in d. c. fratern. num. 20.*

²¹ Quod si libellus † generalis fuit admissus super impotentia & verificatus, & uxor secundo contrahat & tollatur impotentia, non restituitur prius connubium, quia idem est ac si propter frigiditatem & maleficium fuerit separatum, *c. requisisti & ibi glos. in verb. acceperit 33. quest. 1.* sententiaque transit in iudicatum, *Pan. in c. littera sub nu. 4. in fine hoc tit.*

Titulus XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

SVMMARIA.

- 1 Interdictum est prohibitio contractus matrimonialis ex causa suspicionis de impedimento facta vel à proprio parocho vel ab episcopo.
- 2 Impediens contrahendum quando prohibi-

tio facta fuit ex causa temporali, ac dirimens matrimonium contractum quando facta fuit propter impedimentum perpetuum.

- 3 Pœna contravenientis interdicto.
- 4 Sponso quæ remedia dantur, si dubitet, ne sponsa contrahat matrimonium cum aliquo.
- 5 Nuptiæ prohibentur ab adventu Domini nostri Iesu Christi usque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta cinerum usque ad octavam paschatis inclusive.

SERTIMUM impedimentum est interdictum, quæ est prohibitio † contractus matrimonialis, ex causa suspicionis de impedimento, facta vel à proprio parocho, *c. cum inhibitio de cland. despons. innovatum per c. 1. sess. 24. de reform. matr.* vel ab Episcopo ad quem spectat cognitio tantum causarum matrimonialium, *c. cause omnes §. ad hæc sess. 24.* (Legati à latere, Nuncii, aut Archidiaconi, vel alii inferiores interdictum huiusmodi facere non possunt) *d. c. causa omnes §. legati sess. 24.* impediens contrahendum, † quando facta fuit ex causa temporali, ac dirimens matrimonium contractum, quando facta fuit propter impedimentum perpetuum. *glos. fin. in c. tua de spons. duor. Pan. c. num. 4. in c. fin. num. 3. hoc tit.* Solum interdictum non sufficit ad irritationem matrimonii post contracti, etiam si accedant sponsalia de futuro, sed contra interdictum facientibus † pœnitentia imponitur, *c. 2. hoc tit. Franc. Marc. quest. 501. & quinque seqq. par. 2.* ac pœna pœnitentiaria, *Franc. Marc. quest. 506. par. 2. c. dilectus & ibi Pan. imp. not. & Can. de off. ord.* & intra pœnitentiæ tempus carnale commercium interdicitur, *c. cum in apostolica de spons. & matr.* & interim separantur, donec de causa interdicti cognoscitur, *c. 1. in fin. & c. fin.*

fin. hoc tit. glos. in c. tua de spons. duor. & ibi
 4 Can. unum remedium est sponso, † si dubi-
 ratne sponsa contrahat matrimonium cum
 alio, ut imploret officium iudicis, quod
 sub pœna excommunicationis interdicitur
 sponsæ ne contrahat cum aliquo matrimo-
 nium, c. 1. & ibi Pan. num. 7. hoc tit. dixi su-
 pra tit. de spons. duor. & debet addere in in-
 terdicto, quam ex nunc profero in his scri-
 ptis, si contra feceris, vel alia verba similia,
 glos. in c. ex litteris in ver. in terminatione &
 ibi Pan. in fin. hoc tit. Alterum est ut lite
 pendente recurrat ad sanctissimum Domi-
 num nostrum, aut ejus signaturam gratiæ, ut
 inhibeat ne lite pendente matrimonium
 contrahatur, & de facto contrahitur illud
 decernatur irritum. Burr. in c. tua fraternitas
 n. 5. de spons. duor. pro quo allego textum in c. ad
 dissolvendum in fin. de despons. impub. Franc.
 Marc. qu. 102. & 503. par. 2. Anchar. in clem.
 unica. n. 13. Zab. n. 21. de rer. permut.

Propter reverentiam dierum Concilium
 Tridentinum ab adventu † Domini nostri
 Iesu Christi usque ad diem Epiphaniæ, & à
 feria quarta cinerum usque ad octavum Pa-
 schatis inclusive antiquis solemnium nu-
 ptiarum prohibitiones diligenter ab omni-
 bus servari præcipit, in aliis temporibus nu-
 ptias solemniter celebrari permittit, c. ab
 adventu sess. 24. de reform. matr. quæ prohi-
 bitio accipienda est, quod tempore isto fe-
 riarum possint contrahi sponsalia ac etiam
 matrimonii, sed prohibentur deductio u-
 xoris, nuptiarum solemnitas, carnalis copu-
 la, convivia nuptialia, Pan. in c. capellanus nu.
 2. & 4. de feriis post glos. ibi & Can. communi-
 ter. si contra fecerint, arbitrio Iudicii sepa-
 rantur ad tempus. c. non oportet 35. quæst. 4.
 gloss. fin. in c. tua & ibi Can. de spons.
 duor. Franc. Marc. quæst.

500. par. 2.

Titulus XVII.

Qui filii sint legitimi.

S V M M A R I A.

- 1 Filiorum multa sunt species.
- 2 Legitimi & naturales.
- 3 Naturales tantum.
- 4 Spuriij.
- 5 Nati ex damnato coitu.
- 6 Legitimi tantum.
- 7 Legitimati.
- 8 Spirituales.
- 9 Legitimus in dubio præsumitur filius, data as-
 sidua cohabitatione viri soluti & mulieris
 soluta.
- 10 In legitimitatis possessione per qua filius con-
 stituatur.
- 11 Legimitatis quasi possessionis effectus.
- 12 Matrimonio probato inter parentes, filij in
 dubio præsumuntur nati tempore licito.
- 13 Legitimus quis non præsumitur ad hoc quod
 adjudicetur sibi beneficium, & ut quis ma-
 nu teneatur in possessione beneficii præsu-
 mitur legitimus.
- 14 Legitimus est partus quamdiu possibile eum
 nasci ex matrimonio & ex eo natus præ-
 sumitur.
- 15 Filiatio probanda est ab eo qui asserit se filium,
 sive agat, sive conveniatur.
- 16 Illegitimitas probatur ex dispensatione pe-
 tita.
- 17 Spurius præsumitur & non naturalis, natus
 ex soluto & soluta non retenta domi præsu-
 mitur magis natus, ex non damnato coitu,
 quam ex damnato 18.
- 19 Legitimantur per subsequens matrimonium
 nati ex soluto & soluta.

F 2 20 Vulgo

- 20 Vulgo concepti quando sunt certiper confessionem patris & matris.
- 21 Nati ex clerico constituto in minoribus ordinibus beneficiato.
- 22 Etiam invitis parentibus & contra protestantibus ac filiorum consensu & voluntate minime requisitus.
- 23 Quoad ordines etiam Episcopatum, honores, feuda, successionem, ac statua exclusiva feminarum.
- 24 Legitimantur nati ex matrimonio, mutuo consensu contracto, cui obstat aliquod impedimentum canonicum per dispensationem summi pontificis super matrimonio, etiam respectu hereditatum & successionum.
- 25 Ac post mortem alterius aut utriusque conjugum quando pater in vita vel in testamento ordinavit filium legitimari.
- 26 Quando pater pro filio ordinavit, Papa potest requisito eo, vel si noller, eo non requisito, de cuius prajudicio agitur, legitimare matrimonium, ut ex tunc sive circa radicem ipsius matrimonij.
- 27 Aliquando papa legitimat matrimonium, ut ex nunc.
- 28 Mandatum pontificium de dispensando, ut conjuges maneat in matrimonio contracto & mandatum de legitimando filios jam natos sunt aequè principalia.
- 29 Matrimonium nullum ex defectu atatis vel ratione metus convalidatur, ex spontanea post legitimam atatem aut cessationem metus, cohabitatione vel si semel carnali copula consensus est.
- 30 Spuriorum & ceterorum legitimatio conceditur per rescriptum a summo pontifice in terris Ecclesie 31.
- 32 In terris & regionibus, aliis temporali jurisdictione subjectis, non legitimat quoad hereditariam successionem nisi legitimaret ex causis multum arduis, praesertim eos qui praeter Romanum pontificem inter homines superiorem alium non recognoscunt, qui legitimandi habeat potestatem, aut recognoscentes superiores, vel eorum filios de superiorum consensu vel nisi in spiritualibus.
- 33 Ab imperatore circa temporalia in terris sibi subjectis mediate & immediate.
- 34 Ac in terris Ecclesie consentientibus patri & filio etiam filium sacerdotis quoad bonam bique sita.
- 35 Ac filium ejus qui habet uxorem.
- 36 Non potest legitimare clericum in minoribus constitutum, sed potest cum eo dispensare, quoad bona matrimonialia.
- 37 Comitum Palatini creatio est de reservatis summo principi, ac Comes creatus de jure non potest legitimare & ideo inspectenda est facultas concessa Comiti.
- 38 In qua non venit legitimatio absentis vel infantis ad effectum, ut inviti vel ignorantes transeant in potestatem parentum.
- 39 Neque venit legitimatio naturalium aut spuriorum existentibus masculis legitimis.
- 40 In ea non requiritur causa publica, sed particularis & honesta.
- 41 Legitimatio & dispensatio quomodo differant.
- 42 In legitimatione aut dispensatione non requiritur citatio agnatorum.
- 43 Nisi agnatis delata aut ab eis adita sit hereditas.
- 44 In ea qualitas illegitimitatis debet plene narrari in genere.
- 45 Debet fieri mentio de filiis legitimis & naturalibus si adsint.
- 46 Requiritur legitimandi & ejus patris consensus.
- 47 In matrimoniali causa sive natiuitatis & legitimitatis iudex competens est Episcopus.

- 48 Coram quofit pars vere paupertatem probaverit, & obtinuerit sententiam favorabilem in prima Instantia, non cogitur extra provinciam, nec in secunda nec in tertia Instantia litigare, nisi pars altera alimenta & expensas litis velit subministrare.
- 49 Matrimoniales causa aliis quam Episcopis à Sede Apostolica non possunt delegari.
- 50 Episcopus est iudex competens non solum si inter sponfos aut conjuges est questio, sed etiam si cum filiis eorundem & aliis post parentum obitum.
- 51 Principaliter aditus super matrimonio aut natiuitate potest iudicare de incidenti temporali questione.
- 52 Si questio matrimonialis aut natiuitatis incidat coram iudice seculari, non potest de ea cognoscere, sed eam remittit ad iudicem Ecclesiasticum.
- 53 Actor contra quem excipitur de illegitimitate coram iudice seculari potest adire iudicem Ecclesiasticum & petere, ut praesigat excipienti terminum intra quem teneatur probare sub poena silentij.

POST tradita impedimenta nuptiarum subijcit hunc titulum, quia matrimonij fructus sunt filii, quorum multa sunt species. Panorm. post gloss. in c. tanta num. 8. & segg. hoc tit. & ibi to And. num. 9. & Can.

2 Prima est legitimorum & naturalium, qui sunt nati ex vero, praesumpto vel putativo matrimonio, dictum est supra tit. de spons. & matr. §. matrimonium est triplex c. 2. c. ex tenore hoc tit. notant. DD. in §. si adversus ea Inst. de nupt.

3 Secunda naturalium tantum §. fin. Inst. de nupt. §. quibus connumerari Inst. de hered. qua ab intest. def. Ius Canonicum hominem ex soluto & soluta natum naturalem appellat, quicquid rigor juris civilis dicitur, c. innotuit de elect. Butr. in c. per ve-

nerabilem. num. 26. vers. quare circa hanc partem hoc tit. Cravet. conf. 166. num. 8. plures cumulans. non ad effectum successionis, in qua standum est juri civili, Pan. in c. tanta num. 12. hoc tit. c. per venerabilem in fi. hoc tit. Rip. in l. si unquam num. 78. C. de revoc. donat. sed legitimationis, Bald. in c. nisi jam pridem num. 18. de renunciat. Rot. divers. in discurre posito post decis. 911. num. 23. & 24. par. 1. Tertia species dicuntur spurii, id est, nati ex coitu non approbato, nec improbato à lege, ut vulgo concepti, §. fin. Inst. de SC. Tertyll. & §. vulgo Inst. de success. cogn. gloss. in c. nisi cum pridem §. persona & ibi gloss. in verb. manzeres de renunci. distinguit inter manzeres nothos, spurios naturales. filii clericorum, qui dicuntur spurii, & ex stupro nati: Bald. in l. si quis incest. sub num. 4. C. de incest. nupt. Bart. in l. si gener. num. 2. ff. de his quib. ut indign. cont. gloss. in c. per venerabilem in verb. adulterinis & ibi Pan. num. 32. hoc tit. sub generali appellatione spurii complectuntur nati ex quocunque genere illiciti coitus, tam concepti ex damnato, quam non damnato coitu, l. vulgo concepti ff. de stat. hom. gloss. in c. consuluit de ser. non ord. gloss. in §. si adversus in verb. vulgo Inst. de nupt. Afflic. decis. 96. num. 10. Rot. divers. decis. 808. num. 1. par. 1. Quarta species est eorum qui ex damnato & coitu nascuntur ut adulterini, incestuosi, sacrilegi & similes, §. 1. Inst. de nupt. §. fin. ultima si quidem Authen. quib. mod. nat. eff. sui. ideo natus ex uxorato & concubina etiam domi retenta, dicitur natus ex damnato congressu utroque jure. l. unica C. de concub. c. nemo 32. quest. 4. Quinta species est legitimorum tantum, §. 6 Inst. de adopt. supra tit. de cogn. leg. Sexta species est legitimatorum, §. quibus Inst. de hered. qua ab intest. def. Authen. quib. mod. nat. eff.

eff. legit. c. per venerabilem hoc tit. Septima
 8 species est spiritualium † tantum, supra tit.
 spirit. cogn. Quodnam tempus consideran-
 dum sit, an conceptionis, vel nativitatis, ut
 filii dicantur legitimi, naturales, vel spurii,
 vide Garc. de benef. par. 7. cap. 2. num.
 35. & seqq. plures citantem Hofst. in c. ran-
 ta sub n. 2. in gloss. super verb. suscepit. Zab.
 in vers. quero aliquis & Can. l. Paulus alias
 incipit eum, qui & ibi Bart. & DD. ff. de
 stat. hom.

Data assidua cohabitatione viri soluti &
 mulieris solutæ, an natus ex eis filius legiti-
 9 mus vel illegitimus † in dubio sit præsu-
 mendus, controversæ est quæstionis, in qua
 Pan. in c. pervenit hoc tit. magistralem po-
 nit distinctionem, & Rot. divers. decis. 470.
 par. 1. quæ est Cæsaris de grassis 1. hoc tit.
 pro utraque opinione plures cumulat Do-
 ctiores, & plures magistrales ponit distin-
 ctiones Menoch. præsumpt. 54. lib. 6. post
 recensitas tres opiniones dicit hanc com-
 muniorem, quod filius in dubio præsumit-
 tur legitimus, & ejus reddit sex rationes,
 pro qua opinione videtur text. l. in libera
 ff. de rit. nupt. & in §. ad hoc Auth. ut li-
 ceat matri & Avier. l. miles §. defuncto ff.
 de adult. gloss. fin. in l. filium ff. de his qui
 sunt vel alien. jur. & ibi Bald. num. 8. & 17.
 Pan. in c. lator. num. 6. hoc tit. quia potius
 præsumitur possibile honestum, quam im-
 possibile inhonestum, l. 3. vers. sed necesse est
 ff. de concub. & in terminis nostris. Pan. in c. la-
 tor. num. 6. hoc tit. & multo magis quando
 10 filius est constitutus in † quasi possessione
 legitimatis, nam illa quasi possessio for-
 11 tiorem reddit † legitimæ filiationis præ-
 sumptionem. gloss. pen. in c. lator. & ibi Can.
 hoc tit. Pan. in c. pervenit sub num. 4. hoc tit.
 Gemin. in c. si forte num. 4. de elect. in 6. & ibi
 Can. Constituunt autem filium in quasi

possessione legitimatis confessio & nomi-
 natio utriusque parentis facta principaliter
 de per se non incidenter, c. per tuas de probat.
 c. per tuas hoc tit. Bart. in l. 1. §. quod Senatus-
 consulto num. 3. ff. de lib. agnos. vel alend. ean-
 dem quasi possessionem legitimatis indu-
 cit nominatio & confessio patris tantum, §.
 ad hoc & ibi Bart. Authen. ut liceat mat. & a-
 via. l. 1. §. Julian. vers. quandoque ff. de ventr.
 inspic. Cast. part. 1. fin. ff. de probat. Bart. in l.
 1. §. quod Senatusconsulto nu. 3. ff. de ventr. in-
 spic. ac etiam matris tantum, l. non nudu & i-
 bi gloss. fin. & DD. C. de probat. & videtur text.
 in l. uxorem ff. de manum. test. tractatus, Bald.
 in l. non ignorat. C. de iis qui accus. non poss. nu.
 4. & 5. c. Michael & ibi gloss. fin. de fil. presb. l.
 quod labeo ff. de Carb. edic. Caputaque decis.
 150. par. 2. late Butr. in c. transmissa sub num.
 10. hoc tit. & Prapof. num. 9. diutina cohabi-
 tatio patris & matris, ex qua favore filiorum
 & legitimatis præsumitur inter eos mari-
 monium, sed respectu ipsorum viventium,
 Canon præsumit potius stuprum, Pan. in c.
 lator. num. 6. & ibi Prapof. num. 8. & Can.
 hoc tit. gloss. in c. 1. in ver. Concubina & ibi
 Can. 30. quest. 5. cap. is qui & ibi gloss.
 34. dist. quasi possessio matrimonii colora-
 ta, etiam quoad effectum successionis in fo-
 ro contentioso, c. ex tenore hoc tit. & ibi Pre-
 pos. & Pan. Salic. in l. non nudis sub num. 6. C.
 de probat. Casar decis. 6. hoc. tit. plures cumu-
 lans & decis. 18. num. 9. de probat. Greg. XV.
 decis. 247. & decis. 248. plures conjecturas cu-
 mulans & utrobique annot. ut quoad ordines
 ecclesiasticos, Pan. in d. c. ex tenore. num. 8.
 hoc tit. & Can. Communis vox & fama, l.
 si vicinis & ibi gloss. fin. & Can. C. de nupt. Pan.
 in c. transmissa sub num. 10. & ibi Can. hoc tit.
 quæ sola sufficit absque aliis adminiculis in
 probanda legitima filiatione antiqua; Pra-
 pos. in c. transmissa sub num. 9. vers. quandoque
 adest

adeft sola commun. opinio hoc tit. Prob. ad Monach. in c. scienti num. 15. de reg. jur. in 6. antiquum autem in hac materia cenfetur tempus 20 annorum *Cesar. decis. 6. num. 11. hoc tit. Archid. in c. 2. in princ. de fepult. in 6. & ibi Franc. num. 1. circa fin. & Can. instrumentum antiquum inter alios confectum in quo afferitur aliquis filius N. legitimus, l. optimam C. de cont. & commit. stipul. c. cum olim, & ibi gloss. in vers. Instrument. & Can. de censib. Natta conf. 235. num. 5. & seqq. institutio hæredis, l. quidam cum filium ff. de verb. oblig. Bald. in c. transmissa sub num. 4. de restit. spol. sententia lata in possessione quia filius missus est in possessionem bonorum patris, l. 3. in fin. C. de suis & legit. hæred. l. 1. C. unde liberi, Natta conf. 473. num. 1. 2. & seqq. Multi sunt istius quasi possessionis, effectus recensiti in tit. de caus. poss. & propr. inter ceteros facit plenam probationem circa ea quæ in præparatoriis iudiciorum veniunt, ut circa alimenta & expensas litis, Caputaq. decis. 150. par. 2. l. si quis à liberis. §. si vel patrens & §. si quis ex his qui in text. est vers. dicit §. & utrobique Bart. & DD. ff. de lib. agnos. Præterea potest Iudex Ecclesiasticus, ad quem causa illegitimitatis coram Iudice seculari incidens fuit delata, terminum peremptorium præfigere excipienti de illegitimitate, juxta circumstantias & malitiam opponentis, intra quem teneatur hanc exceptionem probare. c. lator. hoc tit. Infra scriptæ regulæ sunt indubitæ. Probato*

¹² matrimonio inter parentes filii † in dubio præsumuntur nati tempore licito, *Salicet. in l. neque natales num. 3. C. de probat. Gail. obser. 97. lib. 2.* quia ubi est dubium temporis, præsumitur in benigniorem partem. l. non solum. §. sciendum, & ibi *Ias. num. 10. & 11. ff. de nov. oper. nunc. & DD. communiter.* Non

¹³ præsumitur quis legitimus † ad hoc quod

adjudicetur sibi beneficium nisi probetur, c. innotuit de elect. Rot. decis. 1. in princ. de præsumpt. in antiq. & ut quis manu teneatur in possessione beneficii, præsumitur legitimus, nisi contrarium probetur. Rot. decis. 1. de præsumpt. in antiq. in fine. Io. Monach. in c. si Iudex num. 4. 7. & 8. de sent. excom. in 6. & ibi Prob. In legitimitate auctoris sufficiunt probationes leviores, & non requiruntur exactæ. Put. decis. 77. lib. 3. Bell. decis. 593. glos. in c. illud. in verb. fama loci & ibi *Felin. num. 7. de præsumpt. c. dilecto & ibi Pan. num. 8. de præbend.* Partus legitimus est † quam ¹⁴ diu possibile est eum nasci ex matrimonio & ex eo natus præsumitur, l. miles. §. defuncto ff. de adult. Socin. sen. in c. officij num. 6. de penit. & remiss. licet uxor ivit ad lupanar, & ibi peperit, ex quo maritus quoque poterat ire ad lupanar & uxorem cognoscere, *Cyn. in l. si vicinus num. 4. C. de nupt. Rot. divers. decis. 135. num. 8. & 9. par. 2. l. miles §. defuncto & ibi glos. marg. ff. de adult. ac etiam si probaretur accessus adulteri ad eam tempore conceptionis, ac plures aliæ conjecturæ tam ex parte matris, quam filii & adulteri, ac etiam legitimatio filii ejusque institutio ab ipso adultero, d. l. miles §. defuncto. l. filium vers. non tamen ferendum ff. de is qui sunt sui vel alien. jur. pulchrè, *Achil. decis. 1. hoc tit.* nisi de tempore conceptionis probaretur absentia mariti, vel constaret maritum aliquamdiu cum uxore non concubuisse, in firmitate interveniente vel alia causa, vel quod ea fuit valetudine, ut generare non possit, quibus ex similibus casibus qui in domo natus est, licet vicinis scientibus, filius non est. d. l. filium in princ. & sine Crescent. decis. 1. hoc tit. *Mohed. decis. 1. & 2. hoc tit.* Filiatio probanda est † ab eo, qui asserit se ¹⁵ filium sive agat sive conveniatur, præsertim quando præterdit consequi hæreditatem,*

Angel.

Angel. in l. liberorum num. 2. post gloss. in verb. prator enim ff. de iis qui nat. in fam. & ibi DD. Iac. in l. neque profectio num. 3. C. de testam. & ibi DD. Felin. in c. per tuas sub num. 12. & ibi Can. de prob. Paris. cons. 12. num. 240. volum. 2. Gregor. XV. decis. 223. quia filiatio concernit legitimationem personæ, qualia opponi possunt in qualibet parte iudicii, & omilla reddunt processum nullum. l. si queramus ff. de testam. Bart. in l. 2. in fin. C. de edict. D. Adrian. toll. Iac. in rubr. C. qui admitti poss. ad honor. possess. in princ. & ibi DD. Gregor. XV. decis. 223. num. 3. & decis. 264. & ibi
 16 annot. Illegimitas probatur ¶ ex dispensatione petita, Bald. in l. 2. num. C. de jur. ann. aur. Ias. in l. decem num. 18. ff. de verb. oblig. & ibi DD. Felin. in c. litteras num. 19. de præsumpt. & ibi Can. latè. Greg. XV. decis. 331. & ibi annot. cons. Rom. in l. 1. ff. de nov. oper. nung aliter sentientem. Natus ex soluto & soluta non retenta domi, præsumitur spurius, ¶ & non naturalis, nomine naturalis filii sumpto strictè & propriè. Pan. in c. tanta num. 13. hoc tit. Bart. in l. si gener num. 2. ff. de iis quib. ut indig. leg. auf. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 5. plures cumulans, Natta cons. 421. num. 9. & 10. Rot. in discursu posito post decis. 811. à num. 6. usque ad num. 11. par. 1. divers. Ratio est, quia ut dicatur filius naturalis, requiruntur plurima, notata in §. fin. Instit. de nupt. l. 3. ff. de concubin. §. si quis autem Authen. quib. mod. nat. eff. sui Rot. divers. decis. 254. in princ. par. 2. quæ in facto consistant, ideoque præsumi non possunt, l. in bello §. facta ff. de capt. & in dubio præsumitur magis natus ex non ¶ damnato coitu, quàm ex damnato, Rot. decis. 808. num. 23. & seq. par. 1. divers. Card. Paleot. de noth. & spur. c. 16. num. 4. & 5. Bald. in l. vulgo num. 1. ff. de stat. hom. quia quando ex duobus delictis vel prohibitis unum ne-

cessario præsumi debet, tunc præsumendum est illud delictum vel prohibitum, quod est minus. l. si præses in fin. l. interpretatione ff. de pœnis l. semper in dubiis ff. de reg. jur. c. in obscuris. de reg. jur. in 6.

Prætermisissis successioneibus ab intestato de quibus traditur in Instit. Imper. lib. 3. in princ. pauca subjiciam de legitimatione. Legitimantur per subsequens ¶ matrimonium naturales, §. fin. Instit. de nupt. §. quib. Instit. de hered. que ab intest. defer. Garc. de benef. par. 7. cap. 2. num. 28. 30. & plurib. seqq. nati ex soluto & soluta inter quos poterat esse matrimonium si tunc consensus adfuisset, c. 1. c. tanta & ibi Pan. num. 14. hoc tit. vulgò concepti, ¶ quando certi sunt per 20 confessionem patris & matris, Bald. in l. eam quam num. 24. C. de fidei. ac nati ex clerico ¶ constituto in minoribus ordinibus bene- 21 ficiato, quia est impedimentum revocabile sine dispensatione Ecclesiæ, Pan. in d. c. tanta fin. Butr. num. 19. sed contra eos facit. c. si autem de cohab. cleric. & mulier. etiam si matrimonium contrahatur sine dote & dotalib. instrumentis, Pan. in d. c. tanta num. 2. Mohed. decis. 3. hoc tit. à constituto in extremis vitæ, ac deficiat spes tollendæ prolis, Io. And. in c. tanta num. 2. hoc tit. l. nuper C. de nat. lib. etiam patentibus invitis, ¶ & contra 22 protestantibus, Præpos. in c. tanta in 12. quæst. hoc tit. Covar. in epit. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. 2. num. 12. & seqq. ac filiorum consensus aut voluntate non requisitis, Præpos. in c. tanta quæst. 13. & Can. hoc tit. Covar. in epit. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. sub. num. 13. vers. hoc tamen omnia Angel. Perus. cons. 17. sub num. 5. vers. hodie autem ista circa finem ¶ contra regulam, quod filii illegitimi non possint contradicentibus parentibus legitimari, sicut è converso filiorum voluntas necessaria est, vel scientia cum taciturnitate ut legitimi efficiantur.

efficiantur,) §. si vero vers. generaliter Authen. quib. mod. not. eff. sui & ibi DD. Boer. decis. 160. ubi limitat. duobus modis, quoad omnia, 23 ordines, etiam Episcopatum, † honores, feuda, gloss. in c. innotuit in verb. conjugata de elect. & ibi Can. gloss. in d. c. tanta in verb. legitimi & ibi Pan. num. 7. & Can. communiter Myns. obs. 42. cent. 5. & successionem. c. 1. hoc tit. ac statuta exclusiva sceminarum, Butr. in c. per venerabilem num. 17. hoc tit. & ibi Can. latè Gail. observ. 141. li. 2. plures citans tam in terris ecclesiæ, quàm Imperii. Mohed. decis. 3. hoc tit. Pan. in c. tanta hoc tit. num. 4. & seq. & ibi Butr. num. 20. & Can. Bald. in l. qui contran. 10. & seqq. C. de incest. nupt. neque intermedium parentum matrimonium impedit legitimationem, Authen. quod jus C. de nat. lib. Pan. in c. tanta num. 3. post Io. Andr. hoc tit. remanet tamen macula originalis, Nav. conf. 624. num. 15. & seq. non enim aboletur turpitudò, quæ postea est intermissa, l. palam §. non solum ff. de rit. nupt. Casar. decis. 6. num. 5. hoc tit. Nati ex incestu, vel adulterio per subsequens matrimonium non legitimantur, c. causam que hoc tit. c. tanta §. si vir hoc tit. Nati ex matrimonio † 24 mutuo consen. contracto, cui obstat aliquod impedimentum canonicum consanguinitatis, affinitatis, publicæ honestatis vel alterius generis, legitimantur per dispensationem summi Pontificis, qui dispensando super matrimonio, etiam contracto per constitutum in sacris ordinibus, aut professum, Io. Andr. in c. per venerabilem sub num. 30. vers. de prole vero genita hoc tit. per consequens dispensat super legitimitate filiorum antea natorum in figura matrimonii, non autem natorum aut conceptorum ante matrimonium, Greg. 15. decis. 19. c. quod nobis qui filij sint legit. Rot. farinac. decis. 455. num. 12. ubi ponderat verb. susceptam & Summa in Decretal.

susceptam exinde par. 1. Rot. farin. decis. 687. par. 2. etiam respectu hæreditatum & successionum, Pan. in c. referente num. 3. & 4. hoc tit. Io. Andr. in d. c. per venerabilem sub n. 30. vers. si vero proles genita fuit, etiam post mortem † alterius, aut utriusque conjugum, 25 Anchar. conf. 409. num. 4. & 5. Boer. quest. 264. num. 26. Ruin. conf. 189. num. 16. Rot. farin. decis. 687. num. 16. & seqq. par. 2. c. referente & ibi gloss. in ver. permissionem hoc tit. Put. decis. 472. lib. 2. & in præjudicium tertii alias vocati ad successionem, Mart. Laudensis de legit. sub num. 138. at vers. proxime alleg. Put. decis. 472. lib. 2. Bart. in l. gallus §. & quid si tantum nu. 14. & ibi Ias. & DD. ff. de lib. & posthum. at eo non citato, quando pater in vita vel testamento ordinavit filium legitimari, Ias. post. Bart. in l. gallus §. & quid si tantum n. 135. & seqq. ff. de lib. & posthum. & ibi DD. Auth. item si quis & in corpore unde sumitur. C. de natur. liberis, etiam post aditam hæreditatem, Bald. in l. rescripta sub num. 11. C. de precib. Imper. offer. Ias. in d. §. & quid si tantum sub num. 135. & seqq. quando vero 26 pater nihil pro † filio ordinavit, Papa tunc potest eo requisito, vel si vellent, eo non requisito, de cuius præjudicio agitur, legitimare, Bart. in d. §. & quid si tantum sub n. 14. circa fin. & ibi Ias. n. 139. & seqq. l. 2. C. de nat. restit. quando legitimat matrimonium ut extunc, id est, ac si à principio fuisset legitime contractum, siue circa radicem ipsius matrimonii, & non requiritur novus consensus sed sufficit ille primus cum affectu maritali præstitus, Anchar. conf. 409. num. 4. & seq. gloss. in c. non debet in verb. de cetero & ibi Host. n. 8. & Can. de cons. & affm. Boer. quest. 264. num. 26. Rot. farin. 687. nu. 8. & 12. & seq. par. 2. Covar. sub 4. decret. 2. par. cap. 8. art. 8. nu. 12. Ant. de Rosellis de legit. lib. 2. in princ. à n. 18. usque ad n. 23. Mart. Laud. de legit. n. 87. & plur.

& plur. seqq. *Garc. de benef. par. 7. cap. 2. n. 39.*
 & seqq. & n. 41. & seqq. & quoad utrumq;
 forum proles fit legitima, *Io. And. in c. per ve-*
nerabilem sub n. 30. hoc tit. secus si Papa sim-
 pliciter dispensat, quia tunc solum ad illa
 prohibita admittitur, in quibus est dispen-
 satum cum tales dispensationes sint odiosæ,
 c. 1. in fin. de fil. presbyt. in 6. *Io. And. in d. c.*
per venerabilem sub num. 30. Aliquando Pa-
 27 pa ¶ legitimat matrimonium ut ex nunc, *Pan.*
in c. per venerabilem num. 22. vers. ego pro con-
cordia hoc tit. Covar. super 4. decret. 2. part.
cap. 8. art. 8. ut plerumque solet approbare
 ex maxima causa matrimonia in quibusdam
 gradibus à lege divina prohibitis contracta,
Io. And. in d. c. per venerabilem sub num. 30.
 28 *vers. si dicat etiam in gradibus.* Mandatum
 Pontificis ¶ de dispensando ut conjuges
 maneant in matrimonio contracto non ob-
 stante impedimento canonico dirimente,
 & mandatum de legitimando filios jam na-
 tos, contenta in eadem gratia, non censentur
 connexa & dependentia, sed æque prin-
 cipalia, & filii non efficiuntur legitimi ob le-
 gitimum matrimonium subsecutum, quia
 tempore conceptionis aut natiuitatis l. nu-
 per in fin. C. de nat. lib. eorum, non poterit
 subsistere matrimonium obstante impedi-
 mento canonico, *Pan. in c. tanta num. 14. hoc*
tit. sed provenit hæc legitimitas ex approba-
 tione Papæ, qui ratificando matrimonium
 de facto contractum legitimat prolem in fi-
 gura matrimonii susceptam, & licet gratia
 quoad matrimonium non possit habere ef-
 fectum, debet tamen demandari executioni
 quoad legitimitatem, in qua non est im-
 pedimentum, *Rot. decis. 207. par. 1. divers.*
Felin. in c. sedes num. 2. de rescript. qui ponit re-
gul. & limitat. & ibi Can. c. si eo tempore de re-
script. 6. Gonz. super reg. de mens. & alt. gloss.
 5. §. 9. num. 57. ordinarii sive vicarii qui-

bus committuntur dispensationes matri-
 moniales & aliæ, non possunt quicquam
 accipere pro labore, receptione, & exami-
 natione testium, vel alio quovis titulo, iux-
 ta decretum in dispensationibus matrimo-
 nialibus apponi solitum, quod pro illarum
 executione nihil muneris, aut præmii etiam
 sponte oblari capi possit, *Garc. de benef. par.*
8. cap. 1. num. 102. usque ad 118. plures decla-
rat. Concil. Trident. referent. & ea clausula
 non obstante possunt subdelegare. *Garc. de*
benef. part. 6. cap. 2. §. 1. num. 105. Matri-
 monium nullum ex defectu ætatis, ¶ vel ra-
 29 tione metus, convalidatur ex spontanea post
 legitimam ætatem, aut cessationem metus,
 cohabitatione, vel si semel carnali copulæ
 consensus est, c. insuper qui matrim. accus.
 poss. & ibi gloss. fin. & Can. c. ad id despons. &
 matrim. eisdem modis convalidatur matri-
 monium nullum ex errore conditionis, s.
 proposuit & c. fin. de conjug. serv. Extra hos
 casus Iustinianus plures modos excogita-
 vit legitimandi naturales proprie dictos. *An-*
then. quib. mod. nat. eff. legit. Auth. quib. mo-
dis nat. eff. sui Propos. in c. per venerabilem §.
quod autem. n. 17. tradit. 11. modos hoc tit. &
ibi Can. Ang. Perus. conf. 17. per rotum.

Spuriorum vero ¶ ac cæterorum legiti-
 30 matio conceditur per rescriptum, plenissi-
 ma est quæ fit per subsequens matrimo-
 nium, plenior quæ fit à summo Pontifice
 dispensante super radice matrimonii, & hæc
 legitimatio, restitutiva à Doctoribus appel-
 latur, *Butr. in c. per venerabilem num. 16. & i-*
bi Can. hoc tit. Ant. de Rosell. de legitim. lib. 2.
tit. legitimatio effectus num. 9. & seq. plena
 quæ fit per rescriptum supremi Principis,
Achill. decis. 5. hoc tit. in fi. Socin. sen. in l. gal-
lus §. si ejus sub num. 5. vers. quartus casus &
ibi DD. ff. de lib. & posth. & hæc legitimatio
 collativa appellari potest, quia moxiter con-
 fert

fert jus legitimacionis non restituendo retro, Prapof. in c. per venerabilem §. quod autem num. 19. Butr. num. 16. hoc tit. Ant. de Rosell. de legitim. lib. 2. legitimacionis effectus n. 9. 10. & seqq. alia est legitimatio dispensativa, de qua inferius dicitur.

Summus Pontifex per rescriptum legitimare potest illegitimos in terris ecclesie & in quibus summi Pontificis exercet auctoritatem, & summi Principis exequitur potestatem; c. per venerabilem §. quod autem in fin. & ibi gloss. in verb. Beati Petri & §. rationibus hoc tit. in terris & regionibus, & aliis temporalibus jurisdictione subiectis non potest quoad hereditariam successione, Rot. decis. unica hoc tit. in nov. c. per venerabilem hoc tit. licet Hofst. ibidem teneat contrarium, nisi legitimer circa radicem matrimonii, c. tanta hoc tit. Pan. in c. per venerabilem sub num. 22. hoc tit. & ex suprad. aut etiam extra radicem matrimonii ex causis multum arduis, praesertim eos qui praeter Romanum Pontificem inter homines superiores alium non recognoscunt, qui legitimaandi habeat potestatem, aut recognoscentes superiorem vel eorum filios de consensu superioris, Pan. in c. per venerabilem num. 25. hoc tit. vel nisi in spiritualibus, tunc tamen per quandam consequentiam intelligitur etiam legitimare quoad alios honores saeculares inhærentes personæ, puta, ut possit esse Iudex vel delegatus, & habere alias dignitates illegitimis interdictas: videretur siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spiritualia fieret actiones, circa saeculares actus illegitimos remaneret, sed non quoad hereditatem, c. per venerabilem §. quod autem & ibi gloss. in verb. habeat potestatem & Pan. num. 22. & Can. communiter hoc tit. Ratio est, quia primo casu nulli fit praesudicium, secundo casu fit, quia aufertur hereditas ve-

nientibus ab intestato, & summus Pontifex in alienis regionibus quoad temporalia non est ordinarius, sed in eis certis causis inspectis temporalem exercet jurisdictionem, c. per venerabilem & ibi gloss. in verb. certis casibus notat dictos casus & Can. hoc tit. cum quia jus successione & acquisitionis bonorum est diversum & separatum à jure legitimacionis, quod recipit ipsam filiationem, ideoque inductum in uno non porrigitur ad aliud, Bart. in l. is potest numer. 8. & ibi las num. 20. & seqq. & DD. communiter ff. de acq. vel omitt. hered. Dec. in l. solet num. 9. ff. de jurisd. omn. Iud. Dec. in l. partum num. 15. C. de collat. Tiraq. in l. si unquam in verb. donatione largitus num. 317. plures cumulans Rot. decis. 505. num. 9. & seq. par. 1. divers. & subreptio in uno non inficit aliud. Rot. divers. decis. 614. num. 10. & 11. par. 1. Butr. in c. constitutus num. 21. & ibi DD. de rescript. Felin. in c. sedes n. 2. eod. tit. c. si & tempore eod. tit. in 6.

Imperator per rescriptum legitimat & 33 circa temporalia in terris sibi subiectis mediate & immediate, & Reges ac alii Principes, qui recognoscunt Imperatorem in Dominum, de jure non possunt legitimare, quia legitimatio, fama restitutio, interpositio auctoritatis in arrogatione, & similia sunt reservata Imperatori, Bald. in l. 1. num. 1. C. de jure aur. ann. Bald. in l. cum in adoptivus §. quæ in filio sub num. 4. C. de adopt. Pan. in c. per venerabilem num. 10. hoc tit. Rostaur. Castald. in tract. de Imper. quest. 110. In terris ecclesie, consentientibus & patre & 34 filio, potest non subditam legitimare, etiam filium sacerdotis, quoad bona ubique sita, Achil. decis. 7. hoc tit. infinitos cumulans gloss. in §. fin. in verb. participium Authen. quib. mod. nat. eff. sui l. qui in Provincia §. fin. ff. de rit. nupt. Bald. in l. etsi contra C. de nupt. Prapof. in c. per venerabilem §. quod autem num. 70. & 81.

- hoc tit. late reputaque decis. 146. cum 3. decis. 35 seqq. par. 2. ac filium eius † qui habet uxorem, quia potest Imperator tollere obstaculum matrimonii, ne impediatur legitimationem, & sufficit quod talis homo in genere potuerit habere filios legitimos. Achil. decis. 5. hoc tit. Authen. quib. mod. nat. effi. fr. §. illud vers. si quis ergo Franc. Aret. in l. ex facto num. 8. & seq. ff. de vulg. & pupill. & ibi
- 36 DD. Clericum etiam in minoribus † constitutum legitimare non potest, Achil. decis. 8. in princ. hoc tit. Dec. cons. 150. Mars. sing. 667. Anchar. in c. fin. sub 8. not. vers. quare circa hoc de jud. in 6. & ibi gemin. & Can. sed potest cum eo dispensare quoad bona patrimonialia; potest enim clericus prorogare jurisdictionem voluntariam Iudicis laici, ubi non requiritur citatio, nec tangitur persona, quia per istam dispensationem non subicitur patriæ potestati. Achil. decis. 8. n. 2. hoc tit. Covar. super quarto decret. 2. part. 6. 8. §. 8. n. 19. in fin. Franc. in c. fin. §. si vero sub n. 5. vers. quid autem sit super rebus temporalibus de jud. in 6. & ibi Can.
- 37 Creatio Comitum Palatini † est de reservatis summo Principi, Rot. diu dec. 133. num. 2. p. 1. & decis. 253. num. 3. p. 2. c. per venerabilem qui fil. sint leg. Authen. quib. mod. nat. effi. sui §. illud l. gallus §. & quid si tantum ff. de lib. & posth. ac Comes creatus non potest de jure legitimare, quia facultas legitimandi non competit jure magistratus sed jure Cæsareo & reservato, & ita inspiciendæ sunt facultates concessæ Comitibus, Bart. in l. Imp. n. 17. ff. de juris. omni Iud. Bald. in l. 1. in pr. C. de ver. aur. ann. Paris. cons. 12. n. 131. & seq. vol. 2. Rot. div. dec. 255. p. 2. In concessa legitimandi potestate non comprehenditur legitimatio absentis † vel infantis, nisi in specie Comiti concessa fuerit, Curt. sen. cons. 19. nu. 4. & 5. per l. jubemus C. de emancip. liber. Ang. de Perus. in l. inviti ff. de his qui sunt sui vel alien. jur. ad effectum ut inviti vel ignorantes transeant in potestatem parentum, sed absens ac infans major factus, habita notitia legitimationem in absentia vel in minore ætate factam possunt ratificare, §. illud tamen à nobis sancitum vers. generaliter Authen. quib. mod. nat. eff. sui Salicet. in l. jubemus C. de emancip. lib. etiam post mortem patris, Socin. sen. in l. gallus §. forsitan. num. 6. Ias. num. 10. & 11. & DD. ff. de lib. & posth. quia propter absentiam vel infantiam, non est absolute nulla legitimatio, sed habet implicitum statum validitatis, ac pendet à ratificatione. Dec. cons. 55. num. 7. Achil. dec. 4. hoc tit. late Greg. 15. decis. 41. per tot. Soc. sen. in d. §. forsitan num. 5. Imo sola scientia legitimationis sufficit sine contradictione pro ratificatione. Ias. in l. qua dotis sub n. 7. ff. solut. matr. Covar. in epit. 4. decret. 2. par. c. 8. §. 2. n. 13. Borr. decis. 160. Greg. 15. dec. 82. & proximam pubertati poterit legitimatio in infantia factam ratificare cum solemnitatibus; Soc. sen. in d. §. forsitan. sub n. 6. vers. secunda concl. Item non venit legitimatio naturalium, † 39 aut spuriorum, stantibus masculis legitimis, gloss. in §. si vero in ver. in quib. Authen. quib. mod. nat. eff. sui & ibi DD. Ias. in l. gallus §. & quid si tantum num. 93. & 104. & seqq. ff. de lib. & posth. Bald. in l. 2. num. 44. C. de servit. & equ. Bald. in l. cum fil. ff. de testam. mil. Gail. obs. 142. num. 7. & seq. lib. 2. Myns. obs. 35. cent. 1. nisi expresse & in specie concedatur, aut in facultate legitimandi essent apposita verba legitimandi quoscunque, vel nec non, absque præjudicio eorum qui ab intestato deberent venire, Achil. decis. 3. hoc tit. Casar. decis. 9. num. 7. & 8. de testam. & tunc est necessaria citatio filiorum legitimorum, Authen. præterea C. de nar. liber. nisi in facultate Comitum esset apposita clausula,

la, citatis vel non citatis illis de quorum præjudicio agitur, *Moled. decis. 4. hoc tit. in princ. Bald. in l. ita diuus in princ. ff. de adopt. & ibi DD.* & in legitimatione non requiritur causa publica, sed sufficit causa particularis & honesta, *Ias. in d. §. & quid si tantum n. 98. ff. de lib. & posth. Barr. arg. §. cum autem impubes Instit. de adopt. late Moled. decis. 4. hoc tit. quia legitimatio est donum patris, & donum Principis, Ias. in d. §. & quid si tantum n. 105.*

41 Differt legitimatio à dispensatione siue legitimatione dispensativa, legitimatio est quando quis restituitur plene natalibus, *Achil. decis. 5. hoc tit. l. 2. C. de jur. aur. ann. Auth. quib. mod. nat. eff. leg. sit igitur Butr. in c. per venerabilem num. 17. & seqq. ubi ponit effectus legitimationis & Can. hoc tit. Ias. in rubr. ff. de lib. & posth. n. 3. 5. & seqq. Ant. de Rosell. de legitimis. tit. legitimatōnis effectus n. 8. & 9. ubi tradit plures formas, quamvis limiterur successio, & apponatur clausula sine præjudicio venientium ab intestato, *Rot. divers. decis. 353. nu. 3. & seq. & decis. 355. & decis. 661. num. 3. & 4. par. 1. l. sed si hoc §. patronum & §. seq. ff. de in jus voc. & ibi cast. num. 5. & seq. Authen. sed hodie C. de jur. aur. annul. pulchre Hut. Zuccard. in l. posthumo n. 43 & seqq. C. de bon. poss. contr. tab. quam præ. lib. poll. Tiraq. in l. si unquam in verb. donatione largitus n. 317. & seqq. Gregor. 15. dec. 134. & decis. 135. & utrobique annot. & decis. 201 & ibi annot. etenim cum per rescriptum sint effecti legitimi, ex consequenti jus habent universale, & jus filiationis & agnationis, arg. §. per adoptionem Instit. de legit. agn. success. & l. qui in adoptionem ff. de adopt. Gail. obs. 140 lib. 2. ubi enumerat res. in quibus legitimatus per rescriptum non succedit. Validum est enim argumentum ab arrogatione ad legitimationem, *Ias. in rubr. ff. de lib. & posth. num. 7. gl. fin. in l. 1. ff. ad***

*municip. & in terminis nostris Butr. in d. c. per venerabilem num. 17. & Can. ac limitatio quæ fit de successione, intelligitur in illis casibus proprie, in quibus limitat, & quatenus de necessitate infert, nec ultra extenditur, *Rot. divers. decis. 353. num. 5. & seqq. & d. decis. 355. par. 1. l. 2. & Authen. ibi posita C. de jur. aur. annul. cum similib. & licet non sit simpliciter jus commune, si tamen non est alteri præjudicialis, dicitur privilegium & beneficium Principis in corpore juris clausum & favorabile, Authen. item sine legitimis ibi & principis & legis dono C. de nat. lib. Gemin. in c. 1. §. ille vero sub num. 3. de fil. presbyt. ord. vel non *Rot. divers. decis. 505. num. 7. & seqq. par. 1.* Dispensatio vero est, quando fit restrictio circa ipsam restitutionem natalium, & tanquam exorbitans à jure communi est strictè intelligenda, *Franc. in c. 1. n. 3 & seqq. de fil. presbyt. in 6. Decius in c. at si clerici §. de adulteris n. 93. & seq. de jud. Dispensatus, quia non est plene legitimus, nec habet jus universale filiationis, non contra tabulas, nec petit supplementum legitimæ, *Ias. in rubr. ff. de lib. & posth. num. 14. & seqq. Castr. in l. 1. num. 5. C. de jur. aur. ann. Castr. in l. 3. n. 9. C. de collat. Dec. in l. 1. sub num. 1. C. de bon. poss. contr. tab.****

In legitimatione, aut dispensatione etiam spurii, non requiritur citatio si agnatorum, quia eorum præjudicium non est considerabile, *Pan. in c. per venerabilem num. 29. & ibi Can. communiter hoc tit. Achil. decis. 2. hoc tit. infinitos cumulans Gail. obs. 142. in princ. lib. 2. tum quia est voluntaria jurisdictionis, Prapof. in c. per venerabilem §. quod autem sub nu. 22. vers. quia superius dixi de legitimat. hoc tit. & ita servat stylus Archivii, quod nullum mandat citari, & nihil aliud curat nisi apponere clausulam sine præjudicio venientium ab intestato. Imo*

nec dignatura Papæ procedit judicialiter citando, sed attendit ad narrativam, et si quid omittitur quod inducat subreptionem, remittit ad iudicium contradictorium, & dispositionem juris, *Rot. divers. decis. 569. in princ. & num. 1. part. 1. nisi agnatis delata*, † aut ab eis adita sit hæreditas, *arg. l. 2. 4. & fin. ff. de nat. restit. quia tunc legitimatio est jurisdictionis contentiosa, Prapof. in d. §. quod autem sub num. 72. in fin. Ant. de Rosell. de legit. lib. 2. in princ. sub num. 15. Martin. Laudensis de legit. num. 120. & 44 seqq.* In ea qualitas † illegitimationis debet plenè narrari, *l. 1. ff. de nat. restit. c. per venerabilem in fin. hoc tit. & ibi Pan. num. 27. Menoch. de arbitr. jud. casu 203. in princ. lib. 2. cent. 3. in genere, non in specie, aut in individuo, Prapof. in d. c. per venerabilem §. quod autem num. 20. plures citans & numer. seqq. & 45 fieri mentio † de filiis legitimis & naturalibus, si ad sint, §. si quis vero & ibi Angel. de Perus. num. 9. quib. mod. nat. effi. legit. Auth. prætere a de nat. lib. Prapof. in d. c. per venerabilem §. quod autem post num. 27. vers. & licet non 46 requiratur, & requiritur legitimandi, † ac ejus patris consensus. *Authen. quib. mod. nat. effi. sui §. illud tamen à nobis vers. generaliter auserem Auth. quib. mod. nat. effi. legit. §. sed & aliud & ibi Angel. de Perus. num. 7. per illum text.**

In causa matrimoniali sive natiuitatis aut 47 legitimatis Iudex † competens est Episcopus non inferior Prælati, *Pan. in c. causam & 1. num. 1. de off. deleg. coram quo si 48 pars † vere paupertatem probaverit, & obtinuerit sententiam favorabilem in prima instantia, non cogitur extra Provinciam, nec in secunda, nec in tertia instantia litigare, nisi pars altera alimenta & expensas litis velit subministrare, c. causa omnes §. ad hoc sess. 24. c. 1. §. fin. de consang. & affin. quia*

sumptus litis & alimenta sunt subministranda adversario colliganti probata paupertate & præsumptione boni juris, *l. fin. c. de ord. cognit. l. si instituta §. fin. ff. de inoff. testam. pulchre Franc. Aretin. in c. si qui testium num. 13. & seqq. de testib. Covarr. pract. quest. cap. 6. num. 5. in fin. & num. 6. Crescent. decis. 8. de jud. Gregor. 15. decis. 189. & ibi late annot. & decis. 524. & decis. 534. & decis. 541. contra regulam, quod nemo tenetur pecuniam propriam, aut proprios reditus colliganti in sumptus litis subministrare, l. Imperatores & ibi DD. ff. de tut. & rat. distrah. Greg. 15. decis. 263.*

Prohibetur Legatis, Nunciis, exceptis iis qui Legati à latere habent potestatem, *c. 1. de off. leg. Gamb. de auct. legat. à latere lib. 8. num. 6. & seqq.* Gubernatoribus ecclesiasticis & aliis ne quarumcumque facultatum vigore, Episcopis in præfatis causis, eorum jurisdictionem præripiant, aut turbent, alias ipsorum processus ordinationesve nullius sunt momenti, atque ad damni satisfactionem partibus illati tenentur, *d. c. cause omnes §. Legati sess. 24.* Ex quibus inferitur, quod causa matrimonialis & legitimatis alius quam Episcopis † à sede apostolica 49 non possit delegari, quia spectat ejus cognitio ad dignitatem episcopalem, *c. accedentibus de excess. Prælat. & ibi Io. And. in princ. in ver. matrimonialibus.* & ita servat stylus Curia, quamvis jure decretalium possit committi cuicumque clerico, salva dispositione c. statutum de rescript. in 6. *Pan. in c. 1. num. 10. de cons. & affin. c. fraternitatis de frigid. & malef. glos. 1. in c. literas de restit. spol. & ibi Can.* Est autem Episcopus † Iudex com- 50 petens, non solum si inter sponfos aut conjugatos est quæstio, sed etiam si cum filiis eorundem & aliis post parentum obitum, quia licet respectu filiorum sufficiat probare

bare merum factum, illa tamen possessio adhæret rei spirituali & matrimonio, Anchar. in c. lator. num. 3. hoc tit. dixi in princ. tit. de spons. & matrim. et si principaliter aditus

51 † fuerit super matrimonio, aut nativitate, poterit iudicare de incidenti temporali quæstione, quæ venit accessorie ad causam ecclesiasticam, c. de prudentia de don. int. vir. & uxor. c. 1. hoc tit. Pan. in c. causam qua & 2. num. 5. hoc tit. verum non potest exequi sententiam suam latam super incidenti temporali, puta causa dotis contra laicum, in bonis laici sibi temporaliter non subiecti, sed laico Iudici executionem demandabit, Ang. in l. fin. n. 5. C. de jud. Innoc. in c. significasti de off. deleg. n. 4. si vero quæstio matrimonialis † aut nativitatis incidat coram Iudice sæculari in causa petitionis hæreditaris vel alia, tunc non potest de ea cognoscere, sed debet eam remittere ad Iudicem ecclesiasticum, cui non potest præfigere terminum, infra quem eam expediat, Pan. in d. c. de prudentia sub num. 2. de donat. inter vir. & c. Anchar. in c. lator. in 5. nor. hoc tit. dixi in tit. de ord. cognit. §. 3. si iudex & c. & ecclesiasticus postquam cognovit de incidenti, non potest postea cognoscere de causa principali sæculari, sed remittit partes ad iudicem sæcularem, d. c. lator. & ibi Pan. num. 5. d. c. causam qua & 2. & ibi Pan. num. 5. & Can. hoc tit. actor quoque contra † quem excipitur de illegitimitate coram Iudice sæculari potest adire Iudicem ecclesiasticum, ac petere ut præfigat excipienti terminum, intra quem teneatur probare sub pœna silentii, ac tunc coram eo non servatur ordo iudiciarius, qualis termini præfixi locum non habet, quando reus principaliter committit causam super illegitimitate, sed tunc ordo iudiciarius est secundus, d. c. lator. & ibi pulchre Præpos. sub num. 7. Zab.

in fin. Io. And. num. 2. & 3. Greg. v. decis. 237. num. 4.

Qui matrimonium accusare possunt vel contra illud testificari.

Titulus XVIII.

S V M M A R I A.

- 1 Sponsalia de futuro contrahenda impediuntur per simplicem assertionem accusantis.
- 2 Post contracta sponsalia per simplicem assertionem, non impeditur matrimonium contrahendum.
- 3 In matrimonij contractu sufficit ordinaria probatio.
- 4 Ad separandum matrimonium requiruntur probationes & testes omni exceptione juniores.
- 5 Iuramentum necessarium contra matrimonium a iudice non est deferendum.
- 6 Semiplene probanti matrimonium potest deferre.
- 7 Eadem distinctio servanda est in iuramento judiciali & voluntario, transactione & compromisso.
- 8 Matrimonium accusatur ad diversos fines quandoque ad totalem separationem, & si subest, impedimentum, quod conjuges remittere possunt, soli conjuges admittuntur.
- 9 Si impedimentum provenit ex peccato, vel inducit peccatum, quilibet admittitur, quibusdam exceptis.
- 10 Quando agitur de impedimento consanguinitatis, consanguinei proferuntur extraneis, & inter extraneos proferuntur antiquiores de vicinia.
- 11 Fratres uxoris in vitis conjugibus admittuntur ad disceptationem matrimonij.

12. Quan-

- 12 Quandoque agitur ad chori separationem propter adulterium & soli conjuges admittuntur.
- 13 Quando agitur ad pœnam legalem sive canonicam ob adulterium, & quilibet admittitur, maritus autem præ ceteris.
- 14 In matrimoniali causa admittuntur in testes nedum consanguinei, sed etiam parentes utriusque sexus tam super consanguinitate probanda, quam contractu matrimonij probando, quando sponsa est superior vel æqualis sponso.
- 15 Vbi sponsa petit in virum se superiorem, testimonium parentum non est aliquatenus admittendum.
- 16 Super aliis impedimentis, ut voti, cognationis, spiritualis, quilibet admittitur in testem.
- 17 Desiderium victoriae in totum rejicit in testem.
- 18 Interesse minus principale quam secundarium non repellit, ut si erat custos, & virgo erat cognita.

DICTUM est de impedimentis impedientibus ac dirimentibus matrimonium, ad separationes autem & divortia pervenitur per accusationes & testimonia. Ideo præmittit hanc rubricam, sponsalia de futuro contrahenda † faciliter impediuntur per triplicem assertionem accusantis, cui statur, c. præterea c. ad dissolvendum vers. denunciari de despons. impub. post contracta † sponsalia per simplicem assertionem non impediuntur matrimonium contrahendum, nisi fama loci concurrat, c. cum in tua de spons. & matr. c. super eo de consang. & affi aut impedimentum probetur per unum testem, c. super eo §. super illa & ibi Pan. n. 7. & Cande test. in contractu matrimonii sufficit

3 † ordinaria probatio, Pan. in c. super eo in 3. not. de testib. & attestatur Dec. conf. 162.

num. 13. & seqq. Ad separandum † matrimonium contractum requiruntur probationes & testes omni exceptione majores, c. 1. §. quocirca de consang. & affin. Iuramentum necessarium contra † matrimonium, 5 ut si quis jurare paratus sit, matrimonium non esse contractum, à Iudice nulla ratione deferendum est, semiplene vero probanti † matrimonium, si pro eo in supplementum probationis jurare paratus sit. Iudex consideratis qualitatibus personarum & aliis circumstantiis, iuramentum necessarium potest deferre, c. mulieri & ibi Pan. num. 6. & Can. de jurejur. latè Gail. obser. 94. lib. 2. Franc. Marc. quest. 475. par. 2. similis distinctio † est servanda in juramento judiciali, & voluntario, ac transactione, compromisso, ut valeant delata & facta pro matrimonio, non autem contra matrimonium; quia non est in potestate partium dissolvere matrimonium, l. 3. & ibi gloss. in ver. agatur ff. de jurejur. & Bart. num. 2. & DD. communiter latè Gail. obs. 94. lib. 2. nu. 13. & seqq. c. fin. & ibi gloss. in ver. sacramentum & Can. de transact. eadem ratione sententia pro matrimonio lata, ubi nullum subest impedimentum, transit in iudicatum, contra matrimonium, aut pro matrimonio, quando subest perpetuum impedimentum lata, nunquam transit in iudicatum, c. lator. & ibi gloss. fin. laudè Felin. & Can. de sent. & rejud. l. ait prator. & ibi gloss. in ver. agatur ff. de jurejur.

Matrimonium accusatur † ad diversos 8 fines, quandoque ad totalem separationem perpetuo, c. non debet de consang. & affin. c. fraternitatis & ibi Pan. in 1. not. c. litera & ibi Pan. in 1. not. de frig. & malef. & si subest impedimentum, quod conjuges remittere possunt, ut frigiditatis, arctationis, erroris conditionis, soli conjuges admittuntur, extraneorum enim non interest, unde eis invitis

vitis possunt simul morari, *c. consultationi c. laudabilem §. quod si ambo de frig. & malef. c. proposuit. c. fin. de conjug. ser.* si vero impedimentum provenit ꝑ ex peccato, vel inducit peccatum, ut consanguinitatis & affinitatis, &c. tunc quilibet admittitur, *d. c. tuas nos de cogn. spiritual.* etiam perpetuo, exceptis absente, qui per scripturam matrimonium accusare non potest, *c. à nobis hoc tit.* eo qui accusat matrimonium propter quæstum, *c. significante hoc tit.* ac eo qui tempore denunciationis sine bannimentorum tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignoraverit, vel juret de novo didicisse, & quod non obiit malitiose, *c. fin. hoc tit.* ista enim accusatio nulla longinquitate annorum tollitur, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget, tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, *c. non debet in fin. de consang. & affi.* Consanguinei præferuntur extraneis, ꝑ quando agitur de impedimento consanguinitatis, *c. videtur hoc tit. l. de tutela. C. de in integ. restit. min. 35. quest. 6. in summa & ibi glos. & c. 1. 2. & seq. si progenies tota defecerit, inter extraneos præferuntur antiquiores de vicinia, & maturiores ac veraciores, *c. 1. in fin. 35 quest. 6.* Vxori agenti ad dissolutionem matrimonii contra maritum, qui tuetur matrimonium, debet maritus subministrare alimenta, *Pan. in c. ex parte num. 10. de accus. Surd. de alim. tit. 1. quest. 118. Menoch. de præsumpt. quest. 35. num. 18. plures cumulans Greg. 15. decis. 534. & ibi annot. etiam si habeat unde vivat, Myns. obs. 64. cent. 1. ac fratres uxoris, ꝑ invitis conjugibus, admitti debent ad disceptationem matrimonii propter timorem collusionis, & injuriam quæ etiam fratres tangit, præsertim si pro interesse proprio comparent, & non tanquam**

summa in Decretal.

conjunctæ personæ, *Specul. in §. debet sub nu. 5. hoc tit. arg. l. hæc autem ff. ex quibus caus. in poss. eat. Achil. decis. 1. hoc tit.* ut enim quilibet de populo admittitur ad impediendum & accusandum matrimonium, ita quilibet admitti debet ad reintegrandum matrimonium injuste separatum, vel separandum quoad vinculum, *Pan. in c. tenor. num. 7. de re jud.* Quando agitur ad thori ꝑ separationem propter adulterium, soli conjuges admittuntur, quorum & non extraneorum interest, *c. tua §. si vero de procurat. c. quemadmodum de jurejur. c. per venerabilem §. præterea rex ipse qui fil. sunt legit. & ibi Can. cognitioque ejus spectat ad judicem ecclesiasticum privative quoad laicum, c. tua de procur. Pan. in c. cum sit generale nu. 23. de for. compet. & ibi Can.* Quando agitur ad pœnam ꝑ legalem sive canonicam infligendam *13* ob adulterium, quilibet admittitur, quod crimen sit publicum, *c. tua in princ. de procur. & ibi post gloss. Can. §. Item lex Julia Inst. de adult. maritus autem præ cæteris sine metu calumniæ, & ex præsumptione violenta intra sexaginta dies utiles jure mariti, postea jure extranei, l. jure mariti & l. quamvis adulterij C. hoc tit. glos. 1. & 2. in c. tua de procurat. & ibi Can. c. maritus de adult. & patri uxoris præfertur, l. 2. §. fin. & l. f. q. ff. de adult. ejusque cognitio est mixti fori juxta qualitatem pœnæ, ad quam concluditur in libello, *Pan. in c. cum sit generale num. 23. de for. compet. & ibi pulchra add. Rom. sing. 674.**

Quisquis idoneus est ad accusandum matrimonium, est etiam idoneus testis in causa matrimoniali, *Pan. post Innoc. in rubric. hujus tit. circa fin.* Admittuntur in testes ꝑ nedum consanguinei, etiam parentes *14* utriusque sexus, tam super consanguinitate probando, sive agatur ad conjungendum, sive dirimendum matrimonium, quam de

H con.

contractu matrimonii probanda, quia præsumuntur scire suam geneologiam, & in huiusmodi contractibus consanguinei & parentes solent intervenire, *c. videtur hoc tit.* quando sponsa est superior sponso, vel æqualis sponso, nisi appareat quod alter affectet illud matrimonium, vel ex circumstantiis eorum testimonium suspectum appareat arbitrio Iudicis, *Pan. in d. c. videtur num. 6. & ibi Boich. & Can. c. super eo & 2. & ibi Pan. num. 1. & num. 8. de testib. ubi sponsa*
 15 *petit & ia virum se superiorem divitiis, nobilitate, potentia aut honore, testimonium parentum est suspectum, nec aliquatenus admittendum, c. super eo & 2. in princ. de testib. & ibi Can. sive quærat de consanguinitate, sive de contractu matrimonii, Pan. in d. c. videtur sub num. 6. hoc tit. nisi concurrunt circumstantiæ propter quas judicaretur non suspectum, ut puta, quando nobilis diligebat multum plebeam fœminam, quam habere non poterat nisi cum ea contraheret, & parentes sint honesti, Pan. in d. c. super eo & 2. num. 8. & ibi Burr. sub num. 9. & Can. communiter pulchrè Casar. dec. 2. num. 14. & decis. 3. 4. & 5. de spons. & mat. Super a-*
 16 *lio impedimento & ut voti, cognationis spiritualis, quilibet admittitur in testem arbitrio Iudicis, qui in dubio stare debet pro matrimonio etiam clandestino, quia est favorabile, c. videtur in fin. & ibi Boich. num. 2. & Can. hoc tit. c. fin. de re jud. latè Cas. dec. 5. de spons. & mat. plura enim specialia sunt constituta in matrimonio enumerata à Boich. in d. c. videtur num. 4. hoc tit. à me-*
 17 *suis locis annotata, Desiderium victoriæ & in causa matrimoniali in totum rejicit testem, Pan. cons. 15. num. 30. vol. 2. Casar. decis. 3. num. 12. de testib. arg. l. fin. ff. de testib. & c. fin. eod. titul. in 6. nisi reddat bonam rationem, Casar. decis. 4. num. 6. & decis. 13.*

num. 9. de testib. c. cum causam & ibi post gloss. in verb. de causis Pan. & Can. de testib. c. si habes & ibi post gloss. in verb. idonei Can. 24. quæst. 3. Interesse minus Principale & quam secundarium testes non repellit, ut si erat custos, & virgo erat cognita, quia injuria afficitur consanguinei non famuli, Cas. decis. 13. sub num. 9. de testib. l. 6. Cornelia & ibi gloss. in verb. eorum Bart. & DD. ff. de injur. l. unica in princ. C. de rap. virg. & c. & ibi Bald. nu. 5. & DD.

De divortiis,

Titulus XIX.

SVMMARIA.

- 1 Divortium est viri à muliere, vel mulieris à viro legitima separatio.
 - 2 Vxor pendente tunc divortij est alenda à viro & debet habere sumptus litis.
 - 3 Divortij causa enumerata in titulu ff. & codicis hodie non obtinent, & jure canonico tres sunt cause legitime, propter quas matrimonij consummati fit divortium quoad thorum & mutuam servitorem, in juncta utrique continentia prima & fornicatio spiritualis sive hæresis.
 - 4 2. Magna viri sevitia.
 - 5 3. Fornicatio sive adulterium.
 - 6 Excipiuntur à tertia causa septem casus hic enumerati.
 - 7 Divortij sententiam fert solus episcopus.
 - 8 Super parentela notoria & manifesta ex officio inquirit.
 - 9 Conjuges non possunt se separare absque judicio ecclesia etiam ob notoriam & publicam parentelam.
- Excipe quia propter fornicationem spirituales in qua pertinaciter persistit, licitum*

licitum est innocenti redire propria au-
thoritate.

- 10 Fornicatio carnalis semel commissa sufficit
ad divortium.
11 Innocens potest fornicantem invitam sibi
reconciliare.
12 Probatur confessione fornicantis, cui statim
in separatione quoad thorum.
13 Impedimenta matrimonium dirimentia con-
fessione conjugum non probantur.

PROBATO impedimento dirimente, aut
adulterio, fit divortium, quod est viri †
à muliere, vel mulieris à viro legitima sepa-
ratio, non enim homo separat, quos pœna
damnat, quos reatus acculat, quos malefi-
cium coarctat, c. quos Deus 23. quæst. 2. Di-
citur à diversitate mentium, quia hi, qui ma-
trimonium distrahunt, in partes diversas
eunt, l. 1. ff. de divort. uxor pendente lite di-
vortii, etiamsi ipsa acculat matrimonium ex
aliqua causa consanguinitatis vel affinitatis,
interim est alenda à marito & debet habere
sumptus litis, Pan. in c. ex parte num. 10. &
ibi Felin. circa fin. & Can. de accusat. Menoch.
de præsumpt. q. 35. lib. 1. num. 19. Afflict. decis.
152. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 118. per
totam Gregor. 15. decis. 534. & ibi annot. De
impedimentis dirimentibus vinculum ma-
trimonii sub suis titulis, de dissolutione ma-
trimonii quoad vinculum per sponsæ vel
sponsi de præfenti ingressum in monaste-
rium, supra de convers. conjug. nec non per
dimissionem infidelis nolentis ad fidem
converso cohabitare, dictum est supra de
3 convers. in fid. Cause divortii † enumera-
tæ in titulis ff. de divort. & C. de rep-
pud. &c. hodie non obtinent, quia jure ca-
nonico tres sunt causæ legitimæ, propter
quas matrimonii legitimi & consummati
fit divortium, non quoad fœdus seu vincu-

lum matrimoniale, c. per venerabilem §. vide-
batur, §. præterea rex ipse in fin. qui fil. sint le-
git. sed quoad thorum & mutuam servitu-
tem, in junctâ utriusque continentia, d. c. ex
litteris hoc tit. c. licite c. fieri c. placuit 32. quæst.
7. c. tua nos de jurejur. c. significasti hoc tit. 1.
est fornicatio spiritualis sive hæresis, c. quasi-
vit c. quanto §. si vero alter hoc tit. 2. Magna
viri † sævitia, adversus quam mulieri caveri
4 idoneè non poterit, c. literas §. fin. c. ex
transmissa de restit. spoliat. & utrobique Can.
3. Fornicatio live † adulterium, 32. quæst. 5
7. in summa & c. 1. & 2. & per totum, de quo
maritus potest acculare uxorem, licet tem-
pore adulterii & ante illud denegaverit sibi
providere de necessariis, debuit enim uxor
agere contra virum & petere alimenta, Pan.
in c. ex litteris in 3. not. hoc tit. excipe à tertia
causa septem † casus, 1. est, quando is qui
6 agit ad divortium, de fornicatione convin-
citur, c. si de adult. 32. quæst. 6. in summa &
c. 1. imò si post separationem auctoritate
ecclesiæ factam, innocens non continet, de-
bet matrimonium reintegrari, c. ex litteris
hoc tit. c. fin. & ibi gloss. mag. de adult. & ibi
Pan. num. 3. & seq. officio Iudicis, facta hinc
inde adulterii etiam post sententiam com-
missi compensatione, quia sententia super
divortio quoad thorum non in toto transit
in rem judicatam, Pan. in d. c. ex litteris num.
21. etiamsi jurassent se ulterius non repe-
tituros, c. tua nos de iurejur. 2. quando vir
uxorem prostituit c. discretionem §. quod si de
eo qui cogn. consang. uxor. & c. 3. quando mu-
lier credens maritum mortuum nupsit alte-
ri, quam maritus rediens tenetur recipere
sine fornicationis exceptione, c. cum per bel-
licam & cc. seqq. 33. quæst. 1. & 2. 4. Si
quis falso simulans se maritum, lectum uxo-
ris intravit & eam cognovit, c. in lectum 34.
quæst. 1. & 2. 5. si mulier fuerit oppressa c.

propofito 32. quæst. 5. vi absoluta, & non conditionata c. ex litteris hoc tit. 6. quando maritus reconciliat sibi uxorem adulteram, c. si quis uxorem & c. seq. 32. quæst. 1. 7. quando paganus repudiata prima uxore, cum secunda contraxit, & convertitur ad fidem, post baptismum adhærebit primæ repudiatæ si ad fidem converti voluerit, etiam si illa cum alio contraxisset, secus si fuisset fornicata c. gaudemus §. qui autem & §. seq. & ibi Pan. num. 8. & seqq. hoc tit. Sententiam divortii ¶ fert solus episcopus, ad cuius noticiam tantum spectant causæ matrimoniales ex dispositione Concilii Tridentini c. causa omnes §. ad hæc sess. 24. Super impedimento parentelæ ¶ notoria & publica sive manifestæ, aut de qua fama est in loco, episcopus ex officio inquirit, & compellit, ut quicumque veritatem sciret, perhibeat testimonium, & illicitè contracta matrimonia adhibita gravitate potest dissolvere, c. porro §. fin. & ibi post glos. in verb. seu publica Can. hoc tit. c. notificamus & c. seqq. 35. quæst. 6. imo quilibet tenetur eam denunciare ecclesiæ, c. tua de cogn. spirit.

9 Coniuges vero non possunt ¶ se separare absque iudicio ecclesiæ, etiam ob notoriam & publicam parentelam, non solum quando dissolutio tendit ad substantiam vineuli, c. porro hoc tit. & ibi Butr. in 1. not. & num. 12. & Can. sed etiam quando agitur de dissolutione respectu mutue servitutis & cohabitationis, cap. litteras & ibi glos. in verb. diversis & Can. derestit. spol. Butr. in d. c. porro num. 12. Pan. in c. tua nos & 2. num. 1. & 2. de iurejur. Navar. in c. divortium de pœnit. dist. 1. Greg. 15. decis. 294. non enim potest sacramentum rescindi ex sola opinione conjugum, ideoque conjunx potest compelli per excommunicationem ad recipiendum conjugem incautè dimissam, c. porro

in princ. in hoc tit. propter spiritualem fornicationem, in qua pertinaciter persistit, licitum est innocenti recedere propria auctoritate, c. de illa hoc tit. c. idololatria c. non solum 28. quæst. 1. nec compellitur per ecclesiam redire ad perseverantem in infidelitatis errore, c. non solum 28. quæst. 1. sed ei, cum reversus fuerit redditur, sive propria auctoritate recesserit, sive iudicio ecclesiæ fuerit absoluta, & si reverti noluerit, per ecclesiam compellitur, d. c. de illa hoc tit. glos. fin. in c. fin. de convers. conjug. & ibi Dd. quia per penitentiam est sanatus, c. cum renunciatur & c. seq. 32. quæst. 1. nisi recesserit iudicio ecclesiæ, & velit intrare religionem, quo casu non compellitur redire ad conversam. c. fin. de convers. conjug. Carnalis fornicatio semel commissæ ¶ sufficit ad divor. 10 tium, & non requiritur perseverantia, propter quam non licet recedere propria auctoritate, sed tantum auctoritate ecclesiæ, & pendente iudicio interim alteruter, iure quod habet in altero, privari non poterit, c. 2. ut lite pendente & c. ac potest innocens, si vult, ¶ reconciliare sibi fornicantem invitam, etiam si fuerit separata iudicio ecclesiæ, Pan. in c. ex litteris in fi. hoc tit. sed non cogitur, d. c. de benedicto 31. quæst. 1. quia sententia lata fuit in favorem non delinquentis, c. gaudemus de convers. conjug. Pan. in d. c. ex litteris num. 12. hoc tit. arg. l. unica §. accedit vers. neque enim & ibi glos. allegat. concord. C. de rei ux. act. Ratio diversitatis est, tum quod in fornicatione carnalis anima & corpus polluitur, in spirituali anima tantum, cap. non 28. quæst. 1. tum quia si maritus cognosceret uxorem post carnalem fornicationem postea ea mortua propter defectum sacramenti non potest promoveri ad ordines, & sic præiudicium ei fieret si cogeretur, c. si cuius uxorem & ibi glos. in ver. admitti c. filiaci 34. dist.

34. *dist.* Præterea carnalis fornicatio pro-
 12 batur confessione † fornicantis facta in ju-
 dicio, cui statur in separatione quoad tho-
 rum, c. *ex litteris* & *ibi Pan. n. 2. hoc tit.* Im-
 13 pedimenta vero dirimentia † matrimo-
 nium confessione conjugum non proban-
 tur, c. *super eo de eo qui cogn. consang. uxor* & c.
 & *ibi glos. 1.* & *Can.* quia in fornicatione
 agitur de confitentis solius præjudicio, qui
 perdit quod prius habebat in conjugē, c.
discretionem S. fin. de eo qui cogn. cons. uxor. & c.
quidam de convers. conjug. & innocens in for-
 nicante retinet, quia peccata suos tenent
 auctores, l. *fancimus C. de penit.* secundo ca-
 su vero confessio non fit principaliter con-
 tra confitentem, sed pro se & contra matrimo-
 nium ad cuius separationem agit, glos. 1.
in d. c. super eo de eo qui cogn. cons. uxor. & c.
 quod recipit indissolubilitatem à solo Deo,
 c. *quos Deus 33. quest. 2. c. 1. 35. quest. 10.*
 Sententia in causa matrimonii non transit
 in rem iudicatam & revocatur, quando-
 que error detectus fuerit, c. *lator de re jud.* &
ibi glos. in verb. permanere Gail. obs. 112. lib. 1.

De donationibus inter virum & uxo-
 rem & dote post divortium
 restituenda.

Titulus XX.

S V M M A R I A.

- 1 Donatio propter nuptias non est sine matrimo-
 nio. prout nec dos, sed matrimonium
 sine ea & dote celebrari potest.
- 2 Introduta est ut mulieribus magis sit cautum
 pro dote & ob alias sex causas hic expli-
 catas.
- 3 Fructus rerum donatarum propter nuptias per-
 cipit maritus & sunt mariti pro susten-
 tandis oneribus matrimonij.
- 4 Dos dividitur in profectivam & adventitiam,
 profectiva dicitur qua à patre vel à pa-

- terno avo profecta est de bonis vel facto ejus.
- 5 Adventitia est qua datur ab extraneo, vel qua
 non proficiscitur à patre tanquam patre.
- 6 Profectiva redit ad patrem si erat in potestate
 filia, quando filia premortua est in matri-
 monio.
- 7 Premortuo marito dos communis est patri &
 filia.
- 8 Si filia fuerit emancipata, dos sine stipulatio-
 ne expressa ad patrem non revertitur.
- 9 Pro dote adventitia actio competit filia etiam
 invito patre & premortua filia in matri-
 monio transit ad filios heredes.
- 10 Dos alia est aestimata, alia in aestimata.
- 11 In dote in aestimata maritus præstat dolum,
 culpam, ac diligentiam.
- 12 Aestimatio fit dupliciter ut sciatur an res do-
 talis sit facta deterior, & res ipsa est in dote.
- 13 Aut aestimatio facit emptionem quod in du-
 bio præsumitur & periculum rerum dota-
 lium pertinet ad maritum.
- 14 De dote actio cessat extraneo per mulierem an
 gaudeat privilegiis.
- 15 Acconciium quando fit restituendum.
- 16 Donatio propter nuptias adæquata est dote.
- 17 Ex consuetudine vel nulla fit donatio vel alia
 forma vel minor, & nulla etiam dona-
 tione facta dos constituta tenet.
- 18 Pro donatione propter nuptias consequenda
 uxor habet jus tacitæ hypothecæ sed non jus
 prælationis.
- 19 Paraphernalia sunt bona qua habet mulier
 præter dotem.
- 20 Qua si maritus permittente uxore admini-
 stre & nomina seu fenorativas cautiones
 marito dederit, ex sola traditione Instru-
 mentorum, maritus censetur constitutus
 procurator ad exigendum nulla ratihabi-
 tione ab eo exigenda.
- 21 Si alias res extra dotem marito dederit non
 sunt mariti, ac fructus ex eis etiam vo-
 luntate

- luntate mulieris perceptos tenetur restituere, si extant consumptos, si fuerint industriales lucratur, naturales magnos tenetur restituere.
- 22 Aut non constat de voluntate mulieris tacita aut expressa, quod marito administrationem permiserit & cogitur maritus indistincte omnes fructus restituere.
- 23 Ex parapherno in pecunia numerata fructus mulieri non debentur.
- 24 Recepticia bona uxoris sunt, quæ dum dos daretur ex bonis suis sibi retinuit nec voluit esse in mariti potestate.
- 25 Donatio qua constante matrimonio inter conjuges fit ex qua alter est locupletior & pauperior, alter efficitur firmitatem non habet.
- 26 Confirmatur obitu donatoris quando non excedit legitimam quantitatem.
- 27 Aut specialiter per donatorem in ultima voluntate.
- 28 Quibus casibus obitu donatoris non convalescat.
- 29 Iudex ecclesiasticus potest adiri principaliter super divorcio, & si sententiam divorcij ferat, debet pronunciare dotem restitui.
- 30 Item matrimonio prius separato potest principaliter adiri super restitutione dotis.
- 31 Dos ad quem redeat aut cui applicetur separato matrimonio.

DIVORTIO facto, aut dos & donatio propter nuptias restituuntur, aut fisco applicantur, c. 1. & 2. hoc tit. §. si adversus Instit. de nupt. de quibus subjungit, omissis eis quæ in Instit. Imp. tit. de donat. §. pen. traduntur de donatione propter nuptias, ea variis nominibus nominatur, Antipherna ab anti, quod est contra, & pherna, id est dos, quasi contra rem donatio, l. cum multa C. de donat. propt. nupt. & ibi glos. in ver.

antipherna. sponfalitia largitas, Authen. eo decursum C. de donat. propter nupt. Authen. sive à me C. ad SC. Vellejan. dotalitium, c. plerumque hoc tit. & ibi glos. pen. & Can. non est si. ne matrimonio, prout nec dos, sed matrimonium sine ea & dote celebrari potest, l. cum multa vers. quare enim C. de donat. propter nupt. l. 3. ff. de jur. dot. introducta est, ultra hypothecam & privilegium prælationis, omnibus creditoribus sive tacitam sive expressam hypothecam tempore anteriorem habentibus juxta obl. Mynf. 13. cent. 4. ex C. assiduis C. qui potior. in pign. habeat, explicata per Covar. var. resol. lib. 1. cap. 6. ut mulieribus magis cautum sit de dote, ut scilicet dote à marito malè consumpta, vel soluto matrimonio uxor habeat unde damnum acceptum refarciat, d. l. cum multa vers. fin. in princ. C. de donat. ante nupt. c. nuper in fin. hoc tit. transit enim dominium rei donatæ propter nuptias ipso jure in uxorem, ita ut ei rei vendicatio competat, Authen. permessa C. de donat. ante nupt. 2. maritus rem immobilem, aut etiam mobilem quæ servari potest sive à se sive ab alio pro se datam propter nuptias, non potest alienare neque obligare, etiam consentiente uxore, nisi & secundo post biennium profiteatur, & alia res jure sint, quibus uxori consuli possit, Authen. sive à me C. ad SC. Vellejan. & ibi Bart. & Dd. non solum tempore contractus, sed etiam tempore quo uxor agit, aut agere potest, Pan. in c. pervenit in 1. not. de empt. & vend. & ibi Can. absque his enim, neque si frequenter consentiat læderetur, & alienatio sive obligatio quantum ad mulierem pro non scripta & pro non dicta habetur, Auth. sive à me C. ad SC. Vellejan. res vero dotalis immobilis etiam servata prædicta firma d. Authen. sive à me, non potest alienari, Bart. post glos. in verb. & multo magis in d. Authen.

Authen. five à me num. 1. 3. marito committente adulterium uxor lucratur donationem propter nuptias, sicut vir propter adulterium uxoris, dotem, *c. plerumque hoc tit. & ibi Pan. n. 6. 4.* quando maritus vergit ad inopiam vel incipit male uti substantia sua, etiã constante matrimonio, uxor agere potest tam ad dotem quam donationem propter nuptias, *l. ubi adhuc cum authen. ibi posita C. de jur. dot. l. si constante & ibi Barr. & Dd. ff. solut. matr. Pan. in c. pen. n. 12. hoc tit. Gail. obs. 83. cum duabus seqq. obs. lib. 2.* sed maritus evitat restitutionem dotis, quã consistit in pecunia, per satisfactionem qualem dare potest de ea conservanda, vel mercatori dos committitur, ut de parte honesti lucri, non certæ quantitatis, puta ut dentur decem annua pro quolibet centenatio, *glos. addit. in §. de illa in verb. & ideo Instit. de societ. ibi Pan. n. de vestras num. 8. in fin. hoc tit.* maritus onera matrimonii possit sustinere arbitrio Iudicis, in alternativis enim juris optio datur Iudici, nisi verba dirigantur ad partem, *c. per vestras & ibi Pan. num. 14. hoc tit.* potestque pecunia deponi apud mercatorem ex pacto, ut capitale sit saluum & de lucro solvatur certa pars uti dictum est, *§. de illa in fin. Inst. de societ. Rot. divers. decis. 763. à num. 17. utque ad finem par. 1. Covar. var. resol. lib. 3. c. 2. ubi ponit tres conclusiones tom. 2.* vel cum eo fieri pactum de asscuratione summæ dotis, recepta aliqua competenti mercede, *Rota Farinac. decis. 304. par. 2. tom. 1. num. 7. & seqq. usque ad fin. Dec. cons. 7. l. hoc jure §. la-beo ff. de donat. & ibi post glos. Barr. & Dd. Covar. var. resol. lib. 3. c. 2. num. 5.* Lupus in *c. naviganti in prasat. num. 11. de usur.* & ratio administrationis pecuniæ datæ ad ratificandum, solum peti poterit in fine anni, *l. neminem. C. de suscept. & arcar. lib. 10. Ram. sing. 123. & ibi addit plures cumulans las. in §.*

sequens num. 43. Inst. de act. Cap. Tholos. decis. 447. §. fortius jus habet mulier in rebus sibi donatis propter nuptias pro dote recuperanda, quam in aliis rebus mariti, quia in his uxor potest renunciare unico consensu juri hypothecarum l. etiam l. jubemus C. ad SC. Vellejan. in rebus donatis propter nuptias non potest, sed requiritur secundus consensus mulieris post biennium uti dictum est, Pan. in c. pervenit num. 9. circa fin. de empr. & vend. 6. pactum quod fit de lucranda dote extenditur in favorem mulieris ad donationem propter nuptias, de qua lucranda nihil dictum est, ut sicuti maritus ex pacto lucratur dotem præmorta uxore, ita uxor lucratur illam donationem præmortuo viro, *l. cum multa §. si autem donatio C. de donat. ante nupt. c. fin. in fine & ibi Pan. n. 12. hoc tit.* etiam in donatione propter nuptias & dote promissa ac nondum soluta, *l. cum post §. sed is de quo ff. de adm. & peric. tut. & ibi glos. in ver. habet dotem Gail. obs. 79. lib. 2.* fructus rerum donatarum propter nuptias percipit ꝑ maritus, & sunt mariti pro sustinendis oneribus matrimonii, *l. ubi adhuc & ibi glos. in verb. ad sustentationem C. de jur. dot. & Dd.*

Dos à muliere, vel ejus patre, vel quovis alio, marito vel ejus patri propter onera matrimonii datur, ut perpetuo sit penes eum, *l. 1. l. cum pater. l. promittendo ff. de jur. dot. data in primo matrimonio, in secundo censetur repetita, l. dotem l. divus severus ff. de jur. dot. prædium non dicitur dotale, aut res pro dote assignata dotalis nisi secuta traditione, l. de divisione ff. sol. matr. l. dotale §. 1. ff. de fund. dotal. glos. in l. 1. §. univers. ff. pro dot. Gail. obs. 79. lib. 2. num. 9.* dividitur in profectitiam ꝑ & adventitiam. Profectitia dicitur quæ à patre vel à paterno Avo profectita est de bonis vel facta ejus, *l. profectitia digest.*

digest. de jur. dotal. etiam si constituta sit pro filia emancipata, quia non jus potestatis, sed parentis nomen dotem profectitiam facit, *d. l. profectitia §. si pater pro filia emancipata*
5 *Myns. obs. 32. cent. 5.* Adventitia est ꝑ quæ datur ab extraneo, vel quæ non proficiscitur à patre tanquam à patre, ut si extraneus dederit patri, ut daret in dotem pro filia, vel pater debebat filia & ejus voluntate dedit in dotem viro, *d. l. profectitia §. si quis certam & §. seqq.* Profectitia redit ad ꝑ patrem dissoluto matrimonio, si erat in potestate filia jure potestatis, *l. constitutus C. de bon. quaelib. & c.* vel tacitæ stipulationis duobus concurrentibus, quod dotans sit de ascendentibus paternis, & habeat in potestate, non jure successionis, *l. unica §. accedit C. de rei uxor. act. & ibi glos. & Dd.* quando filia præmortua est in matrimonio etiam extantibus liberis: *l. dot. à patre & ibi glos. mag. & Dd. C. solut. matr. quemad. Bart. in l. post dotem num. 29. ff. solut. matr.*
7 mortuo marito dos ꝑ communis est patri & filia, & non solum in exigenda, sed etiam in solvenda dote utriusque voluntas exquiritur, nec alter alterius conditione deteriore facere potest, *l. filia C. solut. matr. l. 2. §. quod si in patria & l. 3. ff. solut. matr.* sed si pecunia ad patrem pervenerit, actio de dote utriusque tollitur, *l. 3. in fine ff. solut. matr.* quia videtur filia patri consentire nisi evidenter contradicat, *l. 2. §. voluntatem ff. solut. matr.* nec patri licet, filia denuo nubente, dotem diminuere, nisi forsitan substantia ejus decrescar aliqua fortuita clade: *Authent. sed quamvis C. de rei uxor. act.* si filia fuerit emancipata, ꝑ dos sine stipulatione expressa ad patrem non revertitur cum ipsa mulier videatur stipulari cum ab extraneo datur, extraneus autem dicitur qui eam non habet in potestate, *d. §. accedit C. de rei uxor. act.* cum

quia per emancipationem consolidatur actio dotis filia, *l. unica §. videamus C. de rei uxor. act. l. 2. §. 1. ff. solut. matr.* ergo si consolidatur jam quaesita patri, multo magis impeditur acquiri post emancipationem, *Bald. in l. profectitia §. si pater pro filia emancipata ff. de jur. dot.* Pro dote adventitia, actio competit ꝑ filia etiam invito patre, *9 Bart. in l. post dotem num. 25. ff. solut. matr. & dissoluto matrimonio redit ad filiam, c. 1. & 2. & c. fin. §. sane hoc tit. & desinit esse dotalis postquam est reversa in potestatem mulieris, & potest alienari, Bald. in l. 1. num. 1. c. sine cens. vel reliquis l. aliam ff. de novat. præmortua vero filia in matrimonio transit ad filios hæredes, *Authent. in successione C. de suis & legit. lib. l. quod scitis C. de bon. quaelib. Bart. in d. l. post dotem n. 26. ff. solut. matr.**

Altera divisio est, quod dos alia est æstimata, ꝑ alia inæstimata. In re dotali inæstimata maritus, ꝑ ac pater mariti dotem accipiens, præstat dolum ac culpam, qui sui causa dotem accipit, *l. in rebus 1. & ibi glos. 1. & l. in rebus la. 2. ff. de jur. dot.* ac diligentiam qualem suis rebus adhibere solet, *l. si constante §. si maritus ff. solut. matr. & ibi glos. in ver. culpanda l. in rebus 1. & ibi glos. 1. ff. de jur. dot.* de casu fortuito non tenetur, sed res melior & deterior fit mulieri, *l. plerumque in princ. ff. de jur. dot. l. cum post §. fin. in fine ff. de jur. dot.* fructus ejus, non tamen partus ancilla, *l. plerumque §. si servi ff. de jur. dot.* cedunt marito pro oneribus matrimonii, *l. pro oneribus C. de jur. dot. d. l. plerumque §. si serv. æstimatio fit dupliciter ꝑ ut sciaur an res dotalis facta sit deterior, & res ipsa est in dote, non æstimatio, sed si est deteriorata etiam usum mulieris l. æstimata ff. solut. matr. d. l. plerumque in princ. ff. solut. matr.* debet restitui pretio taxato, nec ultra quicquam peti potest, & tenetur maritus de dolo, culpa, &

pa. & diligentia, non de casu fortuito, l. si inter vir. & uxor. & ibi glos. fin. Bald. & Dd. C. de jur. dot. l. cum post. §. cum res in dotem ff. de jur. dot. l. aestimatio ff. solut. matr. l. i. C. solut. 13 matr. aut aestimatio facit emptionem, † quod in dubio præsumitur, quamvis res dotales mulier in usû habeat, l. cum post §. fin. vers. pen. ff. de jur. dot. glos. i. in l. si inter vir. C. de jur. dot. & ibi Dd. l. cum fundus ff. locat. l. quoties C. de jur. dot. Greg. 15. decis. 573. nu. 4. & 5. & ibi lare annot. periculumque rerum dotalium ad maritum pertinet, etiam si mulier eas attriverit, l. plerumque ff. de jure dot. & mulier tenetur a cione exempto, ut præstet quæ præstanda sunt, l. cum dotem C. de jure dot. l. ex conventione C. de pact. l. quoties ff. de jure dot. sed in casu restitutionis repetitur a cione de dote; quia non simplex venditio fit, sed dotis causa, l. quoties §. quæ sententia ff. de jur. dot. glos. i. in d. l. cum dotem & ibi Bald. num. 4. C. de jur. dot. tum quia brevi manu mulier videtur recepisse pretium, & sic sublata est actio ex vendito, & ipsam in dotem convertisse. l. sane videndum ff. de jur. dot. arg. l. singularia ff. si cert. pet. 14 Quando mulier cessit actionem de dote † alteri, quo casu est utilis, & is eam intenter, non habet amplius illa privilegia quæ habuisset si intentata fuisset directa per ipsam mulierem, Bald. in l. i. num. 6. C. de privil. fisci l. as. in l. cum fundus §. servum tuum num. 15. ff. si cert. pet. Mynsing. obser. 3. cent. 3. ubi cumulat privilegia actionis de dote. Acconciium 15 † siue præparamentum separatim à dote datum non est restituendum, l. si ego §. fin. & ibi glos. in ver. commissæ de jur. dot. thes. dec. 197. num. 6. sed restituendum est quando est datum simul cum dote, ita ut constituat unicam summam cum dote. Paris. conf. 95. num. 15. vol. 2. Card. Seraph. decis. 126. & decis. 132. l. inter socerum §. cum inter patrem Summa in Decretal.

& ibi glos. in verb. separabitur ff. de pact. dot. thesaur. 195.

Donatio propter nuptias adæquata † est 16 doti, sicut enim dos ante & post matrimonium constitui, ac postea augeri potest, ita quoque hæc donatio, §. est & aliud Instit. de donat. l. si constante l. cum multa C. de donat. ante nupt. In eis quoque constituendis & augendis servanda est æqualitas quantitatis & aestimationis, & dilationis præstationis, Auth. sed jã recessse, auth. dos data C. de don. ante nupt. Authen. æqualitas cum auth. seq. C. de pact. convent. Gail. obs. 78. lib. 2. si quidem vir ære alieno non impediatur, in qualibet re procedit augmentum, at si debitor sit, res immobiles omnino incremento dotis proficiunt, si vero mulier immobilis substantiæ domina, res mobiles in augmentum dederit, in hæc parte dotis nullo utetur adversus alios creditores privilegio. Authen. sed jam necesse C. de don. ante nupt. Præterea in lucris nuptialibus æqualitas servari debet, ut quantam partem vir lucretur de dote, tantam uxor de donatione propter nuptias, l. ex more & authen. æqualitas junctæ glos. in verb. lucris C. de pact. convent. unde & pars quæ nihil intulit, nihil quoque capit, quæ vero minus dedit quam se daturum promissit, tantum dumtaxat recipit quantum intulit, d. Authen. æqualitas cum authen. seq. C. de pact. convent. disparibus pactis super lucro initis, major lucris pars ad minorem deducitur, ut eo modo uterque minorem partem lucretur, l. lege Leonis C. de pact. convent. Hodie ex consuetudine, vel nulla fit donatio, † vel alia forma vel minor, & 17 nulla etiam donatione facta dos constituta tener, & præallegata authen. æqualitas & seq. per consuetudinem sunt sublata, glos. fin. in d. authen. æqualitat. & ibi Dd. In consequenda donatione propter nuptias † uxor 18 habet

habet justaciæ hypothecæ in bonis mariti, sed non Ius prælationis, *l. ubi adhuc C. de jure dotium & ibi gl. in verbo suppositas l. si constante §. jura C. de donat. ante nupt. Covar. var. lib. 1. cap. 7. sub num. 1. Myns. obs. 4. cent. 5.* Paraphernalia ¶ sunt bona, quæ habet mulier præter dotem, dicta à para quod est juxta & pherna quod est dos, *l. fin. in princ. C. de pact. convent. l. si ego seia §. doris causa ff. de jur. dot. l. pen. ff. ad leg. falcid. & si maritus permit-*
 20 *tente ¶ uxore hæc administrat*, siquidem nomina, id est se non fœnoratitias cautiones marito dederit, actiones omninò apud uxorem remanent, ex sola vero traditione instrumentorum, maritus censetur constitutus procurator ad exigendum, ac licentia ei data easdè actiones movendi apud competentes Iudices nulla ratihabitione ab eo exigenda, potest eorum usuras circa se & uxorem expendere, pecunias autem fortis quas exegerit tenetur servare mulieri, vel in causas ad quas ipsa voluerit distribuere, pro his habet mulier tacitam hypothecam contra res mariti, *l. ubi adhuc C. de jure dot. & ibi gl. in verbo suppositas l. fin. C. de pactis con. Ias. in §. fuerat. num. 41. Instit. de act. Myns. obs. 4. cent. 5. sed non jus prælationis gl. in l. si ego in verbo sed conduct. ff. de jure dot. Covar. lib. 1. variar. ref. c. 7. sub num. 1. Myns. obs. 4. cent. 5. ex quo pecunias ille exegit, si ab initio in dotali Instrumento hypothecæ pro his nominatim à marito scriptæ non sint, quibus mulier ad suam cautelam contenta esse debet, quia sibi præcavit; teneturque maritus circa nomina & cautiones, dum apud eum remanent, & dolum & diligentiam præstare qualem circa suas res habere invenitur, ne ex ejus malignitate, vel desidia aliqua accedat mulieri jactura: *l. fin. C. de pact. convent. & ibi Dd. quod si alias res extra*
 21 *dotem ¶ marito dederit, quarum libellum**

ex usu vulgari Romano solet marito offerre, ut is subscribat, quasi acceperit, & velut chyrographum ejus retinet, non fiunt mariti, quia hoc non agitur inter virum & uxorem, ut dominium earum ad eum transferatur, *l. si ego seia §. plane §. verum ff. de jure dot. fructusque ex eis etiam voluntate mulieris perceptor tenetur restituere si extant, consumptos, si fuerint industriales, lucretur, naturales magnos tenetur restituere, l. pen. & ibi Bart. ff. ad leg. falcid. l. si stipulata & ibi glos. in verb. factus est ff. de donat. int. vir. & uxor. glos. in l. fin. in verb. circa se C. de pact. convent. in quantum factus est locupletior, parvos non tenetur restituere, l. si id quod §. si quas servi & l. utrum ff. de donat. int. vir. & uxor. Ratio diversitatis est quia in exigendo & agendo ex nominibus & cautionibus fœnoratitias labor est, qualis non fit in fructibus. glos. in d. l. fin. in verb. circa se C. de pact. convent. Aut non constat de voluntate ¶
 22 *expressa vel tacita mulieris quod marito ad ministrationem paraphernalium permiserit, & cogitur maritus indistinctè omnes fructus restituere, l. pen. ff. ad leg. falcid. & ibi Alex. & Dd. Theaur. decis. 187. num. 4. in utrumque partem*, ex parapherno in pecunia numerata ¶ separatim à dote promisso
 23 *mulieri, non debentur ipsi fructus, & si qui fortè soluti fuerint, computantur in sortem principalem, quia pecunia sterilis est & nullos parit fructus, l. indeb. C. de usur. Greg. 15. dec. 80.**

Præterea habet uxor bona recepticia, ¶
 24 *quæ dum dos daretur ex bonis suis sibi retinuit, neque voluit esse in mariti potestate, in quibus maritus generalis Curatoris officio fungi non potest, unius rei, aut actionis procurator esse potest, §. iidem rescripserunt Instit. de excus. tut. vel curat. & ibi Myns. Bald. in l. si quis §. Iulianus num. 4. & ibi Bart. ff. de*

- ff. de proc. Gail. obs. 133. li. 1. pulchre Myns. obs. 53. cent. 3.*
- 25 Donatio quę cōstante matrimonio † inter conjuges fit ex qua alter locupletior, & pauperior alter efficitur, firmitatem non habet, nisi donatoris obitu † cōfirmetur si traditio
- 26 interueniat vel quasi, *c. fin. in princ. h. r. & ibi Pan. n. 7. & Can. l. donatio l. si maritus 1. C. de donat. inter vir. & uxor. Myns. obs. 33. cent. 2.* quando quantitatē legitimā non excedit, vel eam excedens actis fuerit intimata, nam amplioris quantitatis donatio minime intimata per silentium ejus qui donauit, nō confirmatur, aut specialiter eas in ultima † voluntate donans confirmauerit sine ulla distinctione, ita tamē ut si quidem ultra lege finitam quantitatem exposita, minimē actis insinuata fuerit, specialis ejus confirmatio ex eo tempore vim habeat, ex quo eadem donatio confirmata est, si vero vel non amplior sit donatio, vel cum amplior esset, in actis insinuata sit, tunc & silentium donantis & specialis confirmatio ad illud tēpus refertur, quo donatio conscripta est, *l. antepen. C. de don. int. vir. & uxor. quantū ad cōmodum possessionis, medii temporis fructus, & partus, & ut de damno dato in re non teneatur, l. cum pater §. pater filia ff. de leg. 2. l. si mortis caus. int. vir. & uxor. ff. de donat. caus. mort. nō quantum ad dominium, arg. l. filia C. famul. erciss. Bald. in d. l. pen. C. de donat. int. vir. & uxor. quia nec initio dominium transferri potest, l. à marito C. de donat. inter vir. & uxor.* Non conualescit donatio † obitu donantis si diuortium intercesserit, vel prior persona quę liberalitatem accepit reb. humanis fuerit exempta, vel ab eo qui donauit fuerit reuocata, *l. à marito C. de don. inter vir. & c. c. fin. & ibi glos. in ver. tacite vel expresse h. r. vel res donata à donāte fuerit specialiter alteri obligata, donata, vēdita, vel alio quolibet modo alienata, l. si maritus*
- la. 2. C. de donat. int. vir. & uxor. Quicquid acquisiuit uxor cōstante matrimonio, id presumitur eā acquisiuisse ex bonis mariti, ut mala suspicio turpis quæstus euitetur & ideo talia bona sunt mariti & hæredum ejus, l. Quintus ff. de don. int. vir. & uxo. l. etiam C. eod. c. significauit h. r. Myns. obs. 92. cent. 2.* Iudex ecclesiasticus potest adiri principaliter † super diuortio & separatione matrimonii, & si sententiā diuortii ferat, debet pronunciare dotē restitui, etiam si de causa matrimoniali cognoscat ex delegatione Summi Pontificis, quia Iudex ecclesiasticus iudicat de causā temporali laicorum, si venit accessorie ad causam ecclesiasticā, ac etiā de incidente quæstione temporali, *c. prudentia h. r. & ibi Pan. n. 2. nam regulariter qui cognoscit de principali debet cognoscere de accessorio, c. præterea c. prudentia §. sexto in fine c. suspicionis de off. deleg. l. 2. ff. de jurisd. omn. iud. etiam si alias cognoscere non posset, l. quories C. de jud. l. si. C. ubi & apud quē c. pen. de in integ. restit. Item matrimonio prius separato † potest Iudex ecclesiasticus principaliter adiri super restitutione dotis, *c. 2. & ibi Pan. n. 2. h. r. Pan. post Inno. in cap. 3. num. 7. h. r. quia ratione connexitatis ampliatur iurisdictio, c. quanto de jud. separato itaq; matrimonio † dos redit ad uxorem siue patrem dotātem, l. dos à patre C. sol. matr. l. 2. ff. sol. matr. c. 1. c. 2. & c. fin. §. sane h. r. donatio vero propter nuptias ad maritū, si sit facta separatio quoad thōrū & mutuam seruitutem ex alio capite quā adulterii, c. 2. c. nuper in fine & c. fin. §. sane h. r. si separatio matrimonii fiat ex eo quod contractū fuit contra leges aut canones, Pan. in c. & si necesse n. 10. h. r. aut contraxerūt per verba de præsenti illud scienter, & haber locū cōfiscatio dotis, & donationis propter nuptias, & multo fortius si illud scienter consummarunt in his qui superiorem recognoscunt, §. si aduersus**

ca in fin. & ibi glos. & Dd. Instit. de nupt. Pan in c. & si neesse sub n. 9. h. t. ubi deest superior de jure vel de facto, recurrendum est ad Summum Pontificē ex generali potestate quam recipit à Deo, non ut vendicat sibi pœnam à lege impositā, sed ut iustitiam faciat, qui potest si velit providere propter bonum pacis, vel faciliorem dissolutionem matrimonii, ut dos vel donatio facta pro conservacione illiciti matrimonii restituantur, c. & si neesse & ibi Pan. n. 8. & seqq. h. t. Aut contraxerūt ignoranter, & attentis qualitatibus ignorantia fit restitutio hinc inde dotis & donationis, & non applicantur fisco, quia amittere dotem vel donationem propter nuptias est perdere proprium patrimonium. Pulchre Barr. in l. avunculo n. 4. ff. de condict. sine caus. & ibi Dd. Anchar. in c. & si neesse n. 8. hoc tit. & ibi Can.

De secundis Nuptiis.

Titulus XXI.

SVMMARIA.

- 1 Nuptiæ secunda approbantur ab ecclesia ac tertia & ulteriores.
- 2 Non benedicuntur & ratio.
- 3 Sacerdotis benedicentis secundas nuptias pœna.
- 4 Pœna mulieri imposita in odium secundæ matrimonij aut propter festinationē sunt sublata.
- 5 Pœna quæ apponuntur mulieri transeunt ad secundas nuptias post annum luctus non sunt sublata.
- 6 Sunt communes utrique conjugū.
- 7 Coniux transiens ad secunda votā nō potest ullo liberalitatis titulo in secundā conjugē transferre plus quam reliquerit uni ex filiis primi matrimonij cui minus reliquit & quod ultra reliquit pro non scripto habetur, & explicatur i. hac edictali c. de sec. nupt.
- 8 Coniuges ad secunda vota transeuntes quisquid titulo lucrativo de prioris conjugis bonis consecuti sunt, obnoxii sunt liberis prioris matrimonij conservare.

9 Dubitans de morte conjugis non potest transire ad secundas nuptias.

DIVORTIO facto solēt homines transire ad secundas nuptias, ideo subjicitur hic titulus. Secundæ nuptiæ approbantur ab ecclesia, & ac etiam tertiæ & ulteriores, c. apertant 31. q. 1. non benedicuntur, & c. 1. h. t. imo 2. si unus ex Conjugibus fuerit alias benedictus, nō debet de novo benedici, c. vir autem h. t. quia benedictio semel habita durat, & qui transit ad secundas nuptias communicat socio vel sociæ eam benedictionem, arg. c. quod in dubiis de consecrat. eccles. vel altar. l. sacerdos benedicens secundas nuptias punitur suspensione ab officio & beneficio, non ipso facto, sed per sententiam vel alia arbitraria pœna, attentis circūstantiis & loci consuetudine à qua potest absolvi p episcopū, c. 7. & ibi Pan. n. 4. & seqq. h. t. Menoch. de arbitr. iud. cent. 5. cas. 4. 17. Pœnæ mulieri impositæ & per leges in odiū secundū matrimonij, seu 4 propter festinationē, ut quia contraxit nuptias intra annū luctus, l. 1. & authent. ibi positæ & l. 2. c. de secund. nupt. l. liberorum §. 1. ff. de iis qui not. in fam. sunt sublata, c. super illa c. fin. h. t. nam cum mulier mortuo viro suo ab ejus lege sit soluta, & nubendi cui vult in domino tantum habeat facultatem, non debet sustinere jacturam si concessa sibi ab apostolo utatur potestate, c. fin. h. t. viri vero uxores lugere jure civili non compellantur, & sponsi nullus est luctus. l. uxores ff. de iis qui not. in fam. Pœnæ & quæ apponuntur mulieri transeunti ad secundas nuptias post annum luctus non sunt sublata, l. femina cum authent. & l. seqq. c. de sec. nupt. Gail. obs. 98. lib. 2. quia nō sunt appositæ in odium matrimonij sed favore liberorum, Barr. in l. liberorū n. 2. ff. de iis qui not. in fam. Pan. in c. fin. n. 3. h. t. & ibi Anchar. n. 9. & 10. tum quia sunt communes & utrique conjugū, l. generaliter cum authent. ibi 6 postū

positis C. de secund. nupt. Ideo conjunx transiens ad secunda vota non potest ullo liberatatis ꝛ titulo, ullo pacto, vel relicto in secundam conjugē transferre plus, quam reliquerit uni ex filiis primi matrimonii, cui minus reliquit, & quod ultra reliquit, pro non scripto habetur, l. hac edictali C. de secund. nupt. quæ lex nō mutat titulū institutionis novercæ aut vitrici, neq; etiam mutat portionem sive bona eis relicta, sed solum revocat tanquam non scriptū illud plus relictum novercæ aut vitrico, quod est ultra illud minus, quod filio prioris matrimonii est relictum, d. l. hac edictali §. sin. vero plus Angel. de Perus. in Authen. de non eligendo secund. nup. n. 13. Rot. divers. 432. in princ. & decis. 712. per totū par. 1. dum tamē relictu fuerit usq; ad legitimam, nam filio cui minus relictu est legitima, cum possit agere ad supplementum legitimæ, videtur relicta legitima, & per consequens conjunx secundi matrimonii debet habere quantum valet legitima filii, sive filius egerit ad supplementū legitimæ, sive nō, quia supplementio à lege fit ipso jure, Dec. in l. humanitatis sub n. 7. vers. 2. quia de supplemento & ibi Franc. Aretin. sub n. 5. vers. pro ista questione & Dd. Cod. de impub. & aliis subit. Mohed. decis. 1. de testam. Put. decis. 1. lib. 2. si dispositioni d. l. hac edictali contrahens secundas nuptias contraveniat. Rota servat quod filii primi matrimonii consequantur legitimam jure naturæ sibi debitam, & reliquum hereditatis inter eos & vitricum seu novercam dividatur, Rot. decis. 432. n. 1. & decis. 496. n. 1. par. 1. divers. Crescent. decis. 4. de testam. post relas. quatuor opiniones Rot. divers. decis. 756. par. 3. lib. 3. plures cumulans late Franc. Marc. q. 23. & tribus seqq. par. 2. ne novercalibus delinementis, filii injuria & damno afficiantur, l. 4. C. de inoff. testam. si vero relictu sit filio primi matrimonii pro eo & toto quod petere possit

ratione legitimæ, tunc relictu secundo conjugii transfertur in filiu, Cravet. conf. 193. n. 13. Rot. divers. decis. 596. n. 3. par. 1. sed transiens ad secundas nuptias nō prohibetur plus relinquere filiis natis ex secundo matrimonio quam filiis primi, dummodo hos non fraudet legitima, Paul. de Castro in auth. unde si parens nu. 2. C. de inoff. testam Dec. conf. 245. per tot. Cravet. conf. 193. n. 11. Rot. divers. decis. 432. n. 7. par. 1. Franc. Marc. qu. 23. par. 7. Greg. 15. decis. 173. & decis. 443. Præterea conjuges ad secunda vota transeuntes ꝛ quicquid titulo lucrativo de prioris conjugis bonis bonis consecuti sunt, obnoxii sunt liberis prioris matrimonii conservare, l. sœmina cum authen. ibi & l. generaliter cum authen. ibi C. de secund. nupt. Mynsiug. obser. 24. cent. 5. per totum. Mater quæ per transitum ad secunda vota perdidit tutelam, etiamsi testamento data sit tutrix, illam post mortem secundi mariti indistincte reassumere vetatur, Cyn. in Auth. ut matri & avie in 8. quest. C. quando mul. off. tut. fungi pot. Bald. in §. nos autem sub n. 48. Instir. de Artil. tut. Myns. obs. 83. cent. 3. Dubitans de morte ꝛ cōjugis potest transire ad secundas nuptias jure civili postquam conjugem per quinquennium expectavit, l. uxores §. si autem ff. de divort. Iure Canonico non potest contrahere secundas nuptias donec ei constet quod ex hac vita migravit conjunx ejus, c. 2. hoc tit. & ibi Can. Quod si secundum matrimonium bona fide contraxerit, & superveniat dubietas de morte prioris conjugis, ei cum quo contraxit debitum non deneget postulanti, quod à se nullatenus noverit exigendum; si de prioris vita constiterit, statim relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur, c. 2. §. si vero & §. seq. hoc tit. & ibi Can.